

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

ŽIVOT

2004

JANUÁR
STYCZEŃ

Č. 1 (547)

CENA 2.20 ZŁ

2004

NOVÉ CIRKEVNÉ PRIKÁZANIA

POSVIACKA ŠKOLY V KREMPACHOCH

VEL'KŇAZ SLOVENSKEJ EMIGRÁCIE

V Krempachoch sa žiaci základnej školy začali učiť v tomto školskom roku v novej škole alebo skôr v staronovej. Starú totiž nielen opravili, ale k nej pristavali nové krídlo. 15. novembra 2003 sa konala slávnostná povíacka tohto objektu, z ktorej je aj náš záber (riaditeľka školy L. Kamoňová otvára slávnosť). Podrobnejšie o tomto poujatí píšeme na str. 20-21. Foto: A. Klukošovská

V Č Í S L E:

Nové cirkevné prikázania.....	4	Posviacka Základnej školy v Krempachoch...	20-21
Spojila ich láska	4-5	Poviedky na voľnú chvíľu	22-23
Pol storočia spolu.....	6-7	Veľkňaz slovenskej emigrácie	24
Tam, kde sa končí cesta	8-10	Róbert Kulaviak nežije	26
Významný akt	10	Čitatelia – redakcia	27-28
Horčičné zrnko	11	Poľnohospodárstvo	29
Mimoškolská činnosť.....	12-13	Mladým – mladším – najmladším	30-31
Dobry krajana a otec	14-15	Šport a hudba.....	32
Hromnice	15	Učíme sa vyšívavať.....	33
Odkiaľ máme vianočné ozdoby	16-17	Naša poradňa	34-35
Sladký ako med.....	18-19	Psychozábava – humor.....	36-37

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7 tel. 633-36-88,
e-mail: zivot@tsp.org.pl, www. tsp.org.pl

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE, ZARZĄD GŁÓWNY
SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU, ÚSTREDNÝ VÝBOR

31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04, tel./fax: 634-11-27, e-mail: zg@tsp.org.pl

Czasopismo zostało wydane przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury

Redaktor naczelny: JÁN ŠPERNOGA

Zespół: Peter Kollárik, Agáta Klukošovská

Społeczne kolegium doradcze: Žofia Bogačíková,
Jerzy M. Bożyk, Maria Glodasiková, František Harkabuz,
Žofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Lýdia Mšalová

Skład: Redakcja Żivot

Łamanie i druk: Drukarnia TSP, 31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje Zarząd Główny
w Krakowie w terminach: do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze roku bieżącego
lub bezpośrednio wpłatą na konto:
Bank PKO S.A. III/O Kraków 10701193-2017-2221-0100
Prenumeratę czasopisma można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 2,20 zł, półrocznie - 13,20 zł, rocznie - 26,40 zł

Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków i fotografii
redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów
oraz zmian tytułów nadesłanych tekstów.

Redakcja nie odpowiada za treść materiałów pozaredakcyjnych,
nie zawsze zgodnych z poglądami redakcji.

NA OBÁLKE: repišský družba Jozef Solus spred vyše polstoročia, otec dnešného predsedu MS SSP v Repiskách – Grocholovom Potoku Jána Solusa. Návrh obálky: E. Koziolová

Vážení zahraniční krajanía, milí priatelia,

na dvere našich príbytkov opäť zaklopal nádherný čas vianočný so svojím neopakovateľným čarom ľudskosti, lásky, porozumenia a vzájomnej spolupatričnosti. Verím, že v týchto slávnostných chvíľach zaletí vaša myseľ čo len na krátko i na Slovensko, na domovinu vašich predkov. A práve preto na tomto mieste a v tomto slávnostnom čase by som Vás chcel ubezpečiť, že ani vaša stará vlasť a jej občania na Vás nezabúdajú. Snažia sa dnes a budú sa snažiť aj v ďalšom období, aby sa rozširovali a utužovali slovensko-slovenské vzťahy, pretože sa potrebujeme navzájom. Slovensko potrebuje vás a verím, že aj vy potrebujete Slovensko, ktoré nosíte v srdci.

Milí Slováci a priatelia nášho krásneho Slovenska,

chcem sa vám všetkým poďakovať za dobrovoľnú mravenčiu prácu, ktorú ste vykonali uplynulý rok pre zachovanie a rozvoj slovenského sveta a dobro krajiny, v ktorej sú vaše korene.

Želám vám v roku 2004 veľa pevného zdravia, lásku, pokoj, pochopenie v rodinnom živote, úspech a tvorivú atmosféru na pracovnom poli.

CLAUDE BALÁŽ

*splnomocnenec vlády Slovenskej republiky
pre zahraničných Slovákov*

Bratislava, december 2003

ČO NÁM PRINESIE NOVÝ ROK?

Nový rok beží, v jasičkách leží. Ktože to?

Ježiško malý, obetovaný, na zemi.

(Jks 106)

1. januára sme už tradične začali nový občiansky rok. Začali sme niečo nové. Do nového roka si každý z nás prial najmä veľa zdravia a Božieho požehnania, lebo len s Bohom sa nám bude ľahšie tešiť z každého nového dňa tohto roka. Nevieme, čo nás čaká, aká bude budúcnosť po našom vstupe do Európskej únie.

Trošku z histórie tohto dňa. 1. január bol prvým dňom nového roka už od 2. storočia pred našim letopočtom. Tento dátum vyznačoval totiž prvý deň roka pre úradníkov, najmä preto, aby vedeli, kedy majú začať vyberať daň. Od r. 46 p.n.l. sa deň 1. januára stal prvým dňom aj civilného života. Tento dátum zaviedol cisár Július, preto aj kalendár dostal názov juliánsky. Tento kalendár bol používaný až do roku 1582, kedy pápež Gregor XIII. zmenil kalendár, lebo v ňom chýbalo 10 dní. Tento upravený kalendár sa používa do dnešného dňa.

V staroveku sa 1. januára slávil sviatok boha Janusa. Bola to veľmi

živelná až erotická slávnosť. V neskoršej dobe najmä kresťania mali veľa námietok proti takému oslavovaniu prvého dňa roka. Pre nich sa tento deň stal dňom modlitby, pokánia a odprosovania za hriechy mnohých ľudí.

Na území Nemecka sa 1. január stal sviatkom a prvým dňom nového roka až v r. 1510, vo Francúzsku v r. 1580, na území dnešného Poľska v r. 1630, v Rusku v r. 1700 a v Anglicku až v r. 1790.

Cirkev niekoľko storočí spájala tento dátum so sviatkom Najsvätejšieho mena Ježiš. Veď podľa evanjelia *-Po ôsmich dňoch, keď ho bolo treba obrezať, dali mu meno Ježiš... (Lk 2, 21).* Tento sviatok šírili najmä v Taliansku sv. Bernardín zo Sieny, ktorý kázal v okolitých obciach a farnostiach. Až neskôr bol tento sviatok vyhlásený za záväzný pre celú Cirkev.

V dnešnej dobe 1. január oslavujeme v našich kostoloch ako deň Panny Márie Bohorodičky. Je to zavŕšenie vianočného obdobia. Podľa tradície

bol Ježiš v tento deň obrezaný v chráme. Môžeme sa spýtať, prečo? Pán Ježiš bol človekom ako každý z nás, preto sa podrobil aj takémuto obradu, aby najmä tí, ktorí v ňom nechceli vidieť človeka, mali živý dôkaz.

Dnes je oveľa módnejší posledný deň roka. Slávi sa nielen v kostoloch, kde ďakujeme Pánu Bohu za uplynulý rok, ale mnohí ho oslavujú na silvestrovských zábavách. Prišiel k nám v 19. storočí z Talianska. Vieme, ako sa mnohí zabávajú, čo si môžeme všimnúť nielen v televízii, ale aj priamo okolo nás.

Voľakedy bol 1. január oveľa krajší deň ako dnes. Práve vtedy sa ľudia stretávali, rozprávali a besedovali. Bol to skutočný deň veľkej radosti. Vtedy sa aj veštilo a predpovedalo, aký bude budúci rok. V niektorých oblastiach Poľska bol taký zvyk, že v tento deň krstní rodičia navštevovali svoje krstňatá a obdarúvali ich malými domácimi zvieratkami, upečenými z múky. Samozrejme nechýbali pri tom novoročné vinše a blahoželanía.

V niektorých domoch sa pred Novým rokom piekli prstene, kríže, ba aj figúrky detí a iné predmety. Potom sa ich dávalo pod obrus na stôl. Keď 1. januára vytiahol mládenec alebo dievča spod obrusa prsteň, malo to znamenať, že sa do roka ožení alebo vydá. Keď vytiahli kríž, bolo to znamenie, že ich čaká kňazský alebo reholný život. A keď niekto vytiahol figúrku dieťaťa, malo sa mu narodiť nemanželské dieťa.

Niektoré veštby sa týkali životného šťastia. Napr. kto na Nový rok vstane zavčas rána, ten nikdy nezaspí ani do školy, ani do práce. Kto zase chce mať radostný život, mal by sa snažiť o veľkú spoločnosť práve na Nový rok. Keď však niekto chcel mať veľa peňazí, musel vhodit' do mešca peniažtek a obísť s týmto mešcom svoje pole. Potom vraj bol tento mešec vždy plný. Keď sa dievčatá chceli vydat', mali načúvať, z ktorej strany breše pes. Odtiaľ vraj mal prísť ich ženích.

Každý z nás má svoje priania a túžby. Hoci sa čas neustále mení, neprestajne na to myslíme a chceme, aby sa nám žilo čo najlepšie. (XY)

NOVÉ CIRKEVNÉ PRIKÁZANIA

Konferencia biskupov Poľska zmenila od 30. novembra 2003 Päťo cirkevných prikázaní. Na túto tému bol napísaný a čítaný v kostoloch aj pastiersky list. Čo sa zmenilo? Ide najmä o svedomie ľudí, ktorí sa hlásia ku katolíckej Cirkvi. Predtým veriaci sa v niektoré sviatky mali povinnosť zúčastniť na sv. omši. Teraz sa to trochu zmenilo. Nová forma cirkevných prikázaní znie:

1. Každú nedeľu a v prikázaný sviatok zúčastniť sa na svätej omši a zdržať sa nepovinnej práce.

2. Aspoň raz v roku sa vyspovedať.

3. Aspoň raz v roku, vo veľkonočnom období, prijať Eucharistiu.

4. Dodržiavať prikázaný pôst a zdržiavať sa mäsitých pokrmov a v období pokánia nezúčastňovať sa zábav.

5. Staráť sa o potreby Cirkvi

Takáto forma cirkevných prikázaní je záväzná pre každého člena katolíckej Cirkvi v Poľsku, a to nielen na území našej krajiny, ale aj v zahraničí. Zmenil sa tiež počet prikázaných sviatkov. Každý katolík je povinný zúčastniť sa na sv. omši každú nedeľu a na sviatky: Narodenia Pána (25. XII.), Panny Márie Bohorodičky (Nový rok, 1. I.), Zjavenia Pána (Troch kráľov, 6. I.), Božieho Tela, Nanebovzatia Panny Márie (15. VIII.) a Všetkých svätých (1. XI.).

Okrem toho máme aj nepovinné sviatky, kedy tiež môžeme prísť na sv. omšu (hoci to nie je povinné): Nepoškvrneného počatia Panny Márie (8. XII.), Sv. Jozefa (19. III.), Sv. apoštolov Petra a Pavla (29. VI.), Hromničnej Panny Márie (2. II.), Veľkonočný pondelok, Panny Márie matky Cirkvi (druhý deň Turíc), Sv. Štefana (26. XII.). Aj v týchto dňoch nás Cirkev pozýva na sv. omšu, keďže patria k mnohoročnej tradícii.

Druhé a tretie prikázanie – dalo by sa povedať – sa nič nezmenilo. Každý kresťan by sa mal aspoň raz v roku vyspovedať a prijať Eucharistiu.

Štvrté prikázanie sa tiež nezmenilo, ale bolo zdôraznené. Každý človek

by mal dodržiavať pôst a zdržiavať sa mäsitých pokrmov. Pôst (prísny) – na Popolcovú strelu a Veľký piatok – platí pre každého katolíka od 18. do 60. roku života. Vtedy sa je jedno jedlo do sýtosti a dve ľahké. Zdržanlivosť od mäsitých pokrmov by každý piatok mali zachovať všetci veriaci od 14. roku života. Keďže život neustále napreduje a stane sa, že niekto nemôže zachovať piatkovú zdržanlivosť od mäsa, vtedy môže robiť skutky pokánia iný deň.

Druhá časť tohto prikázania hovorí o dňoch bez zábav. Obdobím pokánia je každý piatok a Veľký pôst. Preto každý, kto sa vtedy zúčastňuje zábav, je povinný sa z toho vyspovedať. Zaviní každý, kto organizuje zábavy či diskotéky v piatok a počas Veľkého pôstu, ako aj ten, kto sa týchto zábav zúčastňuje, a to nielen u nás, v Poľsku, ale aj v zahraničí.

Biskupi zdôraznili toto prikázanie, keďže sa v posledných rokoch často stávalo, že napr. stužkové slávnosti sa organizovali v piatok. Poukazuje sa však aj na to, že počas adventu sa môžeme zabávať, keďže je to obdobie radostného očakávania na príchod Pána Ježiša. Tieto ustanovenia sme síce dodržiavali aj doteraz, ale doba je taká, že ich treba zdôrazniť a povedať, aby každý mal čisté svedomie, ako sa má chovať.

V piatom prikázaní sa zdôrazňuje starostlivosť o potreby Cirkvi. Ide tu nielen o kostoly, ako viditeľné znamenia Božej prítomnosti, ale aj o Cirkev ako spoločenstvo. Potreby sú veľké, lebo aj ľudí biednych, chorých a opustených je veľa. Ako kresťania sa nemôžeme chovať tak, akoby sme ich nevideli. Nemôžeme byť nevšímaví. Aj toto je kresťanská láska.

Cieľom týchto zmien je aj prehĺbenie kresťanskej viery a lepšie chápanie náboženského života v takých situáciách, do ktorých sa dostávame každý deň, no a lepšie prežívanie sviatkov ako dní oddychu a bližšieho stretnutia s Bohom.

JOZEF BEDNARČÍK
kaplán v Nedeci

Roky sa mínajú a manželia Lukašovci sa na seba naďalej vrúcne usmievajú, akoby si len nedávno sľubovali lásku, hoci odvtedy uplynulo skoro 67 rokov. Tak ako v onen slávnostný deň, aj dnes si sedia vedľa seba a spomínajú na uplynulé roky. Aj my sme si prisadli k nim, aby sme im k jubileu blahoželali a porozprávali sa o ich spoločnej životnej púti.

Detstvo a mladosť

Anna sa narodila 16. júla 1915 v Krempachoch v slovenskej rodine Márie (rod. Potočkovej) a Pavla Bizubovcov. Mala dvoch starších bratov Valentína a Jakuba. Absolvovala povinnú štvorročnú základnú školu a potom ešte tri roky chodila do tzv. „švientalnej“ školy, ktorá bola len dvakrát do týždňa. Učil ich len jeden učiteľ. – *Škola, to bolo miesto, kde sme sa nielen učili, ale si aj trochu oddýchli od každodenných povinností. Ja som sa rada učila, ale som sa nemohla ďalej vzdelávať, lebo sme na to nemali peniaze a okrem toho sme museli pomáhať na gazdovstve.*

Už ako dieťa chodila pásť kravy nielen domáce, ale aj cudzie, čím si zarobila na šatku, mašle či látku na šaty. To bol jediný spôsob, ako si mohla zarobiť peniaze. Slovenčinu sa učila doma, od rodičov a v kostole. Ako sama hovorí, jej detstvo pripadlo na ťažké obdobie prvej svetovej vojny. – *Bola bieda, ľudia nemali čo jesť a aj to posledné, čo mali, museli odovzdať armáde. Deti chodili bosé a nemali si čo na seba obliecť. Ani po vojne to nebolo oveľa lepšie, – hovorí Anna.*

Musela pomáhať rodičom na gazdovstve, pretože ho mali dosť veľké. Spomína si, že ako desať- až dvanásťročná dievčinka musela napr. česať ľan, lebo mama bola nemocná. Ľan potrebovali na plátno, aby mali z čoho šiť oblečenie. Časom oddychu pre roľníka je zima, kedy sa môže venovať iným záujmom. – *V zime som mala viac času, preto som sa častejšie stretávala s kamarátkami, najmä na priadkach a pri páraní peria, keď sme si niekedy povystrojili. Bolo veľa smiechu,*

ale niekedy aj kriku gazdín, ktoré ľutovali rozfúkané perie. Dnes to už mladí nepoznajú, ani sa takto nestretávajú. Škoda... - hovorí Anna. Potom Anne do cesty prišiel Ján a obaja sa rozhodli spojiť svoj osud.

Ján sa narodil 21. augusta 1914 v rodine Anny (rod. Surmovej) a Jána Lukášovcov. Ján bol najstarší zo štyroch súrodencov. Mal bratov Vojtecha, Jozefa a Františka, ktorý však zomrel ako dieťa. Vojtech býva spolu s rodinou v rodnej obci. Jozef sa vystaľoval do Kysuckého Nového Mesta na Slovensku. Ján mal aj nevlastnú sestru Máriu, ktorá bola po prvom matkinom manželovi Ondrejovi Pacigovi, ktorý hneď po narodení dcéry odišiel za prácou do USA a zahynul v bani. Potom sa matka vydala druhýkrát práve za Jána Lukáša. Mária sa vydala do Novej Belej, kde žila so svojou rodinou a pred dvoma rokmi zomrela.

Ján celé detstvo musel pomáhať

- Niekoľko týždňov po svadbe ma povolali do poľskej armády, presnejšie do Tarnopola na Ukrajinu, kde sme začali výcvik. Keď sme ho už končili, vypukla vojna. Vlakmi nás dovezli k Przemyslu. Ďalej sme sa už nedostali, lebo sa blížil front. Tam som sa dostal do nemeckého zajatia. Odviezli nás do zajateckých táborov v Nemecku. Nakoniec sme sa dostali do Vestfálska, kde sme boli tri týždne vo väzbe. Tam nás rozdelili a poslali na roboty. Ja som sa dostal na iste hospodárstvo, kde som pracoval tri mesiace. Nebolo tam najhoršie, aj keď ma trápila túžba po domove a

Anna a Ján Lukášovci s vnučkou Marcelkou

išla časť Bel'anov, Krempašanov, Nedečanov, Kacvínčanov a neskôr zasa Jurgovčania, Tribšania Lapšania a ďalší. Myslím si, že všetci, čo sme neboli na fronte sa môžu tešiť a ďakovať Bohu za to, že im ušetril vojnových hrôz, - hovorí Ján. Keď bola na Slovensku vyhlásená mobilizácia, mnohí krajanovia, medzi nimi aj Ján, išli do Levoče, kde však strávili len tri týždne a mohli sa vrátiť domov.

Spoločný život

Po vojne sa Ján pustil spolu s manželkou do zveľaďovania gazdovstva. Postupne sa im narodili tri dcéry: Žofia (1947), Mária (1950) a Anna (1956). Manželia Lukášovci vychovávali svoje deti v slovenskom duchu a snažili sa im zabezpečiť, čo najlepšie životné podmienky. Keď Ján skončil poľné práce, chodil si aj s inými mužmi privyrábať mimo obce. Keď začali stavať veľké podniky, zamestnával sa pri stavebných prácach. - Pracoval som pri výstavbe Novej Huty v Krakove, za zarobené peniaze som mohol kúpiť rôzne potrebné veci do gazdovstva a domácnosti, náradie, látku na šaty pre ženu a dievčatá a pod.

Spočiatku bývali v Jánovom rodičovskom dome spolu s rodičmi a bratom Vojtechom, ktorý si neskôr postavil dom a vystaľoval sa. Potom sa Anna a Ján pustili do stavby vlastného domu, v ktorom bývajú doteraz. Stavba domu rýchlo napredovala, keďže bratia si navzájom pomáhali. - My, s bratom Vojtechom dodnes, dobre nažívame. Keď potre-

SPOJILA ICH LÁSKA

rodičom na gazdovstve. Keď bol starší, chodil si privyrábať do okolia na stavbách.

Školské roky rýchlo ubehli a z Jána vyrástol statný mládenec, ktorý začal pomýšľať na znenie. Medzi krempaškými dievčatami sa mu jedno zvlášť zapáčilo. Bola to Anna.

Dva mesiace pred svadbou, v auguste 1936, zomrel Anne otec, takže nastalo pre ňu ťažké obdobie. Keďže svadbu mali vopred pripravenú, sobášili sa o dva mesiace neskôr, 28. októbra 1936. Svadbu mali skromnú, na ktorej však nič nechýbalo. Obaja si tento deň dobre pamätajú. Anna najmä čepčenie a spoločný odchod (spolu s prevážaním vena) do domu, kde mali bývať. Anna totiž za nevestu k Lukášovcom. Mali sa pre nich začať dlhé spoločné šťastné roky.

Vojenčina a zajatie

Zatiaľ šťastie mladomanželov netrvalo dlho, keďže krátko po svadbe dostal Ján povolávací rozkaz na vojnu a musel narukovať.

manželke. Nemohol som jej ani napísať, že žijem a mám sa dobre a čo sa so mnou deje, - hovorí Ján - Až neskôr som mohol poslať lístok s jednou vetou: Žijem. Ján Lukáš.

Ján však mal šťastie, lebo keď sa v roku 1939 severný Spiš vrátil k Slovensku, to si vymohlo od Nemecka, aby prepustilo všetkých zajatých slovenských vojakov, teda aj našich krajanov. - Nemci nás dovezli do Ružomberka, odkiaľ sme pokračovali v ceste samostatne. 8. decembra som sa vrátil do Krempáča, - poznamenal Ján. To boli azda najradostnejšie Vianoce u Lukášovcov. Za Jánovej neprítomnosti gazdovala manželka spolu so svokrovcami a trápili sa, či Jána ešte uvidia. Anna sa chodila pýtať na nemecké veliteľstvo v Novom Targu, ale tam jej nič nevedeli povedať, kým nedostali Jánov lístok.

Po návrate domov sa Ján zúčastňoval pravidelných vojenských výcvikov, buďto v Spišskej Novej Vsi alebo Ružomberku. - Na takéto výcviky sme chodili skupinami. Raz

bujem pomoc viem, že sa môžem naňho spoľahnúť, - hovorí Ján. Ako obidvaja hovoria, žilo sa im ťažko, ale spoločne dokázali zložiť všetky prekážky. Deti vyrástli a založili si vlastné rodiny. DCéra Žofia býva s rodičmi a Anna a Mária sa vydali a odišli z rodného domu.

Ako vysvitlo z nášho rozhovoru, manželka Lukášovci sa celý život zaujímal o krajanské hnutie a od začiatku si predplácali časopis Život, ktorý im ho aj dnes, ako hovoria, spríjemňuje. - *Každý mesiac netrpezlivo čakám na Život. Keď príde, prečítam ho celý. Aj keď mi v poslednom období oči už tak neslúžia ako voľakedy, čítam postupne, chvíľu oddychujem a zas čítam ďalej*, - pomenoval Ján.

Šesťdesiatpäť rokov spolu je peknou slávnosťou, ale aj príležitosťou, aby nám jubilanti povedali, či je na to nejaký recept. - *My jednoducho žijeme spolu. Každý deň nám prinášal nové skúsenosti. Boli dobré aj horšie dni, ale vždy sme sa snažili nezabudnúť na svoj manželský sľub. Keď sme mali ťažkosti, podporovali sme sa navzájom. Spoločne sme dokázali zvládnuť prekážky. Keby sme to robili osve, možno by sa to nepodarilo*, - hovorí Anna a Ján dodáva - *nemáme žiaden recept, závisí to od ľudí, ktorí sú spolu. Mladí ľudia dnes berú svoj sľub na ľahkú váhu, lebo inak by sa nerozvádzali. Manželstvo je pre nich často len akýmsi dobrodružstvom.*

Starobu im spríjemňuje desať vnukov a deväť pravnukov, ktorým sa manželka Lukašovci veľmi tešia. Prastarých rodičov ani na chvíľu nenechá samých malička Marcelka, ktorá im spieva, rozpráva a maľuje. - *Marcelka je živá, veselá a vždy sa tmolí okolo nás, preto ani nemáme čas myslieť o našich starostiach. Všade je jej plno, preto treba na ňu dávať pozor. Takto nám ubiehajú dni*, - hovorí Ján.

My prajeme manželom Lukášovcom veľa zdravia a pohody v rodinnom kruhu.

Text a foto:
AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

Naším čitateľom pravidelne predstavujeme manželské dvojice z Oravy a Spiša, ktoré oslavujú zlatú svadbu, čiže polstoročie spoločného života. Sú pre nás živým dôkazom, že manželský vzťah môže vydržať dlhé desaťročia, čo je v dnešných časoch čoraz vzácnejšie. Tentokrát sme sa vybrali za manželmi Helenou a Jánom OBYRTALOVcami z Hornej Zubrice, aby sa podelili s čitateľmi Života svojimi životnými skúsenosťami.

Ján Obyrtal sa narodil 30. decembra 1927 v Hornej Zubrici v slovenskej roľníckej rodine Vendelína a Márie (rod. Moniakovej) Obertalovcov.

- *Mal som tri sestry*, - hovorí, - *Johanu (Solavovú), Máriu, ktorá, žiaľ, zomrela ako 13-ročná a Veroniku (Czarniakovú). Johana s manželom Alojzom a deťmi, ako aj Veronika, ktorá je už vdovou, bývajú v Hornej Zubrici. Do ľudovej školy som*

chodil v rokoch 1934 až 1941. Prvé roky sme sa učili po poľsky a potom po slovensky. Zo svojich učiteľov si spomínam na Jozefa Smyka, ktorý bol riaditeľom školy, Emila Klimenta a Martu Fábričovú z Trstenej. Vážim si ich o.i. za to, že nás naučili nielen čítať, písať a počítať, ale vstúpili nám aj lásku k rodnému Slovensku a silné národné povedomie.

Ján, ktorý mimochodom veľmi pekne rozpráva po slovensky a vyrecitoval mi aj viaceré vybrané slová, pokračoval: - *Po ukončení ZŠ som ďalšie tri zimy chodil trikrát týždenne do tzv. poľnohospodárskej prípravky. Hoci som sa rád učil, musel som ostať doma. Môj otec bol vtedy už dlhšie obdobie chorý, takže som tak trochu závidel svojim kamarátom, Albínovi Kubackovi a Kamilovi Varesákovi, keď po vychodení školy mohli študovať na meštianke.*

Nič sa však nedalo robiť. Jánov otec, ktorý už ako 19-ročný ochorel na týfus, nevládol toľko robiť, takže starostlivosť o hospodárstvo prešla na Jána a jeho mamu. Nesťažoval sa však, keďže na ťažkú prácu bol zvyknutý už odmalička. Ján si zaspomínal na obdobie 2. svetovej vojny, keď Jablonku navštívil Jozef

Tiso a Alexander Mach a jeho sestra Veronika im zarecitovala privítací veršík, ako aj na obdobie bojov pri Babej hore a na otca, ktorý napriek svojej chorobe vstúpil po vojne do slovenskej milície, ktorá chránila občanov a ich majetok pred bandami. Napriek tomu ich viackrát napadli a on sa musel dlhšie skrývať. Jeho choroba a prenasledovanie napokon spôsobili jeho predčasnú smrť. Zomrel ako 48-ročný 15. septembra 1948.

Po vojne Ján odišiel pracovať na Slovensko. Najskôr robil v sklárni vo Vrbove, potom na stavbe tunela v Miloticiach a nakoniec v tehelni v Turčianskom sv. Martine. Bol by zostal aj dlhšie, ale mama ho zavola domov, keďže potrebovala jeho pomoc na hospodárstve. Keď v roku 1947 dostal povolávací rozkaz do armády, nechcel narukovať a slúžiť v poľskom vojsku, takže radšej odišiel na čierno na Slovensko. Určitý čas pracoval pri Trebišove, potom na majeri v

POL STOROČIA SPOLU

Sládkovičove a napokon na výstavbe Oravskej priehrady v Ústí. Po otcovej smrti sa definitívne vrátil domov. Naďalej pomáhal mame na hospodárstve, no a skrýval sa pred vojenskými úradmi, ktoré ho stíhali za vyhýbanie sa vojenskej službe. Nakoniec ho predsa len chytili a zaviezli na vojenské veliteľstvo (WKR) v Novom Targu, kde sa stretol s krajanom Jozefom Grobarčíkom z Oravy. - *Keďže sme obaja mali potvrdenie o zamestnaní na stavbe priehrady*, - hovorí, - *dostali sme tzv. registračné karty a zakrátko nás pustili domov. Viacej sa, našťastie, vojsko o mňa už nestaralo, takže službe som sa predsa len vyhol.*

Vysvetlíme ešte pravopis jeho priezviska, čiže Obyrtal, ktoré pôvodne znelo Obertal. Za túto zmenu „vďačí“ poľským úradom, ktoré po vojne popoľstili slovenské priezviská všetkých krajanov. Ján až do svadby pracoval na hospodárstve a z času na čas si išiel privyrobiť na Slovensko.

- *S mojou budúcou manželkou Helenou*, - pokračuje, - *sme sa spoznali necelý rok svadbou. Sobášili sme sa 21. júla 1953 v kostole sv. Michala v Hornej Zubrici. Keďže obe sestry už boli v tom čase*

Helena a Ján Obyrtalovci

vydaté, po svadbe sme začali bývať u mojej mamy, ktorá už bola vdovou. Dom, v ktorom bývame dnes, sme si postavili v roku 1976. Dokúpili sme aj 2 hektáre poľa. Mama mi zomrela v roku 1980.

Keďže hospodárstvo nebolo príliš výnosné, Ján sa v roku 1961 rozhodol odísť za lepším zárobkom do Československa. Vyše 15 rokov pracoval ako betonár a murár na stavbách vo Vítkoviciach na Morave a ďalších šesť rokov bol zamestnaný na železnici. Do dôchodku prešiel v roku 1990 a odvtedy sa spolu s manželkou stará o nevelké hospodárstvo, ktoré medzitým prepísali na deti. Teraz sa tešia zo svojich 17 vnukov, 7 vnučiek a jednej pravnučky.

Manželom Obyrtalovcom sa medzitým narodilo 11 detí: Irena, Mária, Ján, Stanislav, Kristína, Eugen, Hedviga, František, Juraj, Jacek a Andrej. Žiaľ, Ján a František zomreli ešte v dojčenskom veku. Irena a Mária (Tylczakové), ktoré si zobrali dvoch bratov - Jozefa a Czesława, bývajú so svojimi rodinami v Pekelníku, kde je Irena učiteľkou ZŠ a Mária lekárničkou v Novom Targu. Stanislav s manželkou Danutou a deťmi býva vedľa rodičov, kým Kristína (Kaspereková) s manželom Krzysztofom a deťmi, ako aj Juraj s manželkou Jadwigou bývajú v Gliwiciach. Eugen a Andrej, ktorí sú slobodní, bývajú s rodičmi, Hedviga (Hollová) s manželom Bogdanom a deťmi žije v Dolnej Zubrici a Jacek, vyučený stolár, s manželkou Halinou býva v Hornej Zubrici.

- Svojím deťom, - spomína Ján, - sme sa snažili dať to najvzácnejšie - vzdelanie. Vpájali sme im lásku ku Slovensku a tešíme sa, že vyrástli na poriadnych ľuďoch.

Hoci nám neraz bolo ťažko, snažili sme sa, aby nepociťovali biedu a mohli sa spokojne učiť. Popritom nám veľa pomáhali aj na hospodárstve a už od malička sa učili, ako si neskôr budú zarábať na svoj budúci chlieb, či to bude ťažkou, roľníckou prácou alebo „lahšie“, ako vyučenie.

Poznamenajme, že Ján, hoci pracoval na Slovensku, sa v každej voľnej chvíli aktívne angažoval aj v činnosti MS SSP v obci. Chodil na schôdze, niekoľko rokov bol členom divadelného krúžku a pôsobil aj v revíznej komisii. Spomína si tiež na vtedajšiu veľkú aktivitu krajanov, ktorí pod vedením Alojza Biela dokázali každý školský rok zabezpečiť žiakov na vyučovanie slovenčiny, ktorú dlhé roky v obci vyučovali Lýdia Mšalová a Vladislava Bogaczová. Pochválil sa tiež, že za jedno z vystúpení ich divadielka na súťaži v Novom Targu dostali ako odmenu televízor, ktorý potom slúžil krajanom v klubovni.

Jánova manželka Helena, sa narodila 23. februára 1934 v početnej slovenskej roľníckej rodine Ignáca a Cecílie (rod. Vojčiakovej) Sýkorovcov v Hornej Zubrici. Onedlho teda oslávi 70. narodeniny.

- Mala som siedmich súrodencov, - spomína, - žiaľ, piati z nich, Mária, Albín, Stanislav, Július a Jozef už nežijú. Prvých štyria zomreli ešte v dojčenskom veku, kým brat Jozef odišiel od nás pred desiatimi rokmi. Viktor s manželkou Veronikou a deťmi, ako aj Bronislava (Torbová) s manželom Antonom bývajú v Hornej Zubrici. Do slovenskej ľudovej školy som chodila v rokoch 1940 až 1944. Vychodila som len štyri triedy. Keď som mala 11 rokov, poklala ma krava a dlho som bola chorá, takže viac som už do školy nešla.

Helena napriek nemilej príhode aj naďalej pásala kra-

vy a spolu so súrodencami pomáhala rodičom na hospodárstve. Ako hovorí, v škole sa učila veľmi rada, pamätá si tiež učiteľa Emila Klimenta z Tvrdošína, ktorý ich okrem čítania, písania a počítania naučil aj mnoho slovenských pesničiek a básní. Pochválila sa aj znalosťou niekoľkých slov z maďarského jazyka, ktoré sa naučila od mamy, napr. diczértéség - pochválen buď.

- Po ukončení školy, - pokračuje, - až do vydaja som zostala s rodičmi na hospodárstve. Vydávala som sa ako 19 ročná a otec mi pred svadbou povedal: - Ak by si išla napríklad do služby a bolo by ti zle, môžeš sa hocikedy k nám vrátiť. Keď sa však rozhodneš vydať sa, musíš si to najskôr veľmi dobre premyslieť, lebo potom budeš musieť zostať pri manželovi, tak ako sa to sľubuje pred Bohom - v dobrom i zlom. - Otcove slová som si dobre zapamätala. Presvedčila som sa, že som sa rozhodla dobre. S manželom sme prežili už päťdesiat rokov, vždy mi bol oporou a dobre dbal o deti a našu rodinu.

Dodajme, že obaja manželia sa dlhé roky živo zaujímajú o krajské dianie v obci, sú tiež vernými čitateľmi Života. Ako mi povedali, mrzí ich, že sa v obci nepodarilo zaviesť vyučovanie slovenského jazyka a že v posledných rokoch akosi stagnuje krajská činnosť. Manželom Helene a Jánovi Obyrtalovcom želáme do ďalších rokov spoločného života pevné zdravie, duševnú pohodu a mnoho šťastných a radostných chvíľ v kruhu najbližších.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Manželia Obyrtalovci s deťmi: Jadvigou, Máriou, Jurajom a Jacekom (1979)

TAM, KDE SA KONČÍ CESTA ...

Obec, do ktorej sme nedávno zavítali, sa spolu s Podsrním a Harkabuzom nachádza v západnej časti neoravskej gminy Raba Wyžna. Z poblízkeho kopca sa rozprestiera prepekný výhľad na majestátné Tatry, ktoré odtiaľto vidieť, napriek veľkej vzdialenosti, ako na dlani. Je jedna z najstarších a zrejme najmenších obcí na Orave. Hrdí sa historickým erbom, na ktorom je znázornený vlk stojaci na zadných nohách, opierajúci sa prednými labami o strom (buk), nad ktorým je v polkruhu päť hviezd. Obec sa po prvýkrát sa spomína v historických listinách z roku 1566 pod názvom Bukovinka. V roku 1567 ju však už písali ako Bukovina, s poznámkou *ново založená osada pána Thurza*. Od roku 1622 vystupuje spoločne s Podsklím, v minulosti patrila k farnosti v Oravke a od roku 1803, čiže od vzniku farnosti v Podsklí, patrí do podsklianskej farnosti. Ide o obec Bukovina-sídlisko.

V obci

Žije 204 občanov v 50, prevažne poschodových, murovaných domoch. Cez obec vedie kvalitná asfaltová cesta, ktorá tu však končí. V strede obce stojí kostolík sv. Kríža a vedľa neho opustený obchod GS, na ktorom je dodnes slovenský nápis. Ako som sa však dozvedel, požiarnici plánujú obchod v blízkej budúcnosti adaptovať na zbrojnicu. Terajšia budova požiarnej zbrojnice so spoločenskou sálou, kde sa konajú o.i. schôdze, svadby a obecné zábavy sa nachádza naproti. Občania nakupujú v jedinom obchodíku „Wyrwigrosz,“ ktorý patrí Jadwige Golakovej. Ďalšie

základné potraviny, ale aj odev, obuv, či dokonca kvety, si môžu kúpiť z automobilu, ktorý prichádza do obce raz týždenne. Kedysi tu bol aj malý bar, ktorý však už nefunguje. Stolárske služby poskytuje Marek Król. Richtárom je František Kwak a predsedom požiarneho zboru Stanislav Król. V obci nie je urbár ani MS SSP.

U richtárovcov

bolo pred mojím príchodom mimoriadne rušno. Ako som sa dozvedel, richtár práve čakal na policajtov, ktorí mali prísť vyšetrovať krádež dreva z lesa.

- Krádeže dreva, - hovorí, - sa stali v poslednom období v obci jednou veľkou pliahou. Zloději sú dokonca takí trúfali, že si pre drevo prichádzajú na nákladných automobiloch či traktoroch. Takýchto krádeží bolo u nás za dva roky vyše desať a nevieme, kedy sa skončia.

Po tomto nepríjemnom incidente sme zašli do izby a porozprávali sa o živote v obci. Dozvedel som sa o.i., že F. Kwak svoju funkciu vykonáva len od februára 2003, kedy na richtárskom stolci vystriedal dlhoročnú richtárku Annu Galovú, že 1300 metrový úsek asfaltovej cesty cez obec bol dokončený v auguste 2003, že prostriedky na jej výstavbu poskytla nadácia SAPARD, spolu s okresom Nový Targ a gminou Raba Wyžna. Stavbári nezabudli ani na betónové mostíky a cesty vedúce k vzdialenejším hospodárstvám, vybudovali tiež prístupné priekopy. *- Je veľká škoda, - pokračuje richtár, - že takáto pekná cesta sa končí za obcou v lese. Dúfame však, že sa nájdu ďalšie prostriedky na dokončenie cesty,*

Richtár F. Kwak s vnučkou Patríciov

aby sme sa bez problémov dostali do Podsklia. Odtiaľ k nám každú nedelu prichádza tamojší farár odbavovať sv. omše v našom kostolíku.

Tunajší občania, väčšinou roľníci, hospodária na nevelkých, 4 až 10-hektárových gazdovstvách. Sú tak úzko zviazaní s pôdou, že len zriedka odchádzajú za prácou mimo obce. Keďže mnohí chovajú 4 až 6 kráv (richtár chová dokonca 40 oviec), v obci nedávno otvorili vlastný výkup mlieka.

- Predtým sme mlieko vozili do výkupného strediska v Podsrní, - hovorí F. Kwak, - a teraz ešte teplé mlieko kupuje Eugen Gal a odváža ho do mliekárne v Novom Targu. Mnohí občania vyrábajú z masla syry a oštiepky, ktoré predávajú v širokom okolí, dokonca v Krakove. Keďže z práce na gazdovstve by bolo ťažko vyžiť, ženy si privyrábajú pletením vlnených šálov, svetrov, čiapok, či hru-

Kostolík sv. Kríža - pýcha obce

Pohľad na Bukovinu - sídlisko

Posviacka požiarnej vlajky

Požiarňa zbrojnica v Bukovine – sídlisku

bých ponožiek, ktoré predávajú na jarmoku v Jablonke či Novom Targu.

Agroturistike zatiaľ nie

Od richtára som sa vybral za bývalou richtárkou Annou Galovou, ktorá mi o.i. povedala: - Richtárkou som bola od roku 1995 do februára 2003. Predo mnou vykonával túto funkciu môj manžel Vladislav, ktorý už nežije. Richtárčil vyše dvadsať rokov (1975 - 1995). Už v roku 1975 sa nám podarilo zaviesť vodovod, takže odvtedy nemáme problémy s pitnou a tečúcou vodou.

V obci už dávno nemajú problém ani s telefónmi, ktoré sú takmer v každom dome. Keďže malebná poloha obce, s okolitými kopcami a lesmi plnými hrŕbov a iných plodov, čistým vzduchom a krištáľovou vodou je priam predučená pre rozvoj agroturistiky, nedalo mi nespýtať sa, ako to v obci vyzerá s tou agroturistikou. - Naši gazdovia, - hovorí A. Galová, - síce uvažujú o tom, či by sa neoplatilo prijímať návštevníkov, ale zatiaľ sa boja investovať do tejto činnosti. Ľudia sa obávajú úverov, bez ktorých by nemohli začať, ako aj toho, že by im turisti devastovali domy, o ktoré tak dbajú. Dokonca náš kňaz mal už predstavu o tom, kde by sa dalo postaviť lyžiarsky vleč, ale zatiaľ nič z toho nevyšlo.

Škola bola, ale už nie je

Prvá škola vznikla v Bukovine krátko po 2. svetovej vojne. Mala len dve triedy a nachádzala sa v súkromnom dome. Potom ju presťahovali na poschodie požiarnej zbrojnice, kde sa učili 4 triedy. Detí však bolo z roka na rok čoraz menej, napríklad v školskom roku 2001/2002 mali nastúpiť

do 1. triedy len dve deti, takže udržiavanie školy a troch učiteľov sa stalo nerentabilné. Preto pred tromi rokmi, po zreformovaní školstva a zavedení gymnázií, školu nakoniec zatvorili. Odvtedy žiakov (dnes okolo 18) dováža „gimbus“ do základnej školy v Harkabuze. - Po vychodení ZŠ, - pokračuje A. Galová, - časť našej mládeže pokračuje v štúdiu na stredných školách v Jablonke, Czarnom Dunajci a Novom Targu. Máme aj pár študentov študujúcich na vysokých školách v Krakove.

Kostol sv. Kríža,

ktorý je v súčasnosti hlavnou dominantou obce, začali stavať v roku 1997. - Dovtedy bola v obci, - pokračuje A. Galová, - len drevená zvonica, podobná tej, aká je v Harkabuze. Keď však v obci na Zelené sviatky vypukol požiar, ktorý zničil deväť domov, zhorela aj zvonica a zvon z veže spadol a rozbil sa. Našťastie pri ceste stála kaplnka, pri ktorej sa každoročne 13. septembra konala odpustová slávnosť so sv. omšou, počas ktorej ľudia v čase i nečase museli stáť pod holým nebom. Preto sme sa rozhodli, že na mieste zvonice postavíme kostol.

Nebolo to však také jednoduché, ako sa im spočiatku zdalo. Napríklad len za samotný projekt stavby bolo treba zaplatiť 20 tisíc zlotých. - Ľudia sa vtedy chytali za hlavy, - pokračuje A. Galová, - a mnohí z peknej myšlienky dokonca rezignovali. Ja som sa však rozhodla ísť po pomoc do Ameriky. Navštívila som rodiny našich rodákov a oboznámila som ich s našou myšlienkou výstavby kostola, až sa mi napokon podarilo získať potrebné peniaze. Po návrate domov sme kúpili

potrebný stavebný materiál a išli sme po ďalšiu pomoc za vojtom.

Občania sa veľmi potešili, keď sa dozvedeli, že aj vojt im sľúbil pomoc, takže sa s chuťou pustili do roboty a prakticky sami postavili pekný kostol v priebehu roka. Odborníkov volali len pri najzložitejších prácach. Nie div, že už v roku 1999 kostol sv. Kríža posvätil krakovský metropolita kardinál Franciszek Macharski. Teraz už A. Galová a ďalší občania uvažujú o zväčšení kostola, v čom, ako dúfa, im opätovne pomôžu rodáci z Ameriky. Na záver sa mi pochválila, že pozná náš Život a že rok sa v škole učila aj po slovensky.

Požiarníci

Od A. Galovej som zašiel za predsedom požiarnikov, ktorým je od roku 1952 Stanislav Król. Kým som naňho čakal, porozprával mi o nich jeho syn a majiteľ stolárstva Marek, ktorý je súčasne vodičom požiarneho automobilu. - Veliteľom požiarnikov, - hovorí, - je Jan Polański. Náš zbor má 13 členov a 12-člennú skupinu mladých hasičov vo veku 12 až 15 rokov, ktorým velí Silvester Feczko.

Dozvedel som sa, že v roku 2003 pomáhali hasiť požiar v Sptkowiciach, že na posledných okresných pretekoch v Rabe Wyznej skončili na peknom 5. mieste, že požiarnicku vlajku posvätil v roku 1996 podskliansky farár Jan Kołodziej a že prvým veliteľom zboru, ktorý bol založený v roku 1938, bol rodák z Podsklia Alojzy Jagódka. V ďalšom rozhovore som už pokračoval s S. Królom, ktorý sa medzitým vrátil z Harkabuzy. - Prvým veliteľom zboru v Bukovine-sídlisku bol A. Jagódka, - hovorí, - ktorý túto funkciu vykonával do

roku 1952. Zbor mal spočiatku 10 členov a vo vybavení len starú ručnú striekačku, ktorú k požiarom spočiatku ťahali kone, ktoré nám požičiavali krajanovia Vladislav Karvačka a František Golak. Neskôr sme ju dopravovali traktorom.

Prvá stará zbrojnica, vlastne drevená šopa, im slúžila do roku 1962, kedy začali stavať novú zbrojnicu, na ktorú dostali z gminy tehly a iný stavebný materiál, kým drevo venovali občania. Stavba trvala dva roky. Potom sa rozhodli postaviť na zbrojnici aj poschodie, kde preniesli dve triedy bývalej ZŠ. Vtedy už tunajším hasičom velil Czesław Kondys (1952-1982), po ktorom funkciu prevzal dnešný veliteľ J. Polański. Zbor dostal v roku 1970 od gminy starší automobil Žuk, na ktorý prispeli polovicou sumy, neskôr pribudla prvá motorová striekačka M 400 a počas výstavby vodovodu sa dočkali aj prepotrebnej nádrže s vodou. Pri ceste vte-

dy postavili aj šesť hydrantov, ktoré odvtedy slúžia hasičom na čerpanie vody počas požiarov. - V súčasnosti máme vo vybavení nášho požiarneho zboru, - pokračuje S. Król, - tri motorové striekačky, dva komplety bojových uniforiem, prilby, 300 metrov hadíc, 2 rádiotelefony a vychádzkové odevy.

V súčasnosti sa požiarnici pripravujú na prestavbu bývalého obchodu GS, ktorý by chceli adaptovať na zbrojnicu. O finančnú pomoc pri prestavbe, ako aj výstavbe garáže, v ktorej by stál nový požiarnický automobil, už požiadali vojta Raby Wyžnej E. Siarku. Veríme, že sa ich smelé plány čoskoro splnia. Tunajší občania už viackrát dokázali, že keď sa do niečoho pustia, tak ľahko sa svojho cieľa nevzdajú. Držíme im palce.

O krajskej činnosti

Hoci v obci MS SSP nie je, zdá sa, že o krajské dianie a Život je medzi

ľuďmi pomerne veľký záujem. Mnohí občania sa ma totiž aj počas mojej návštevy pýtali, ako by si mohli predplatiť Život, keďže doteraz ho môžu prečítať len u svojich známych v Podsrní či v Harkabuze. Všetkým, s ktorými som sa rozprával, sa páčil aj náš kalendár Života '2004, takže som niekoľko exemplárov nechal u richtára. Dodám ešte, že tu býva krajan Jozef Zborek s rodinou, ktorého dcéra Sylvia, terajšia žiačka 1. triedy gymnázia v Rabe Wyžnej, obsadila v našej vlnašej výtvarnej súťaži 5. miesto a vuhrala skateboard.

Z Bukowiny-sídliska som odchádzal s presvedčením, že o tejto malebnej podhorskej obci budeme v budúcnosti ešte veľa počuť. Žijú tu pracovití a dobrí ľudia, ktorým záleží na ďalšom rozvoji svojej obce a mnohým aj na kontakte s krajským hnutím.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

VÝZNAMNÝ AKT

7. novembra min. roka bola na Oravskom zámku podpísaná dohoda o spolupráci medzi Žilinským krajom a Malopoľským vojvodstvom. Za Malopoľské vojvodstvo dohodu podpísal maršalek Janusz Sepioł a za Žilinský kraj jeho prednosta Jozef Tarčák. Všimnime si, čo pri tejto príležitosti povedali:

Jana BURIANOVÁ, generálna konzulka SR v Krakove: - Je veľmi povzbudzujúce sledovať, ako samosprávy každého stupňa preberajú čoraz viac kompetencií v oblasti riadenia svojich území a starostlivosti o široké záujmy občanov. Gratulujem terajšiemu „sejmiku“ Malopoľského vojvodstva k úspechom, ktoré dosiahol za prvý rok svojho volebného obdobia. Onedlho sa Poľská i Slovenská republika stanú členmi Európskej únie. Je veľmi dôležité a pre naše susediace samosprávne kraje oboch štátov aj prospešné, aby sa navzájom dobre spoznali, spolupracovali a dokázali zladit' svoje aktivity. Európska únia podporuje rozvoj cezhraničnej spolupráce. Nepochybujem, že región, v ktorého srdci stoja Tatry, bude aj vďaka tejto dohode o spolupráci jedným z najúspešnejšie na-

predujúcich regiónov zjednotenej Európy...

Janusz SEPIOŁ, maršalek Malopoľského vojvodstva: - Žilinský i Prešovský kraj sú naši susedia. Sú to regióny majúce neobvyklé prírodné i turistické hodnoty, historické tradície a bohatstvo kultúrnych pamiatok. Chceme v Malopoľsku popularizovať tieto hodnoty a na druhej strane by sme si priali, aby sa Malopoľsko stalo bližšie našim slovenským priateľom. Práve tomu má slúžiť dohoda o spolupráci, podpísaná na Oravskom zámku. Ťažko si predstaviť nádhernejší rámec pre tento cieľ, keďže v Európe je naozaj málo rovnako malebných miest.

Piotr BORONÍ, predseda „sejmiku“ Malopoľského vojvodstva a dlhoročný priateľ nášho Spolku: - Keď niekto hovorí „zjednotená Európa“, často sa nám to, žiaľ, spája s bruselskými úradníkmi, európskymi normami týkajúcimi sa napr. dĺžky sleďov vhodných pre konzumpciu alebo so zatriedením mrkvy medzi ovocie (portugalský precedens) a pod. Pre mňa je Európa spoločné civilizačné dedičstvo, nerozlučné osudy jej národov, opravdivé spoločenstvo a čo najživšie styky medzi ľuďmi. Iba prostredníctvom osobných stretnutí sa môžeme lepšie pochopiť, prelomiť za-

starané stereotypy v myslení, najmä o národoch, s ktorými sme voľakedy bojovali. A čo, keď hovoríme o Slováckoch, s ktorými nás spájajú lepšie dejiny, než so všetkými ostatnými susedmi. Hoci historikov a médiá viac zaujímajú vojny ako priateľstvá medzi národmi, nepochybujem, že práve takéto porozumenia, ako dnešné, uzavreté na Oravskom zámku, sú najsošnejšie pre našich občanov. Keď sa Európania takto zhodnú ako Poliaci so Slováckmi, budúcnosť bude vyzeráť optimistickjšie...

Podpísanie dohody prebiehalo za asistencie osôb v historických úboroch, čo zdôraznilo slávnostný ráz tejto udalosti, a zavŕšil ju kultúrny program, prezentujúci o.i. rytiersky turnaj. V súlade s podpísanou dohodou sa spolupráca bude rozvíjať najmä v sociálnej, ekonomickej a kultúrnej oblasti, podobne ako sa vyvíja medzi Malopoľským vojvodstvom a Prešovským krajom, ktoré takúto dohodu podpísali o mesiac skôr v Starej Lubovni. Dodajme, že tieto významné akty môžu prispieť aj k väčšiemu zintegrovaniu celej Vyšehradskej štvorky. To však, či prinesú očakávané výsledky, bude závisieť od realizácie záväzkov prijatých v podpísaných dohodách.

JERZY M. BOŻYK

HORČIČNÉ ZRNKO...

Dodnes nám ostali spomienky na pekné slávnosti, ktoré sa konali v jubilejnom roku 2000 v Ríme, ale aj inde vo svete. Mám ešte pred očami siluetu už unaveného pápeža, ako kľačí vo dverách baziliky sv. Petra v Ríme, otvorených len na jeden rok. Potom v auguste som videl zástupy mládeže prechádzajúce týmito dverami s vierou, že vchádzame do nového, lepšieho sveta. Takto sa začalo nové storočie, nové tisícročie, nové dejiny, ktoré – myslel som si – budú lepšie a krajšie, že sa ľudia budú viac milovať... A zatiaľ sa od otvorenia a zatvorenia svätých dverí udialo toľko tragédií. Máme dojem, že ľudia sa vôbec nestali iní a môžeme si stále klásť otázku, či ľudia, ktorí ničia svet a páchajú zlo, musia nanucovať svetu svoj poriadok? Ježiš, pán z ľudského času a histórie, prichádza stále s odkazom mieru. Tento mesiac je obdobím modlitby za mier a zmierenie, obdobím prosby, aby všetci kresťania boli jednotní, ako chcel Kristus.

11.1.2004, Nedela Pánovho krstu, Lk 3, 15-16, 21-22

Svoje učenie začal Ježiš prijatím krstu v rieke Jordán. Urobil to, čo robili mnohí ľudia, ktorí vo svojom srdci cítili potrebu robiť pokánie a priblížiť sa k Bohu. Ježišov krst bol iný. Odvtedy mal robiť to, kvôli čomu prišiel na zem. Prišiel, aby dal ľuďom nádej na lepší život a ukázal, že právo lásky je väčšie ako právo meča a pomsty. Ježiš zmenil beh každodenných udalostí, v ktorých židovské právo Starého zákona hovorilo *oko za oko, zub za zub*. Ježišov zákon hovoril: *láska za lásku*. Keď sa ma občas niekto pýta, odkiaľ viem, že naše náboženstvo je pravdivé, odpovedám, že predsa Boh v žiadnom inom náboženstve neobjavil tak zreteľne zákon lásky v podobe prikázania: *Budeš milovať Pána, svojho Boha, celým svojím srdcom, celou svojou dušou, celou svojou silou a celou svojou myslou a svojho bližného ako seba samého*.

18.1.2004, 2. nedela v cezročnom období, týždeň modlitieb za jednotu kresťanov, J 2, 1-12

Túto nedelu sa oslavuje ako poľskú nedelu v stredoeurópskych krajinách,

čiže v Bosne a Hercegovine, Slovinsku, na Slovensku, v Čechách, Rakúsku, Maďarsku a Chorvátsku. Všetky sa od júna 2003 pripravujú na stretnutie katolíkov z týchto krajín v rakúskom Mariazell, ktoré sa bude konať v dňoch 21.-23. mája tohto roka. Má na ne prísť ok. 50 tis. katolíkov, aby sa navzájom spoznali a zjednotili v spoločnej Európe. Je potrebné, aby cirkev pripomínala Európe jej korene. 18. januára t.r. sa o 11. hod. uskutoční pekná slávnosť vo farskom kostole v Turdošine. Srdečne pozývame. Heslom tohto stretnutia a vôbec tohto pekného podujatia sú slová: *Kristus – nádej Európy*. Kristus sa ma stať nádejou starého svetadielu, tak ako sa stal nádejou ustarostených manželov na svadbe v čítaní dnešného evanjelia.

Je to znamenie tohto stretnutia. Kristus v strede Európy sa môže stať nádejou nás všetkých, keď ho prijme ako mladomanželia.

25.1.2004, 3. nedela v cezročnom období, Lk 1, 1-4; 4, 14-21

Začiatok evanjelia sv. Lukáša je dosť čudný. Píše totiž svoj príbeh akémusi neveľmi známemu Teofilovi. Je to teda príbeh adresovaný konkrétne. Vďaka nemu sa ani k nám nedostáva anonymne. Opisuje v ňom život Ježiša, jeho znamenania a zázraky, ale aj normálny Ježišov život, napr. detstvo. Mnohým ľuďom tento opis nestačí. Pýtajú sa na historické dôkazy na existenciu Ježiša. Vieme, že sú. Mohli by sme ich niekedy uviesť. Ale zatiaľ evanjelium je pre nás, veriacich, prameňom viery, nielen vedomostí. Bolo adresované nám. Ako veľmi som sa potešil, keď mi ktosi na odpuste v Novej Belej povedal: *Tak dávno ste u nás neboli, ale veľmi sa teším, že sa s vami stretávam, keď čítam Horčičné zrnko...* Určite by sa potešil aj Lukáš, keby mu niekto z nás povedal: *Veľmi sa teším, že môžem stretnúť Ježiša, keď čítam tvoje evanjelium*.

1.2.2004, 4. nedela v cezročnom období, Lk 4, 21-30

Nie je dobre hovoriť pravdu medzi svojimi. Vieme o tom, keď konáme podľa Ježišových pokynov, že občas treba napomenúť brata a to, že nie sme lepší, vôbec neznamena, že nemusíme reagovať na zlo. V televízii som pozeral

program, v ktorom muž bil ženu a deti. Aj keď tam boli strašné scény, susedia s úsmevom hovorili „to nie je moja vec“. Neveľa chýbalo, že Ježiš by bol dnes zaplatil životom za to, že sa zjavil vo svojom rodnom mestečku Nazarete. Povedal tam, kým je, čo nikomu nešlo do hlavy. A zatiaľ vďaka tomuto svedectvu Pána Ježiša vieme, že je to Boží syn, že má moc oslobodiť nás od zla a ukazuje nám, že život má svoj zmysel a hodnotu. Teraz čakáme na jeho opätovný príchod a nebudeme sa môcť vyhovárať, že sme nevedeli, kým je.

2.2.2004, Sviatok obetovania Pána v jeruzalemskom chráme, Lk 2, 22-40

Dnešný sviatok oslavovali v Jeruzaleme už v 5. storočí. Oslavovali ho „s takou istou radosťou, ako veľkonočné sviatky“ – píše staroveká Eteria. Bolo to stretnutie Krista so svojím ľudom. My dnes s radosťou ideme do našich kostolov so sviecami, aby sme ich posvätili ako tzv. hromnice. Táto svieca je veľmi dôležitý znak. Keď zomieral môj starý otec, videl som, ako silne upieral svoj zrak na plameň tejto sviece. Nevieť, čo tam videl. Akiste mu pomohol prejsť cez prah do otcovho domu. Raz za silnej búrky som išiel autom cez istú dedinu a videl som v mnohých oknách svetlo zapálených sviec, znamenie viery týchto ľudí. Horiaca svieca nie je amulet, talizman, neodstraňuje hromy. Je to znak hlbokkej viery, že len Ježiš je pravdivým svetlom. Kiežby sa nám toto svetlo nikdy nestratilo z dohľadu.

Kňaz PAVOL KUBANI

Riaditeľ J. Szenderewicz prezera školskú kroniku

Budova krempaškého gymnázia

MIMOŠKOLSKÁ ČINNOSŤ

Výchovné formovanie žiakov sa neuskutočňuje len na vyučovaní, ale aj v mimoškolskej činnosti.

Nie je nám predsa ľahostajné, kde a ako deti trávajú voľný čas a čo ich ovplyvňuje. Paleta možností, ako pútavo prežiť voľný čas je široká a závisí aj od materiálo-technického vybavenia našich škôl. Väčšina z nich ponúka žiakom buďto telocvičňu, posilňovňu a ihriská alebo učebne výpočtovej techniky, knižnice a pod. Možnosť výberu je široká, tým viac, že existujú ešte rôzne záujmové krúžky, ktoré poskytujú žiakom dobrú zábavu, ale aj získavanie informácií z oblastí, ktoré ich zaujímajú.

Učíme sa pre radosť

Krempaškého gymnázium sa snaží povzbudzovať záujem žiakov o mimoškolskú činnosť, aby chceli rozvíjať svoje vedomosti, ktoré získavajú na vyučovacích hodinách. Majú dobrú motiváciu, čo sa aj odzrkadľuje na dosahovaných výsledkoch. Za päť rokov existencie gymnázia škola dosiahla dobré výsledky vo viacerých oblastiach. Ako hovorí riaditeľ Mgr. Jan Szenderewicz, učiteľský kolektív sa snaží zaujať žiakov na vyučovacích hodinách a vytvorí v nich kladný vzťah k vyučovanej látke, aby mali záujem rozširovať svoje vedomosti v rámci mimovyučovacej činnosti a chceli sa zúčastňovať rôznych súťaží. Pravidelne sa zúčastňujú rôznych súťaží, napr. malopoľskej historickej súťaže, malopoľskej súťaže z poľštiny, Sviatok goralského nárečia v Lopusznej, gminných a iných recitačných súťaží, gminnej pravopisnej súťaže, ktorú organizuje gymnázium v Krempachoch, malopoľskej chemickej súťaže, vedomostnej súťaže o nemecky hovoriacich krajinách, recitačnej súťaže slovenskej poézie a prózy, súťaže Dilongova Trstená, Pamätihodnosti podtatranského regiónu a Náš región v Európe, súťaže na najkrajší betlehem, prehliadky jasličiek v Spytkoviciach, výtvarnej súťaže Života, súťaže Čo vieš o Biblii a mnohých ďalších. Žiaci sa na týchto súťažiach dostávajú do finále a nezriedka ich aj vyhrali. Je to zásluhou snaživosti a usilovnosti žiakov, ako aj pomoci učiteľov, ktorí usmerňujú ich prácu. Zároveň to znamená, že sa škola rozvíja v mnohých oblastiach, čo je prospešné aj pre žiakov, ktorí vďaka tomu môžu rozvíjať svoje záujmy.

Škola spolupracuje s organizáciami, ktoré podporujú vzdelávanie detí. Jeden z gymnazistov, Krzysztof Wach, ktorý je deväťnásobným finalistom rôznych súťaží, sa v školskom roku 2003/2004 dostal do opatery tzv. Štátnej nadácie v prospech. Nadácia mu umožňuje zúčastňovať sa na všetkých seminároch a projektoch, ktoré organizuje na rôznych vysokých školách a v špecializovaných laboratóriách a zaujíma sa o jeho ďalšie výsledky. Nadácia neudeľuje štipendiá, ale sa zaoberá organizovaním pomoci v rozvíjaní záujmov, rozširovaní vedomostí a formovaní osobnosti žiaka.

Škola je často hosťiteľom rôznych kultúrnych podujatí. Napr. pozýva hudobníkov a tanečníkov, ktorí predvádzajú staré národné poľské tance a prezentujú vážnu hudbu. Je to zaujímavý spôsob, ako obohatiť žiakov o nové poznatky.

Šport pre zdravie a potešenie

Pre správny vývin žiakov sú dôležité pohybové aktivity, ktoré napomáhajú formovať fyzický rast ich osobnosti. Aj na túto stránku sa v tejto škole kladie veľký dôraz. Prospievajú tomu aj výborné podmienky: moderne vybavená telocvičňa a dobre pripravení učitelia telesnej výchovy. Žiaci si pod ich vedením nielen osvojujú základné pravidlá rôznych hier a cvikov, ale sa aj zúčastňujú rôznych súťaží. Veľmi dobré výsledky v športe tešia nielen vedenie gymnázia, ale najmä žiakov. Majú futbalové družstvo, ktoré na rôznych súťažiach dosahuje vždy veľmi dobré výsledky. Keďže sa v zime futbal nedá hrať, vzniklo aj unihokejové družstvo. Táto hra sa stala veľmi obľúbená a viacerí žiaci sa jej venujú vo voľnom čase. Naposledy unihokejové družstvo krempaškého gymnázia vybojovalo druhé miesto na majstrovstvách Malopoľského vojvodstva v unihokeji gymnazistov. Okrem toho sa veľkej obľube žiakov teší stolný tenis, v ktorom gymnazisti dosahujú takisto dobré výsledky. V zime sa venujú aj lyžovaniu, v ktorom si úspešne počínajú. Teraz nadišla nová lyžiarska sezóna, v ktorej im želáme čo najlepšie výsledky. Športová aktivita žiakov je naozaj bohatá. Na vojvodských súťažiach a stretnutiach sa krempaškí gymnazisti dokážu vždy dobre umiestniť, čo je zvlášť potešiteľné vzhľadom na veľký počet gymnázií v Malopoľskom vojvodstve. Krempaškého gymnázium si teda za päť rokov svojej činnosti vypracovalo dobrú povest. Potvrdili to aj minuloročné záverečné skúšky, na ktorých dosiahli vysoký priemer 59,46. Porovnajme to s priemerom gminy Nový Targ – 57,09 a okresu 56,13.

Vojvodský priemer záverečných skúšok bol 60,07. Musíme uznať, že je to dobrý výsledok, potvrdzujúci dobrú prácu žiakov a učiteľov.

Školský súbor

Pre žiakov, ktorí majú hudobno-tanečné nadanie, vytvorila škola súbor Hilaritas. Združuje žiakov zaujímavých sa o miestny folklór. Žiaci sa učia tradičné tance a spevy. Hilaritas pravidelne spetruje rôzne školské podujatia.

Klub absolventov gymnázia

Žiaci a pedagógovia krempašského gymnázia prišli na užijímavý nápad - založili klub absolventov gymnázia. Absolventi radi prichádzajú navštíviť svojich bývalých učiteľov a mladších kolegov, čo robí škole len dobré meno. Veď neraz sa žiaci snažia zabudnúť na svoju bývalú školu. Tu je však naopak. Je to prvý klub tohto druhu, vďaka ktorému sa môže mládež vrátiť a udržiavať kontakt so školou a bývalými spolužiakmi. Absolventi sa aktívne zúčastňujú na tvorbe násteniek a pomáhajú mladším žiakom riešiť ich problémy. Klub existuje už druhý rok a sľubne sa rozvíja.

Úloha školského pedagóga

Je vôbec potrebný v škole? S touto otázkou sme sa obrátili na Mgr. Máriu Surmovú, ktorá je školskou pedagogičkou v krempašskom gymnázii. – *Áno. Mojou úlohou je riešiť výchovné problémy, ktoré sa vyskytnú v procese vzdelávania. Najčastejšie ide o agresivitu a násilie, ktoré nemožno ignorovať. Dôležité je predchádzať problémom a organizovať stretnutia na témy týkajúce sa ohrození, s ktorými sa môže mladý človek dostať do styku. Diskusie a rozhovory s mládežou, debaty, sú prostriedkom na to, ako jej ukázať, čo nesú so sebou, napr. drogy, ako ľahko sa staneme závislí na týchto látkach, aké sú následky ich užívania. Nesmieme ignorovať ani maličké problémy toho druhu, lebo neskôr sa z toho stanú veľké problémy. Uvedomujeme si, že nedokážeme ochrániť žiakov pred prístupom k drogám a iným látkam, ale robíme všetko, aby sme žiakov presvedčili o škodlivosti týchto prostriedkov. Viem, že veľká zodpovednosť je na škole, ale aj na rodičoch. Snažím sa s nimi spolupracovať. My ako škola organizujeme anonymné testy, vďaka ktorým môžem získať najpravdivejší obraz toho, čo naši žiaci skúšajú a prečo, lebo ani počas rozhovorov a stretnutí mi všetko nepovedia. Napísať je ľahšie.*

Poháre – trofeje krempašských športovcov

Stolný tenis – obľúbený šport gymnazistov

Často organizujú rôzne prednášky na také témy, ako napr. drogy, cigarety, alkohol. Je dôležité ukázať mladým ľuďom škodlivý vplyv týchto prostriedkov. Často medzi žiakov prichádzajú ľudia, ktorí ukazujú, ako vyzerá život človeka závislého od drog, čo nesmú robiť, keď chcú normálne žiť. Je to istý druh prevencie, ktorá niekedy uvedomí mladým ľuďom, ako ľahko si môžu urobiť zo života peklo.

Spolupráca s Nemeckom

Minulý rok škola nadviazala spoluprácu s nemeckou školou z Münsteru, odkiaľ prišla do Krempách skupina učiteľov. Gymnazisti ich privítali v regionálnych krojoch, čiže spišskom a goralskom, a darovali im veľký cukrík pripravený z poľských sladkostí. Hostia boli veľmi milo prekvapení, čo aj viackrát zdôrazňovali. Mali možnosť oboznámiť sa s naším školským systémom, porozprávať sa s našimi učiteľmi, vymeniť si skúsenosti, ba aj navštíviť Krakov a Zakopané. Krempašskí pedagógovia boli o pár mesiacov neskôr v Nemecku. – *Takýto druh spolupráce medzi školami prospieva výmene názorov a skúseností. Žiaci spoznávajú iné tradície a krajinu. Je to veľmi dobrý spôsob, ako overiť nadobudnuté jazykové znalosti. Münster je však dosť ďaleko a možnosť častých návštev nie je veľmi reálna. Chceli by sme v budúcnosti nadviazať spoluprácu s nejakou školou zo Slovenska, ktoré sú bližšie, - hovorí riaditeľ J. Szenderewicz.*

Spĺňa gymnázium svoje poslanie?

Za päť rokov svojej existencie si gymnázium vypracovalo vyučovací a výchovný systém, ktorý sa osvedčil. Povzbudzuje aktivitu žiakov a pozitívne ovplyvňuje ich vzťah k štúdiu a pomáha im náležite tráviť voľný čas. Opýtali sme sa riaditeľa, ako hodnotí úroveň školy po piatich rokoch existencie? – *Myslím si, že sa nám podarilo vytvoriť priaznivé podmienky pre rozvoj žiackych osobností, čo im umožňuje ľahší štart na stredných školách. Ponúkame im možnosť aktívnej účasti nielen na školských projektoch, ale aj rôznych súťažiach, čo im pomáha rozvíjať svoje záujmy. Okrem toho je to aj istý spôsob integrácie dvoch regiónov nachádzajúcich sa v bezprostrednej blízkosti - Spiša a Podhalia. Žiaci na stredných školách sa už poznávajú a je medzi nimi menší vedomostný rozdiel.*

Text a foto: AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

DOBRY KRAJAN A OTEC

Človeka, ktorého chceme dnes predstaviť našim čitateľom poznajú občania Hornej a Dobrej Zubrice, odkiaľ pochádza, ako dobrého krajanu a dobrosrdečného, usmiateho človeka. Spolu so svojou, už nežijúcou manželkou Emíliou, patrili k dlhoročným členom nášho Spolku a živo sa zaujímal o krajské dianie na Orave a Spiši. Hovoríme o Jánovi ĐURČÁKOVI z Hornej Zubrice, ktorého sme požiadali, aby sa s našimi čitateľmi podelil svojimi spomienkami.

Detstvo a mladosť

Ján Đurčák sa narodil 4. decembra 1929 v Hornej Zubrici v slovenskej roľníckej rodine Ignáca a Augustíny (rod. Kulakovej) Đurčákovcov. Jeho rodičia vlastnili nevelké hospodárstvo, na ktorom bolo dosť práce aj pre ich deti. Ján mal štyroch súrodencov: Stanislavu (Kulaviaková), Ľudmilu a Vladislava, ktorí s rodinami žijú v Hornej Zubrici. Nežije, žiaľ, najstarší Jozef, ktorý zomrel ako 4-ročný. - Bolo to v roku 1931, - spomína Ján, - keď Jožko ťažko ochorel. Hoci sa dostal do nemocnice, lekári nevedeli prísť na to, čo mu je. Aj keď sa ho snažili liečiť, onedlho zomrel.

Ján, podobne ako jeho súrodenci, bol od malička vychovávaný v slovenskom národnom duchu, čo nepochybne ovplyvnilo aj jeho neskoršie osudy. Všetci súrodenci chodili postupne do slovenských škôl. - Do ľudovej školy, - pokračuje, - som chodil v rokoch 1936 až 1944 v rodnej obci. Tri roky som sa učil po poľsky a ďalšie štyri, už za slovenského štátu, po slovensky. Hoci som do školy chodil rád a dosť dobre som sa učil, po jej ukončení som musel, ako najstarší syn, zostať doma pomáhať rodičom. Pásol som kravy a keď som podrástol, robil som všetky poľnohospodárske práce.

Jánov otec, ktorý slúžil v rakúsko-uhorskej armáde a bojoval na východnom fronte, sa domov vrátil až tri roky po vojne. - Otec veľmi žiadil, - pokračuje Ján, - že sa medzitým jeho rodná

Orava dostala k Poľsku. Podobne myslel aj môj dedko, Karol Kulak z Dolnej Zubrice, ktorý toho vo svojom živote veľa videl a zažil. Začiatkom minulého storočia totiž chodieval spolu s ďalšími Slováckmi z Oravy na „múračky“ do Budapešti a na Dolnú zem, dokonca dvakrát bol v Amerike.

Otec a dedko mu potom veľa rozprávali nielen o ťažkom živote Slovákov, ale v ňom upevňovali lásku k domovine a k Slovensku. Ján po vychodení školy zostal teda doma. Práve sa končila 2. svetová vojna, ale na Orave ešte nebol pokoj. Keď sa front zastavil v okolí Babej hory, občanov zo Zubrice a ďalších obcí evakuovali. Đurčákovci však zostali doma, keďže Jánov otec s ďalšími gazdami museli furmančiť pre Rusov. - Keďže nám nemeckí vojaci predtým zobrali jediného koňa, - spomína, - museli sme zapriahnuť kravy, ktoré sme predtým museli naučiť tahať voz. Nebolo to ľahké. Okrem toho napadalo veľa snehu, čo nám život ešte viac sťažilo. Spomínam si, že určitý čas býval u nás jeden mladý človek s koňom, ktorý ušiel pred frontom z Rabčíc.

Ťažko im bolo aj vtedy, keď obec prepadávali rôzne ozbrojené bandy, ktoré rabovali čo sa len dalo. Napr. Đurčákovcom z dvanástich kráv, zostali po týchto prepadoch len tri.

Manželstvo a rodina

Keď sa vojna napokon skončila, Ján sa pobral za prácou do Československa. Asi dva roky pracoval v továrni za Olomoucom, v ktorej sa vyrábala brúsny papier. Potom sa zamestnal v stavebnej firme Obnova v Trstenej. Na vojencine našťastie nebol, keďže ho rodičia, ako najstaršieho syna, z vojenskej služby vyreklamovali. V tom čase im pomáhal stavať nový dom, keďže starý otcovský

Ján Đurčák s vnučkou Mariolou

dom, postavený v roku 1886, sa už nehodil na bývanie. Dom teda rozobrali a Ján chodil vozom do Trstenej po stavebný materiál. Potom, až do svadby, zostal pracovať na rodičovskom hospodárstve. Okrem toho sa príležitostne chytal rôznych zamestnaní a vo voľnom čase chodieval s mamou na trh do Námestova a Trstenej, kde predávali vajčička, sliepky, maslo a iné poľnohospodárske produkty. - Koncom 50. rokov som mal ísť pracovať do železiarní v Trinci, - spomína. - Mal som už vybavené aj potrebné dokumenty. Lenže práve vtedy mi neočakávane zomrela mama, takže som sa rozhodol zostať doma.

Ako som sa dozvedel, Jánova mama zahynula tragicky v marci 1959 na železničnej stanici v Bystrej-Podhalaňskej. Keď nasadala do vlaku, ktorým chcela cestovať na pút' do Kalvarie Zebrzydowskej, pošmykla sa a nešťastne spadla pod kolesá.

Đurčákovci ťažko prežívali smrť mamy, ale museli sa s tou smutnou skutočnosťou akosi zmieriť. Vrhli sa teda do roboty, aby akosi zahľušili veľký bôľ. Ján sa začal aktivizovať aj v krajskej činnosti. Prešlo niekoľko rokov, keď sa zoznámil s peknou dievčinou, Emíliou Knapčíkovou z Dolnej Zubrice, s ktorou sa po dvoročnej známosti rozhodli, že budú spoločne kráčať životom. Svoje rozhodnutie spečatili manželským sľubom 15. augusta 1965 v hornozubrickom kostole sv. Michala.

Jánova manželka Emília sa narodila 11. apríla 1944 v slovenskej roľníckej rodine

HROMNICE

Vendelína a Genovévy (rod. Kulaviakovej) Knapčíkovcov v Dolnej Zubrici. Mala dvoch súrodencov: sestru Genovévu (Grobarčíkovú) a brata Vendelína, ktorý zostal starým mládencom. Oba bývali v Dolnej Zubrici. Mladomanželia začali po svadbe bývať u Jánových rodičov a postupne sa im narodilo sedem detí: Ján, Slavomír, Eva, Krištof, Hegviga, Lucka a Jozef, ktoré sa medzitým už osamostatnili a založili si svoje rodiny. Ján s manželkou Štefániou a deťmi, podobne ako Eva (Misiniecová) s manželom Stanislavom, Jozef s manželkou Annou a Lucyna (Misiniecová) s manželom Jánom bývajú v Hornej Zubrici. Slavomír s manželkou Gražynou žije v Kędzierzynie-Kozli v opoľskom vojvodstve, Krištof s manželkou Lucynou bývajú v Podvľku a Hedviga (Piekarczyková) s manželom Józefom žijú v Dolnej Zubrici. V roku 1968 si manželia Ďurčákovci začali stavať dom. Stavba trvala dosť dlho, keďže v tom čase bol stavebný materiál len na prídel. Nakoniec ho predsa len dokončili a venovali sa výchove detí a práci na hospodárstve. Po dvadsiatjedennom rokoch manželstva (1986), Emília, ktorá dlhší čas chorľavela, zomrela. - *Prežili sme spolu 21 rokov, - hovorí Ján, - deti boli ešte malé, takže celá starostlivosť o ne, ako aj o naše hospodárstvo spadla na mňa. Neraz mi bolo veľmi ťažko, ale akosi som si so všetkým poradil. Dcéra Hedviga tak žiaľila za mamou, že dokonca ušla k susedom a nebola ani na pohrebe. Deti sú teraz už dospelé a založili si svoje rodiny a ja sa teším, že vyrástli na poriadnych ľudí. Veľkú radosť mám tiež zo svojich deviatich vnukov a šiestich vnučiek.*

Ján mi ešte povedal, že viackrát bol na návšteve v okolí Brna a v Olomouci, kde bývala časť manželkinej rodiny. Vyjadril tiež žiaľ nad tým, že v obci zaniklo vyučovanie slovenčiny, ktorú kedysi učili manželia Ondicovci, potom Lýdia Mšalová a Vladislava Bogaczová, kým v jeho rodnej Dolnej Zubrici, zasa Angela Kulaviaková. Divil sa tiež nad tým, že menej krajanov ako voľakedy odoberá Život, ktorý tu mal kedysi aj vyše 100 predplatiteľov.

Krajanovi Jánovi Ďurčákovi prajeme veľa zdravia, pokoja a pohody a množstvo šťastných chvíľ v rodinnom kruhu.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

40 dní po Vianociach Cirkev oslavuje Obetovanie Pána – Hromnice. Táto udalosť sa udiala v jeruzalemskom chráme a akoby uzatvárala radosné obdobie, ktoré sme začali 25. decembra. Pre nás, veriacich, veľmi dôležité, lebo sme sa dočkali narodenia Pána. V tento deň sa v našich kostoloch svätí sviece. Ich žiara osvecuje temnotu noci, ale, dá sa povedať, je ničím oproti žiare, ktorú nám prináša Ježiš Kristus. – *Ja som svetlo sveta. Kto mňa nasleduje, nebude kráčať vo tme, ale bude mať svetlo života.* (J 8, 12)

Kristovo svetlo vytiahlo ľudstvo z temnot hriechu a beznádeje a plameň sviece posvätenej na Hromnice má nám o tom stále pripomínať. Hromnice posvätené v tento deň sú ako viditeľný znak a okruh Božej žiary, ktorú zažívame v ťažkých chvíľach. Veď len božia milosť nám dokáže pomôcť. Kedysi, keď prišla búrka a nastalo hromobitie, dávali ich do okien (odtiaľ ich názov hromnice). Ich sila spojená s úprimnou modlitbou mala odvrátiť tento živel.

Voľakedy nebolo na dedine ani jedného domu, v ktorom by chýbala hromnica. Aj teraz, keď dávame prednosť hocijakým poverám a spoliehame sa na svoju silu, v našich príbytkoch má táto svieca naďalej svoje čestné miesto. Hromnica nikdy nechýbala ani pri umierajúcich. Po pozemskom živote mala umierajúcemu otvoriť bránu nebeského kráľovstva. Dnes každý kresťan má okrem hromnice svoju sviecu, ktorú dostal pri svojom krste.

Na starých obrázkoch sme smohli uvidieť Pannu Máriu zasypanú snehom, ako gestom plným lásky chráni plameň na svieci. V diaľke nožno vidieť pod snehom malé chatky rozhodené na pahorkoch a na druhej strane svorku vlkov. Zvieratá, iste veľmi hladné, naťahujú krky. Panna Mária sa postavila medzi ne a dedinu a preto sa ani jedno zviera neopovážilo prekročiť hranicu svetla, ktoré niesla Božia matka. Vlky by určite zožrali ľudí, ako to robí hriech s ľudskou dušou, ale naša najlepšíša Matička bdie nad svojimi

deťmi, obklopuje ich svojou opaterou a nedovolí, aby ich zožrali vlky – hriechy.

Deň Hromnice zavŕšil obdobie vianočnej radosti a plesov. Kto ešte nestihol vyniesť z domu stromček, mohol to urobiť teraz. Koledníci už prestali chodiť po domoch, a na dedine už nepočuť vianočné piesne. Dievčatá, ktoré sa nestihli vydať v tomto období, musia počkať až do Veľkej noci.

So zaujímavou tradíciou, ktorá sa začína pred Vianocami a končí sa práve na Hromnice, sa možno stretnúť v Novej Belej. Týždeň pred sviatkami sa ženy schádzajú v kostole a vynášajú z neho sochu Panny Márie. Každý deň sa modlia pri nej v inom dome. Je to akiste na pamiatku dňa, keď Panna Mária so svojim ženichom hľadali prístrešie pre Pána Ježiša. Takýmto spôsobom Belianky pripravujú miesto pre prichádzajúceho Ježiška.

Pred Štedrým dňom si ženy určujú jeden dom, v ktorom sa každú nedeľu večer schádzajú a modlia sa ruženec. Ešte stále tam môžeme počuť staré slovenské piesne a koledy. Veľakrát sa modlia za farnosť, kňazov vo farnosti, ale aj kňazov pochádzajúcich z tejto farnosti. Je to veľmi stará tradícia. Viackrát sa však stávalo, že sa zo žien schádzajúcich sa na modlitbu vysmievali, ba dokonca v takom dome rozbili oblok, lebo to prekážalo niektorým nepravnikom. Ale dnes každý môže prísť – násť si svoje miesto a čas aj na takúto modlitbu.

Ženy, ktoré sa modlili celé vianočné obdobie, odnášajú na Hromnice sochu Panny Márie späť do kostola. Na čele procesie je socha P. Márie, za ňou ženy nesú zapálené sviece a po ceste sa modlia i spievajú náboženské piesne. Aj takto sa môže rozliehať Božia sláva medzi ľuďmi.

Hromnice – pekný sviatok, ktorým končíme radosné vianočné obdobie a začíname fašiangy, ktoré trvajú až do Popolcovej stredy. Neďajte si to ujsť v tomto roku. (XY)

Posledné informácie pred vstupom do výrobnéj haly

Všetci si mohli zblízka obzrieť strieborné gule

ODKIAL MÁME VIANOČNÉ OZDOBY?

Vianoce si ani nevieme predstaviť bez stromčeka, obvešaného všelijakými ozdobami a cukrovinkami. Je ich plno v obchodoch, ale málo kto z nás vie, ako vznikajú tieto skvosty. Boli sme na to veľmi zvedaví, preto sme sa spolu s kremeľskými žiakmi vybrali v Krakove do podniku, kde sa vyrábajú vianočné ozdoby.

Najskôr sme sa stretli so sprievodkyňou, ktorá nás upozornila na isté pravidlá, ktoré treba dodržať počas návštevy a povedala nám zopár informácií o výrobe vianočných gúľ. O niečo múdrejší sme sa pobrali pozrieť si najskôr prvú časť výroby, kde sa fúkajú tieto sklenené ozdoby. Závod nakupuje v sklárskej hute polotovary v podobe tenkých trubíc. V dielni pracujú fúkači, ktorí dostávajú tuhé sklo, ktoré na istom mieste roztavia

nad horúcim vetrom obohateným kyslíkom do teploty nad 500 °C. Potom za pomoci užších trubičiek fúkajú do zohriateho skla. Pred ústami sa im objavujú veľké, stredné a menšie gule, špice a rôzne iné tvary. Je k tomu potrebný naozaj veľký cit a zručnosť, lebo inak by každá guľa mala iný tvar a rozmer. Fúkači musia denne vyfúkať aspoň pár tisíc gúľ, nezriedka takých istých. Sú to tzv. slobodne fúkané ozdoby. Existujú aj formované ozdoby, ako napr. snehuliaci, mikulášovia či domčeky, ktoré si vyžadujú formu, lebo majú príliš veľa detailov. Preto fúkač pri týchto zložitejších vianočných ozdobách majú vopred pripravené formy, do ktorých sa zohriate sklo uzatvára a cez malú trubičku sa doň fúka. Sklo tesne vyplní každú štrbinu a tak sa odtlačí forma.

Takúto formu možno použiť na fúkanie niekoľko tisíc kusov. Samozrejme, forma sa najskôr vyskúša a až potom sa dostane do výroby. Formy sú zhotovené z hliníka, ktorý je odolný voči vysokým teplotám. Vzniku presnej hliníkovej formy predchádzajú skúšobné formy zo sadry, v ktorých sa vzory skúšajú, upravujú a pridávajú detaily. Zaujímavosťou je aj to, že niektorým ozdobám sa za horúca prilepujú napr. krídla, parohy, ruky, atď. Ide najmä o ozdoby v podobe zvierat. Keď sa vyzdobia, vyzerá to tak, akoby boli vyfúkané.

Ďalšou etapou výroby je striebrenie sklenených výrobkov. Robí sa to mechanicky strojom a používa sa pritom dusičnan striebra. Potom sa výrobky sušia a matujú, čiže ponárajú do farieb a podľa toho máme gule zlaté, čierne, modré, červené a iné. Aby sa sušenie urýchlilo, niektoré partie výrobkov dávajú do špeciálnej pece, takže už po piatich minútach sú hotové a možno ich podrobiť ďalšiemu procesu - zdobeniu. Sklenené gule zdobia podľa vopred pripravených

Maľovanie gúľ

Pút' vyfarbených gúľ do sušiaceho stroja

vorov. Je to veľmi precízna robota, ktorá si žiada od pracovníkov aj umelecké nadanie a zmysel pre krásu. Pri zdobení sa využívajú rôzne techniky a farby. Celé palety hotových, pomaľovaných gúľ prechádzajú k sušičom. Tam sa pekne vyhrejú, aby potom mohli byť zabalené. Dlhé putovanie ozdôb sa končí v baliarni, kde každú ozdobu dôkladne prezrú a opatrne ju zabalia. Potom už putujú k odberateľovi, do obchodov a k nám, zákazníkom, až sa napokon ocitne na vianočnom stromčeku v našich domácnostiach.

Posledná časť prehliadky bola azda najzaujímavejšia, pretože sme sa dostali do dielne, kde sa pripravené vianočné ozdoby maľujú. Čakalo nás tu veľké prekvapenie, keďže sme si aj my mohli vyskúšať svoje umelecké schopnosti. Na konci dielne už čakali pripravené stoly, na ktorých boli farbičky, štetce a vzorky malieb. Každý si mohol gule samostatne vymaľovať. Na výber sme mali menšie gule za päť zlotých a väčšie za osem zlotých. Sprievodkyňa nám v krátkosti povedala najdôležitejšie pravidlá, ktoré treba dodržať pri maľovaní a už sme mohli začať tvoriť vlastnú výzdobu. Po dokončenej práci sme ich dali sušiť. Tým najkrajším okamihom výletu bol moment, keď sme si preberali vlastnoručne vymaľované gule, aby sme si ich odniesli domov, kde si zavesíme na stromček.

Pri podniku je aj predajňa, v ktorej sme si mohli kúpiť aj iné vianočné ozdoby, ktoré sme videli v závode. Veľké aj malé gule, špice, domčeky, snehuliaky. Každý si niečo vybral. Snáď najväčšiemu záujmu sa medzi nami tešili veľké gule s vianočným motívom.

Zdalo by sa, že podnik pracuje len pár mesiacov, najmä v predvianočnom období, ale nie je to pravda. Dozvedeli sme sa, že výroba trvá po celý rok. Pracovníci závodu nám prezradili, že už vyrábajú vianočné ozdoby na budúci rok. Väčšina výrobkov putuje do zahraničia. Každá patria ozdôb je vyrobená na objednávku zákazníka, ktorý vopred určí počet výrobkov, výzdobu a tvar.

Po toľkých zážitkoch sa žiaci ešte pobrali do centra Krakova, kde si prezreli námestie, navštívili Mariánsky kostol a mohli sa pokojne vrátiť domov. Z výletu si odniesli naozaj pekne zážitky.

Text a foto:
AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

Nedávno sa ukázala dlho očakávaná monografia o jaskyni v Oblazovej skale v Novej Belej. Je to akademická práca, ktorú spracovala medzinárodná skupina vedcov. Zhrňuje výsledky doterajších výskumov uskutočňovaných od roku 1985. Monografia je napísaná po anglicky, čo umožňuje prístup širokej medzinárodnej verejnosti. Vydal ju Archeologický inštitút Poľskej akadémie vied v Krakove v náklade 450 kusov. Monografia bola rozoslaná do viacerých ve-

Neznámy páchatel sa dostal do domu istej Fridmančanky pod zámenkou, že má pre ňu zásielku zo zahraničia. Aby však mohla prebrať zásielku, musela najskôr zaplatiť závdavok. Keď hľadala v peňaženke drobné, páchatel jej vytrhol celú peňaženku a ušiel. Žena prišla o päť tisíc zlotých a žiadnu zásielku nevidela. Dávajte si pozor na neznámych návštevníkov!

Krempašské gymnazistky obhájili svoju dobrú povest v unihokeji na nedávnych majstrovstvách Maľopolského vojvodstva vo Veľkej Lipnici. Súťažilo osem tímov rozdelených do dvoch skupín, z ktorých dva celky postupovali do finále. Krempašské gymnazistky vo finále prehrali s Novým Targom a obsadili druhé miesto. Gratulujeme.

Text a foto:
AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

KRÁTKO ZO SPIŠA

deckých stredísk doma a v zahraničí a do niektorých krakovských kníhkupectiev.

Potešiteľným je fakt, že v niektorých našich obciach boli obnovené slovenské nápisy. Ide napr. o Jurgov, kde na starej požiarnej zbrojnici (na snímke) možno vidieť obnovený slovenský nápis: *DHS v Jurgove, Bohu na slávu - ľudom na pomoc*. Je to obdivuhodné a mohlo by sa zopakovať aj v iných obciach.

Vyšnolapšania dbajú o vzhľad obce o čom svedčia práce pri dláždení chodníka z jednej strany ulice sv. Floriána. Na druhej strane je už chodník (na snímke).

Vo viacerých spišských školách si žiaci pripravili jasličkové predstavenia, ktoré v januári predvádzali širšej verejnosti v kostoloch a školách.

Sme práve uprostred zimy, kedy častejšie ako v inom ročnom období bývame nachladnutí, kýchame, kašleme a zápasíme s chrípkou. Keďže najlepším prírodným liekom proti prechladnutiu je sladký včelí med, zašli sme za niektorými našimi včelármi, aby nám povedali niečo viac o mede, jeho výrobe a liečivých účinkoch.

Medzi včelármi

Ján Švientek z Pekelníka: - *V minulosti som mával vyše 30 úľov, ale v posledných rokoch som ich počet musel, chtiac-nechtiac, znížiť. Je totiž čoraz viac chorôb a iných okolností, ktoré ničia včelstvá, napr. roztočová nákaza, hniloba a mor včelieho plodu, otravy chemickými prípravkami a jedovatými exhalátmi. Problémy sú aj s predajom medu, keďže jeho výroba je čoraz viac nerentabilná a nákladná, tým viac, že cena cukru neustále stúpa. Včelárom som však už dlho, takže zopár úľov si ešte držím.*

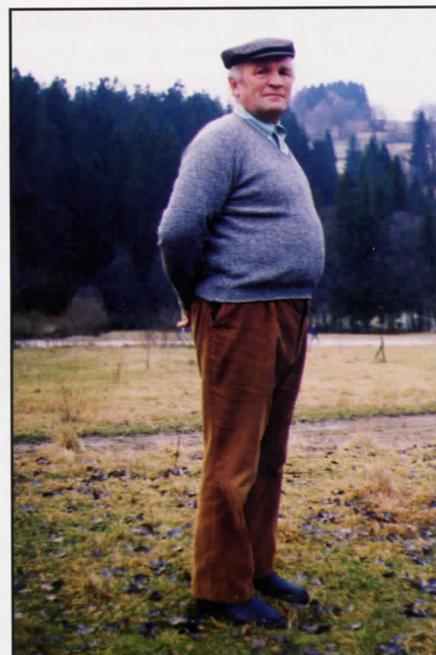
Niet sa čomu diviť, veď med je predsa najlepšia a najčistejšia prírodná potrava, ktorá sa hodí rovnako pre zdravých i chorých.

- Teraz, v zimnom období, - pokračuje, - má včelár najmenej práce. Včelstvá sa už stiahli do zimného chumáča a len tichý šum prezrádza, že žijú. Z času na čas sa však predem neďaleko úľov, aby som sa presvedčil, či včely niečo nevyrušilo, napríklad rúbanie dreva alebo či prudké vetry nezhodili striešky alebo neprevrátili úle.

Med

je hlavným produktom včiel. Získava sa z nektáru kvetov alebo iných sladkých rastlinných štiav. Látky obsiahnuté v mede ničia baktérie a liečia rany. Obsahuje 18-22 % vody a zvyšok tvorí sušina glukózy, fruktózy, sacharózy, bielkovín, vitamínov, éterických olejov, peľových zrníek a pod. Med zvyšuje celkovú odolnosť organizmu, má antibakteriálne účinky, napomáha

liečenie rán, predchádza zápalu horných dýchacích ciest, má slabo prečisťujúce účinky. Používa sa tiež pri liečení prechladnutí, infekcií, chorôb srdca, tráviacej a močovej sústavy. O tom, že nie je len pochúťka, ale i ochrana proti chorobám, vedeli už oddávna naši predkovia. Aj výskumy z posledných rokov dokazujú, že med je mimoriadne dôležitý a potrebný najmä pre vyvíjajúci sa detský organizmus. Je to skratka výživná, biologicky hodnotná a ľahko stráviteľná potraviná. Med je vlastne prirodzená konzerva nepodliehajúca skaze, používaná aj pri liečbe krvného obehu, pri nervozite a prepracovanosti. Ak nám scukornatie, zohrejeme ho vo vodnom kúpeli pri teplote do 50°C, nie vyššej, pretože by sme ho mohli znehodnotiť. Nepridávame ho ani do horúcich nápojov, pretože sa strácajú jeho liečivé účinky. Med má rôznu farbu, od priezračnej, cez odtiene zlatej po tmavohnedú, ba až takmer čiernu. Farba medu závisí od porastu v blízkosti včelína, ale aj od druhu včiel a

Náš včelár J. Pytel z Podsklia

SLADKÝ AKO MED

dokonca od nadmorskej výšky. Čím je vyššia, tým je med svetlejší. Horský med je hustejší, agátový je redší a bledší, lipový zelenožltý. Farba a tekutosť medu závisí od toho, aký druh kvetov včely navštívili.

- Včely z jedného úľa, - hovorí J. Švientek, - nazbierajú, závisle od podmienok, asi 15 až 30 kilogramov peľu ročne. Myslím si však, že vôbec nezáleží na tom, či je med hustý alebo riedky, bledší či tmavší, keďže všetky druhy sú chutné a majú liečivé vlastnosti. Keď je priaznivé, slnečné počasie a dobrá znáška, včely môžu priniesť za deň do úľa sedem kilogramov medu.

- Takých dní je však v roku veľmi málo, - doplňuje Jozef Pytel z Podsklia. - Med sa

používa v každej domácnosti. Býva dôležitou surovinou pri príprave medového pečiva a koláčov, veľmi chutný je tvaroh vymiešaný s čerstvým žĺtkom a medom, sladíme ním i rôzne mliečne nápoje. Med je výborný aj na maslovom chlebe. Držíme ho v sklenených alebo keramických nádobách na tmavom mieste.

Z histórie

Včelím medom liečili rany už starovekí Rimania, kým v Asýrii telá mŕtvych balzamovali propolisom. V Európe si med najviac cenia v Nemecku, kým na svete v Japonsku. Najstaršia zmienka o včelách a včelárstve na území Slovenska je v správe gréckeho historika Herodota z 5. stor. n.l.

Úle Michala Soľavu...

... a v hornozubrickom skanzene

Ďalšiu zmienku nájdeme u gréckeho historika *Prisca* v 5. stor. n.l., ktorý hovorí o nápoji zvanom *medos* na území nad Dunajom osídlenom Slovanmi. O včelárstve v období Veľkomoravskej ríše píše v cestopise arabský vojvodca *Gaiháni* (892-907). Viaceré dokumenty o včelárstve a včelách a ich produktoch sa zachovali v kráľovských dekrétach z rakúsko-uhorského obdobia a v spisoch, ktoré sa týkali naturálnych dávok a daní pre svetskú a cirkevnú vrchnosť. Z včelárskeho zariadenia sa zachovali obydlia včiel (úle), používané približne v 13.-14. stor. - tzv. *dlabáky* a *koše*. Zo 17. stor. sú dlabáky zdobené reliéfmi. Zaujímavé sú figurálne úle z 18.-19. stor., vyrezané v podobe človeka alebo zvierat'a, najčastejšie medveďa. Z minulosti sa zachovali tiež rôzne včelárske pomôcky - *dymáky*, *kukly*, *nože*, *mriežky*, *rámiky*, *rojochyty*, ale aj *pečate*, *erby* a *medovníkárské* a *sviečkárske* formy.

Včela (*Apis*)

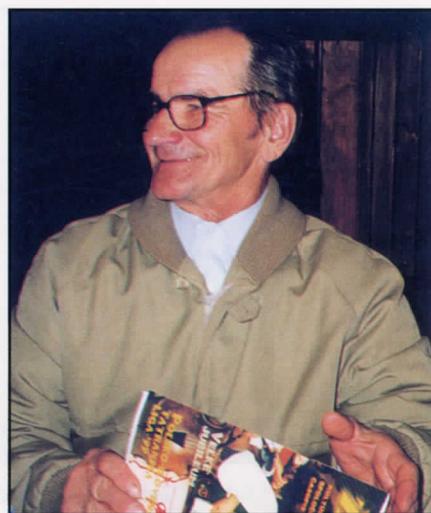
patrí do nadčel'ade radu blanokrídlavcov (Hymenoptera), medzi hmyz s ochlpeným telom a nohami prispôsobenými na zbieranie peľu. Má hlavu, na ktorej sa nachádzajú veľké a holé zložené oči a lomené tykadlá. Všetky druhy včiel majú dobre vyvinuté krídla, hruď a bruško husto zarastené chlčkami a na konci tela žihadlo. Ústne ústroje včiel sú hrýzavolízavé. Cicadlo so silne vyvinutým jazykom slúži na cicanie štiav, ktoré včelstvo v malom drevenom domčeku - úli, kde žije 15 až 80 tisíc včiel, spracúva na med. Sú najdokonalejšie prispôbolené k navštevovaniu kvetov. Ich významným znakom je článok labky na zadných

nohách, porastený hustým kefovitým ochlpením. Včely sa živia peľom a nektárom. Jedna larva, ktorá dostáva špeciálnu, najlepšiu potravu, vyrastie na kráľovnú. Rodia sa: robotnice, ktoré robia všetko. Trúdy, ktorých je v úli nanejvýš tisíc, nemajú žihadlá, nezbierajú peľ a ich úloha spočíva v oplodnení mladých matiek a zohrievaní plodov. Jeden z nich oplodňuje kráľovnú, ktorá žije 4-5 rokov a niekedy aj viac. Kvalitná a dobre krmená matka je schopná naklášať za 14-hodín 2-3 tisíc vajíčok, ktoré spolu vážia viac ako sama matka. Za jeden rok nakladie 120-150 tisíc vajíčok. Zbieraním kvetného peľu, nektáru a vody a ich donášaním do úľa sa zaoberajú robotnice - lietavky, ktoré sa vzdiaľujú od úľa priemerne 5-6 km. Väčšina má na zadných nohách ústroje, ktorými zbierajú peľ. Je to kefka a košíček. Vnútri úľa sú uložené zvislo drevené rámiky, ktoré včely využívajú pri stavbe plástov pre svoje zásoby a potomstvo. Okrem medu z plástov sa už na letáči zbiera peľ. Všetky tieto produkty sú pre ľudí výživnou potravou. Pri návšteve kvetov, kde zbierajú nektár a iným hmyzom zanechaný med, zhromažďujú včely nazbieranú tekutinu v hrvoľe, kde sa začína proces trávenia. V úli odovzdávajú túto tekutinu ďalším robotniciam, ktoré ju potom priamo zo žalúdka ukladajú ako med do plástov.

- *Včely*, - hovorí Michal Soľava z Hornej Zubrice, - *sa dorozumievajú včelími tancami. Pohybujú sa v tvare osmičky. Čím je tvar 8 väčší, tým je strava bližšie a je jej veľa. Ak je tvar osmičky malý - stravy je málo. Včelár sa nesmie pri vyberaní medu potiť, ani voňať a celú hlavu si musí zakryť sieťkou. Pred otvorením úľa treba doňho nafúkať dym, pričom sa vyľakané včely napchajú medom a sú menej útočné. Úle neraz prenášame na iné miesto, čo záleží od času kvitnutia rastlín.*

Včelia materská kašička

je výlučok hltanovej žľazy včiel, ktorou kŕmia larvu matky i dospelú matku (larvy robotníka a trúdu dostávajú čistú materskú kašičku iba prvé 3 dni). Obsahuje biologicky aktívny liečivý komplex bielkovín, glycidov, lipidov, hormónov, en-

M. Soľava z Hornej Zubrice

zymov a iných doteraz ešte nepreskúmaných látok. Ťaží sa odsávaním z buniek, v ktorých sa vyvíjajú larvy matiek. Z 1 včelstva možno v produkčnej sezóne získať až 100 g materskej kašičky.

Včelí jed

je výlučok jedovej žľazy robotníka a matky, ktorá ho používa na prilepovanie vajíčok na dno bunky, kým robotnice na obranu proti iným včelám a proti človeku. Včelí jed sa používa na liečenie reumatizmu, neuralgie, chodôb kože a očí. Má však aj škodlivý účinok, keďže spôsobuje ochrnutie nervovej sústavy, rozpad červených krviniek a pod. Popichanie včelími žihadlami sa u človeka prejavuje bolesťami, opuchnutím, zapálením tela, nevoľnosťou a pod. Jed je nebezpečný hlavne pri masovom popichaní. Smrteľná dávka je asi 500 žihadli, avšak u alergikov na včelí med je omnoho nižšia. Liečivý účinok jedu sa úspešne používa najmä pri reumatizme, zápale kĺbov a žilovej trombóze. Z jedného úľa možno získať asi 3 gramy jedu v sušine ročne. Prečo včely po pichnutí hynú? Včelie žihadlo sú totiž na konci opatrené späť vyhnutými zubkami, preto ak robotnica pichne žihadlo do ľudskej pokožky, nemôže ho vytiahnuť a vytrháva si ho aj s časťou svalstva a príslušnou nervovou uzlinou ovládajúcou žihadlový aparát.

Apiterapia

Keďže med a výrobky z neho obsahujú mnoho liečivých prvkov, sú silnejšou „zbraňou“ na rôzne choroby než mnohé antibiotiká. Ničia totiž nielen baktérie, ale aj vírusy a pritom nemajú nepriaznivé vedľajšie účinky. Vzhľadom na svoje vlastnosti sú veľmi ochotne

POKRAČOVANIE NA STR. 24

Vyberanie plástov s medom

Nová krempašská škola

Farár J. Wieczorek svätí školu

15. novembra 2003 sa v Krempacekoch konala slávnostná posviacka miestnej základnej školy.

Po niekoľkokoročných snaženiach sa krempašskí žiaci ZŠ konečne učia vo vlastnej budove. Predchádzajúca budova ZŠ bola už stará a primalá pre rastúci počet žiakov. Chýbali v nej aj hygienické zariadenia a telocvičňa. V lete sa to dalo vydržať, ale v zime bolo už horšie. Preto sa občania rozhodli postaviť novú školu na inom mieste. Keď už bola skoro hotová, prišla školská reforma, v dôsledku čoho sa nová škola stala sídlom vznikajúceho gymnázia. Budova bola priestranná, takže sa v nej učili aj žiaci základnej školy. Spočiatku bolo dosť miesta pre všetkých, ale keď gymnáziu pribudol tretí ročník, začalo byť tesno. Obecná rada sa preto rozhodla prestavať starú budovu, čo sa jej aj podarilo. A tak od septembra sa žiaci

POSVIACKA ZÁKLADNEJ ŠKOLY

ZŠ učia v novej, zmodernizovanej škole.

Slávnosť posviacky sa začala sv. omšou vo farskom kostole sv. Martina, ktorú celebrol miestny farár Jacek Wieczorek. Pobožnosť spestril miestny mládežnícky zbor. Na omši sa zhromaždili žiaci, učitelia, rodičia a pozvaní hostia, o. i. vojt Gminy Nowy Targ Jan Smarduch, predse- da gminej rady Wojciech Nowak, školská inšpektorka Grażyna Uher- Smoroňová, richtár Krempách Ján Kalata, miestny kaplán Jan Wróbel, riaditeľ gymnázia v Krempacekoch Jan Szenderewicz, riaditelia okolitých základných škôl, dychovka a miestni obyvatelia. Náš Spolok za- stupovali podpredseda ÚV SSP Do-

minik Surma a predseda MS SSP v Krempacekoch Ján Petrášek.

Po omši prešli prítomní do obno- venej školy. Na čele sprievodu išla krempašská dychovka, ktorá veselo vyhrávala. Nakoniec farár posvätil budovu a jej pracovníkov, ako aj žiakov, ktorí sa v nej učia. Kým kňaz, riaditeľka, vojt a predseda gminej rady prezerali školské priestory, krempašská dychovka vyhrávala zhromaždeným. Nasledovala sláv- nostná akadémia, ktorú pripravili žiaci a učitelia. V novej telocvični už čakal krojovaný dievčenský školský zbor, ktorý zaspieval pre publikum niekoľko slovenských a poľských piesní. Tu všetkých privítala riadi- teľka základnej školy Mgr. Lidia Ka-

Na slávnosti nemohla chýbať miestna dychovka

Krempašskí žiaci v kultúrnom programe

Učastníci slávnosti. Zboku čestní hostia

Príhovor vojta J. Smarducha

moňová, ktorá o. i. povedala: – *Stretnúť sme sa na slávnostnom otvorení a posvätení základnej školy. Hovorilo sa, že je to generálna prestavba, ale v skutočnosti vznikla krásna nová škola. Pamätám sa, že keď som začala pracovať v Krempachoch, učili sme v starej budove a v ťažkých podmienkach. Keď sme sa už tešili, že sa presťahujeme do novej budovy, začala sa školská reforma, vzniklo gymnázium a my sme opäť nemali svoje priestory. Avšak vďaka spolupráci gminej a obecnej samosprávy sa podarilo urobiť prestavbu. Dovoľte mi preto poďakovať sa všetkým, ktorí sa na tom podieľali, aby sme dnes mohli pracovať a učiť v tejto modernej škole. Ďakujem gmine, robotníkom pracujúcim na stavbe, rodičom a učiteľom. Zvlášť ďakujem richtárovi J. Kalatovi, ktorý bol od začiatku presvedčený o potrebe prestavby tejto budovy a úspešne ju završil. Ďakujem aj obec-*

nej rade za kúpu počítača s tlačiarňou pre našu školu, krempašským rodákom v USA, ktorí darovali peniaze na vybavenie počítačovej učebne, členovi GR Františkovi Tomáškovičovi za finančnú podporu, Spolku Slovákov za vytlačenia pozvánok, rodičom za prípravu občerstvenia. Jedno krásne želanie sa nám splnilo a ďalšie sa už vynárajú, ale dúfam, že aj tie sa nám podarí realizovať s vašou pomocou.

Po prejave riaditeľky sa slova ujal vojt Jan Smarduch, ktorý vyjadril vďaka Krempanom za trpezlivosť a pochopenie, keď dokázali venovať hotovú budovu pre potreby gymnázia, čo si vyžiadala školská reforma. Poprial žiakom a učiteľom, aby lepšie podmienky prospievali dosahovaniu ďalších úspechov. Prehovoril aj obecný richtár Ján Kalata, ktorý stručne pripomenul priebeh prestavby, ale aj zdolávanie problémov a prekážok, aby sa táto slávnosť uskutočnila. Poďakoval sa za trpezlivosť, pomoc a ústretovosť gminej úradu, najmä vojtovi J. Smarduchovi a všetkým, ktorí podporovali túto opravu. Vyjadril presvedčenie, že táto škola bude dobre slúžiť obci a jej občanom, že žiaci sa v nej budú dobre cítiť.

Ako zaujímavosť uviedol, že pozemok vedľa starej školskej budovy nebol vlastníctvom ani gminy ani obce, ale ešte rakúsko-uhorskej monarchie. Vďaka ústretovosti úradníkov sa podarilo za šesť mesiacov vyriešiť túto záležitosť. Až potom obec mohla pristúpiť k realizácii opravy a školskej prístavby. Na záver richtár konštatoval: – *Bola to dlhá a namáhavá cesta, ktorá nás priviedla k dnešnému sviatku, ale oplatilo sa. Máme dnes modernejšiu školu a naše deti majú výborné podmienky, aby sa dobre učili. Ved' si to zaslúžia.*

Vo svojom prejave peknú metaforu použila aj školská inšpektorka, ktorá povedala, že škola existuje už dávno, veď ju tvoria žiaci a učители, ktorá však v tento slávnostný deň dostala krajší obal. Je presvedčená, že nové, lepšie podmienky budú prospievať žiakom a zároveň budú motiváciou pre učiteľov.

Po prejavoch sa začal kultúrny program, ktorý pripravili žiaci pod vedením svojich učiteľov. Pozostával z troch častí. V prvej časti, slovo-hudobnej, predstavili ako vyzerali práce pri prestavbe školy, a ako sa tomu tešia. V druhej časti sa vrátili ku koreňom, to znamená k spišskému nárečiu a nezabudlo sa ani na to, že niektorí majú slovenskú národnosť. Tretiu časť tvoril koncert školského spevokolu a vokálno-inštrumentálnej skupiny pod vedením bývalého krempašského učiteľa Józefa Pierzgu,

Všetci sa chceli zapísať do pamätnej knihy

POKRAČOVANIE NA STR. 24

Jochen Keller si starostlivo uväzoval kravatu. Dnes predpokladným má rozhovor so šéfom firmy doktorom Henleinom a stretne tam aj Andreu Bornemannovú, ktorá sa pred mesiacom stala vedúcou finančného oddelenia.

Už niekoľko rokov obdivoval túto mladú ženu, jej odborné vedomosti, skromnosť, predovšetkým však jej pôvabný úsmev a veľké tmavé oči. Keď sa vlezol výťahom na poschodie, kde bola šéfova kancelária, cítil sa, akoby šiel na schôdzku.

V miestnosti však Andreu nevidel. Namiesto toho sa dozvedel hroznú správu: Andrea spáchala samovraždu. Zاتمelo sa mu pred očami. Nejasne vnímal Henleinov hlas, ktorý hovoril o manipulácii s financiami, pri ktorej sa nevyučuje podozrenie...

Od razu sa prebral z ohromenia. Pozorne počúval šéfove slová. Vo firme sa začala revízia, na ktorú sa už niekoľko týždňov čakalo.

Má to znamenať, že Andrea manipulovala kontami? Chcel oponovať, brániť mŕtvu, no v hrdle mu vyschlo, jazyk ho nechcel poslúchať. Nedostal zo seba ani hláska.

Cítil, ba vedel: niekto špiní dobrú povest' ženy, ktorú si on vážil a ktorá by nikdy neurobila nič, čo by škodilo firme.

Vravelo sa, že sa otrávil. Kolegovia rozchýrili, že v poslednom čase chodila akási sklúčená. Ak by to malo znamenať, že nenašla východisko zo situácie, ktorú si sama zavinila, on sa nikdy nestotožní s týmto názorom.

- Andrea Bornemannová bola stelesnená poctivosť, - povedal komisárovi, ktorý viedol vyšetrovanie. - Zarábala dobre. Bola nezávislá. Je nespravodlivé o nej tvrdiť, že sa obohacovala.

- Poznali ste ju dobre? - vyzvedal sa komisár.

- Žiaľ, nie tak dobre, ako by som si bol želal, - priznal sa Jochen a vrátil sa k veci:

- Začala vo firme po skončení školy a za tie roky získala obdivuhodné odborné znalosti. Jej prvý šéf, starý Reuther, ktorý už zomrel, by bez nej nebol tak dlho vydržal na svojom poste. A te-

raz sa jej takto odvdáčujú, - povedal trpkou.

Komisár sa naňho zamyslene pozrel. Jemu samému zišlo na um, že si Reuther mohol dávať peniaze stranou, ale ten viedol skromný život. Nič nenasvedčovalo tomu, že by bol míňal viac peňazí, než zarábal.

- Ako zomrela? - opýtal sa Jochen.

- Podľa pitevnej správy požila nadmerné množstvo arzenu.

- A to užila sama? - pochyboval Jochen.

Komisár pokrčil ramenami: - Zdá sa. Možno to spravila po tom, ako napísala výpoveď. Papier bol ešte na písacom stroji.

MARION BACHOVÁ

ZBYTOČNÁ OBEŤ

- Ona chcela dať výpoveď? Teraz, keď sa stala vedúcou oddelenia? To sa mi nechce veriť.

- Ani mne, - priznal komisár.

Jochen Keller sa márne usiloval sústrediť sa na svoju prácu. Väčšina kolegov bola toho názoru, že Andrea viedla dvojaký život. Už sa hovorilo o aférach a flirtoch, o konte vo Švajčiarsku. Jochen bol presvedčený, že to nie je pravda. Cítil, že musí niečo urobiť proti takémuto ohováraníu. Keď ho pozvali k šéfovi, videl vhodnú príležitosť vystúpiť na obranu nevinnnej ženy.

Doktor Henlein si ho trpezlivo vyspochul.

- Rovnako ako vám i mne je ľúto, že sa šíria takéto chýry, ale čo mám robiť? - povedal bezradne. - Samovražda, výpoveď, zmiznuté peniaze, to všetko hovorí jasnou rečou.

- To nebola samovražda! - oponoval Jochen.

- Henlein sa naňho prekvapene pozrel: - Kto to tvrdí? Polícia?

- Čo tí vedia! - povedal opovržlivo a pokračoval: - Poznal som Andreu dost dobre, aby...

- Vy ste sa priatelili? - prerušil ho Henlein.

- Áno, - potvrdil Jochen, lebo mal pocit, že je jediný, ktorý jej bol blízky.

Večer nevydržal doma, ťahalo ho k jej bytu. Nemohol veriť vlastným očiam. Mýlil sa, alebo naozaj videl svetlo za oknami?

Domové dvere boli len privreté. Vyšiel na tretie poschodie. Zastal pred jej apartmánom a načúval. Vnútri sa nič nehýbalo. Alebo predsa? Vo vedľajšom apartmáne sa k dverám blížili hlasy. Nemohol tu zostať. Pomaly zišiel dolu schodmi. Automatické svetlo zhaslo. Skôr, ako sa stihol obrátiť, ktosi ho udel po hlave a stratil vedomie.

- Mali ste šťastie, - povedal komisár a pozrel si ranu na hlave. - Páchateľ vás nechcel zabiť, iba odpratať z cesty... Čo ste hľadali pred bytom pani Bornemannovej?

- Zdalo sa mi, že som v jej byte videl svetlo a pomyslel som si...

- Viem. Neveríte, že spáchala samovraždu, - povedal komisár. - Ani ja tomu neverím.

Táto smrť by prišla niekomu príliš vhod. Zmiznú peniaze, avizuje sa kontrola, svedomitá mladá žena povýšená na vedúcu oddelenia dáva výpoveď, vezme si jed... Celé sa mi to nepáči.

- Bol niekto v byte? - vyzvedal Jochen.

- Nezanechal nijaké stopy, - povedal komisár, - alebo ich odstránil. Keď vás na schodišti uvidel, už sa nemohol vrátiť. Musel prejsť okolo vás, ale nemohol riskovať, aby ste ho poznali.

- Načo vôbec išiel do bytu?

- To vám poviem až zajtra, potom budem múdrejší, - slúbil komisár.

Na druhý deň priznal Klaus Henlein, šéf firmy, že zavraždil Andreu Bornemannovú.

- Až do poslednej chvíle zapieral. Iba keď som mu povedal, že ste ho spoznali, všetko priznal, - usmial sa komisár.

- Ako ste naňho došli? - opýtal sa Jochen.

- Už som vám povedal. Jej smrť by prišla vo veľmi príhodnú chvíľu. Henlein dovedol firmu do ťažkostí. Už dlhší čas si uschovával peniaze, aby bol zabezpečený, keď ohlási bankrot. Starý Reuther nič netušil. Až pani Bornemannová objavila nezrovnalosti. Porozprávala sa s ním. Slúbil, že jej všetko vysvetlí, no nie v kancelárii, ale u nej v byte. Prišiel s bombónmi. Jeden z nich bol otrávený. A práve ten zjedla medzi prvými. Škatuľka

bola do polovice prázdna. Ostatné boli v poriadku. Cítil sa bezpečný, ale iba do vtedy, kým ste nezačali hovoriť o vražde. Potom si spomenul, že otrávený bombón bol zabalený v papieriku. Zmocnili sa ho obavy. Nevedel, či polícia nevidela papierik, či bol ešte v

byte. No nenašiel nič. Ale my sme ho našli...

Komisár vybral z vrečka saka igelitové vrecúško, v ktorom ležal pestofarebný papierik.

- Bol pod kreslom. Našli sme v ňom stopy po jede.

- A výpoveď? – netrpezlivo sa opýtal Jochen.

- Tá bola pravá. Mohol si ušetriť vraždu...

Som presvedčený, že pani Bornemanová mu chcela poskytnúť príležitosť, aby dal všetko do poriadku. Urobila to kvôli firme...

(Express č. 47/1990)

Povedz mi, - spýtala sa Erna Mollová svojho muža pri raňajkách, - aký je rozdiel medzi číslom päť miliónov sedemstosedemdesiatšesť nula tridsaťpäť a číslom päť miliónov sedemstosedemdesiatšesť nula tridsaťpäť?

Kriminálny komisár Moll s plnými ústami zavrčal: - Má to byť vtip? Predsa tu nie je nijaký rozdiel.

- Ale, áno! – tvrdila Erna a ukázala mužovi dve päťdesiatmarkovky, ktoré mali rovnaké číslo.

- Jasné, falošné peniaze, - povedal Moll. - Od kiaľ máš tie bankovky?

- Od obchodníka so

starožitnosťami Gustava Lappkeho. Predala som mu krištáľovú misku na ovocie.

- Prečo si to urobila? – zarazil sa Moll.

- Pretože máš rád bifteky a tie sú drahé.

Gustav Lappke sa takmer zapotácal, keď sa od komisára dozvedel, že za misu zaplatil falošnými peniazmi. - To je strašné, - jachtal malý muž a ubezpečoval, že škodu nahradí.

- Kto vám platil tými bankovkami? – spytoval sa Moll.

Lappke krútil hlavou. Chvíľu rozmýšľal. - Myslím...že to bol... bol to Herby Koszuriak. - Hoci toto meno sa zle vyslovovalo, Lappke ho povedal rýchlo.

Komisár si pomyslel, že v tejto veci už urobil dosť. Ostatné prenechá kolegom z oddelenia na boj proti falšovateľom peňazí, nech si s tým poradia sami.

Na oddelení ho prijali s prevapením. - Herbert Koszuriak?

- Opakoval hlavný komisár Franke, - majiteľ baru?

- Je to možné, - šomral Moll.

- Ja ho nepoznám.

- Ale my áno! – smial sa Franke.

- Bar sme pred štyrmi dňami zavreli a Koszuriaka zatkli. Našli sme uňho sedemstoštyridsať tisíc západonemeckých mariek v päťdesiatkach, ktoré boli falošné. Všetky máme tu.

- Ale asi nie všetky, - odporoval Moll. - Sto mariek objavila moja žena.

- Nuž, áno, - prikývol Franke, - možno sa zopár bankoviek dostalo do obehu.

- A keď to nie je len pár bankoviek, a je ich veľa?

Franke pokrútil hlavou. - Naš informátor je veľmi spoľahlivý.

- Kto je to?

- Nechce, aby sme spomínali jeho meno.

ROLF BECKER

BANKOVKY PRE KOMISÁRA

- A takého človeka nazývate spoľahlivým?

Moll prišiel domov v zlej nálade.

Poškriepil sa so ženou pre tých sto mariek, ktoré mu dala.

- Neospravedlnil sa ti? – spýtala sa.

- Nie. Falošné peniaze stahujú bez náhrady.

- Takto sa odvdáčil za našu česťnosť, - hnevala sa Erna. - Tú tretiu päťdesiatmarkovku neodovzdám, niečo za ňu kúpim.

- Ďalšia falošná? – čudoval sa Moll. - Prečo ju neodovzdáš?

- Lebo máš rád bifteky. Platila som stomarkovkou a až doma som zistila, že medzi vydanými peniazmi je opäť falošná päťdesiatka.

To už bolo pre dobromyseľného Molla priveľa. Zlostne zavolať mäsiarovi a dozvedel sa, že tú bankovku dostal od Gustava Lappkeho.

Moll vykrútil číslo hlavného komisára Frankeho: - Ide o vášho „anonymného“ informátora, - povedal. - Nevšimli ste si, že sa zajakáva?

- Áno, - odpovedal Franke.

- Ako ste na to prišli?

- Zapadá mi to do celkového obrazu, - povedal Moll natešene.

- O krátky čas sa opäť zjavil v obchode so starožitnosťami. - Len si predstav-

te, - povedal, - Herbyho Koszuriaka zatkli.

- Nevravte!

- No dnes ho už aj prepustili, - klamal Moll. - Obhajca sa zaňho zaručil. Koszuriak teraz hľadá komplicu, ktorý ho udal.

- Komplica?! – zhrozil sa Lappke.

- Pravdepodobne sa nedohodli na spôsobe odbytu bankoviek. Herby svojho spoločníka pritlačil k stene a ten si nevedel ináč pomôcť ako ho udať. - Poklepal Lappkeho po pleci. - No vás do toho nič.

Pozdravil sa, rýchlo opustil obchodík a pobral sa ulicou. Po sto metroch si sadol do svojho zaparkovaného auta

a trpezlivo čakal. Neprešla ani štvrt hodina a okolo neho prefrčal taxík. Zastal pred starožitníctvom. Z obchodu vyšiel Gustav Lappke s kufrom v ruke a nastúpil.

Moll ho sledoval v primeranom odstupe. Na železničnú stanicu alebo na letisko? Rozmýšľal. Bola to železničná stanica. Lappke si kúpil cestovný lístok do Amsterdamu. Potom sa vybral k odkladacím skrinkám, vytiahol kľúč z vrečka, otvoril skrinku a vybral z nej veľkú cestovnú tašku.

- Tak veľmi sa ponáhľate? – začul za sebou hlas a cítil, ako mu niekto ťahá tašku z ruky.

- Pán komisár, vy? – obrátil sa Lappke prevapene.

- Máte strach pred komplicmi, čo? – zašomral Moll. Otvoril tašku a spokojne sa uškrnul. Bolo v nej neprehľadné množstvo päťdesiatmarkových bankoviek a navyše aj tlačiarenská platňa.

- Herby Koszuriak mal teda pravdu, - povedal Moll. - Vy naozaj ľahkomyseľne zaobchádzate s falošnými peniazmi.

V nedeľu u Mollov boli na obed bifteky a ako zákusok krém z kalifornských jahôd s írskou kávou.

- Chutia vynikajúco, - pochvaloval si Moll. - No nie je to bláznivo drahý obed?

- O to sa ty netráp, - smiala sa Gerda. - Za nákup som platila falošnou päťdesiatkou.

(Express č. 47/1990)

VEĽKŇAZ SLOVENSKEJ EMIGRÁCIE

V novembri minulého roka si slovenská pospolitosť doma a v zahraničí pripomenula dve výročia, spojené s menom biskupa Andreja GRUTKU: 17. 11. 2003 uplynulo deväťdesiat päť rokov od jeho narodenia a 11. 1. 2003 ubehlo desať rokov od jeho smerti.

Tento „veľkňaz slovenskej emigrácie“ – ako ho nazval profesor František Vnuk – sa narodil 17. novembra 1908 v meste Joliet v štáte Illinois (USA) v rodine Žofie a Šimona Grutkovcov. Jeho rodičia pochádzali zo severospišského mesta Spišská Stará Ves.

Andrej Grutka získal základné vzdelanie v škole sv. Cyrila a Metoda vo svojom rodisku. Po absolvovaní benediktínskeho kolégia svb. Prokopa v Lisle (Illinois) pokračoval v teologickom štúdiu na North American College v Ríme. Za kňaza bol vysvätený 5. decembra 1933 a svoju prvú svätú omšu slúžil v bazilike sv. Klementa pri hrobe sv. Cyrila. Prvé týždne po vysviacke prežil na Zamagurí, v rodnom kraji svojich rodičov. Po návrate do USA pôsobil Andrej Grutka ako kaplán v Ekkharte (Indiana), v rokoch 1942-44 bol farárom slovenskej obce najsvätejšieho v Ezat Chicago (Indiana) a od roku 1944 do svojho vymenovania za biskupa spravoval slovenskú

obec Najsvätejšej Trojice v Gary (Indiana). V máji 1956 bol vymenovaný za pápežského preláta a o nejaký čas neskôr za člena Pápežskej mariánskej akadémie. Vo februári 1957 bol vysvätený za biskupa a stal sa prvým duchovným pastierom novozriadenej diecézy v Gary. Pred účastníkmi svojej biskupskej konsekrácie vyhlásil: - *Stal som sa biskupom americkej diecézy, ale na svojich slovenských rodičov a na slovenský národ nikdy nezabudnem.*

Vrúčne slovenské cítenie a hlboký záujem o povznesenie slovenskej pospolitosti na poli duchovnom, národnom i kultúrnom potvrdzoval celým svojím životom. Biskup Grutka si svojou prácou získal rešpekt veriacich svojej diecézy, v americkom biskupskom zbore a vo Vatikáne, ale aj ako významný predstaviteľ slovensko-amerického hnutia a všeobecne uznávaná osobnosť zahraničných Slovákov. Andrej Grutka mal najväčšiu zásluhu na založení Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Svojím oduševnením priam elektrizoval celú „slovenskú“ Ameriku na podporu tejto myšlienky. Dokázal presvedčiť slovenské fraternalistické organizácie v Amerike o jeho potrebe a viedol aj zbierku na výstavbu Ústavu, ktorý bol v časoch ko-

munistického útlaku obrovskou oporou slovenských veriacich a v súčasnosti významnou mierou prispieva k upevňovaniu pozitívnych vzťahov medzi Slovenskou republikou a Vatikánom. O veľkom význame tejto inštitúcie svedčí aj fakt, že jej v júli 1998 – pri príležitosti 35. výročia vzniku – Svätý otec Ján Pavol II. udelil titul *Pápežský ústav*. Biskup Grutka bol spoluzakladateľom a do konca života pevným pilierom Svetového kongresu Slovákov. V roku 1973 bol vymenovaný za doživotného čestného redsedu tejto organizácie, združujúcej Slovákov na celom svete. S jeho menom ostanú navždy spojené oslavy cyrilometodského jubilea v roku 1963 (1100. výročie príchodu na Veľkú Moravu) a mnohé ďalšie významné podujatia Slovákov v zahraničí. Jeho duchovné príhovory sa pravidelne objavovali na stránkach krajských časopisov Jednota, Slovák v Amerike, Katolícky Sokol, Ave Maria, Hlasy z Ríma atď.

V decembri 1990 udelili v New Yorku biskupovi A. Grutkovi za jeho celoživotnú činnosť vyznamenanie *The Ellis Island Medals of Honor*. Organizácia National Ethnic Coalitions, združujúca 66 najväčších etnických skupín v Spojených štátoch, udeľuje toto prestížne ocenenie každé štyri roky 76 najvýznamnejším osobnostiam politického, kultúrneho a cirkevného života v USA.

Biskup Andrej Grutka skončil 11. novembra 1993 v americkom mestečku Dary. **MILAN DLUHÝ**

POSVIACKA ZÁKLADNEJ ŠKOLY

Dokončenie zo str. 20-21

ktorý stále spolupracuje so školou. Slovo žiakov bolo poďakovaním pre všetkých, ktorí prispeli k tomu, aby už v tomto školskom roku mohli začať vyučovanie v nových priestoroch. Usmiate detské tváre a ich ďakujem boli určite tou najkrajšou odmenou za každú odpracovanú minútu.

Po umeleckom programe sa každý mohol zapísať do pamätnej knihy, ba aj finančne podporiť školu. Účastníci slávnosti si zároveň mohli pozrieť školské priestory. Program pokračoval večer zábavou v Kultúrnom dome. Výťažok zo zábavy je určený na nákup didaktických pomôcok pre školu, najmä počítačov.

V novej školskej budove je dostatočný počet tried, hygienické zariadenia, telocvičňa, šatne, no a samozrejme ústredné kúrenie. Škola je zariadená novým funkčným nábytkom, pribudli v nej aj nové didaktické pomôcky atď. Žiaci majú k dispozícii aj knižnicu.

Prajeme žiakom a učiteľom, aby im výborné podmienky prospievali pri získavaní vedomostí a dosahovaní úspechov.

Text a foto: AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

SLADKÝ AKO MED

Dokončenie zo str. 18-19

využívané aj vyznavačmi a liečiteľmi prírodnej medicíny. Odbor medicíny, ktorý lieči o.i. mladické akné (uhrovitosť, pupence, vyrážky), čiže hnisavý zápal mazových žliaz kože, vyskytujúce sa najčastejšie na tvári, účinnejšie ako klasická medicína, sa nazýva *apiterapia*. Liečba sa však musí diať pod kontrolou lekára, keďže med a iné včelie produkty, najmä včelí jed, môžu u pacientov vyvolať silné alergické reakcie.

Propolis,

čiže živičná látka, ktorú včely využívajú na zatmelovanie štrbín v úli, vystužovanie plástových buniek a mumifikovanie živočíchov, ktoré usmrtili po vniknutí do úľa. Obsahuje vosk, živice, balzamy, peľ a éterické oleje spracované výlučkami slinných a čel'usťových žliaz včiel. Včelár ju získava zoškrabovaním zo zatmelovaných častí úľa, za produkčnú sezónu 10-30 g z 1 včelstva. Používa sa doslova ako všeliek a prísada vo farmakológii.

Medovina,

je ďalším výrobkom z medu, o ktorom sa kedysi hovorilo, že je to nápoj bohov. Vyrábala sa už v dávnych časoch a poznali ju aj starí Slovania. Môže byť svetlá, biela, višňová, kapucínska a pod. Jej výroba je síce pomerne jednoduchá, ale zdĺhavá, keďže sa kvasí a dozrieva až 18 mesiacov. Preto nie je lacná. Voľakedy bolo na Orave a Spiši viacej včelínov, aj keď nevelkých. Škoda, že zanikajú.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO Z ORAVY

Náhly príchod zimy, spojený so silným snežením a poľadovicou, spôsobil v posledných mesiacoch na cestách na Orave viacero dopravných nehôd. V Malej Lipnici osobný automobil zrazil cyklistu, v Chyžnom vodič osobného automobilu Volkswagen T4 zrazil 83-ročnú ženu a v Pekelníku zrazil slovenský vodič automobilu VW Jetta 71-ročnú ženu.

* * *

Tri Rómky ponúkli na predaj občianke z Jablonky posteľnú bielizeň a počas nákupu jej ukradli 700 zlotých. Ďalšieho naivného Slováka, ktorý chcel súkromne vymeniť euro a doláre na poľské zloté, oklamali na trhu v Novom Targu. Namiesto zväzku bankoviek dostal podvedený zväzok postrihaných novín a na transakcii stratil okolo 35 tisíc zlotých. V Malej Lipnici ukradli zloději rádio CB s kompletným zariadením v hodnote 650 zlotých a z garáže v Podsklí ukradol neznámy páchal akumulátor a motorovú pílu v hodnote 2400 zlotých. Okresné veliteľstvo polície v Novom Targu rozposlalo na poľsko-slovenské hranice priechody 10 tisíc letákov, v ktorých informuje slovenských návštevníkov, prichádzajúcich na trh do Jablonky a Nového Targu o tom, ako sa majú zabezpečiť pred krádežami.

* * *

V Hornej Zubrici na križovatke stojí kaplnka Srdce Ježišovo (na snímke), ktorú v roku 1917 venovali obci Alojz a Klimentína Vojčiakovci, o čom svedčí slovenský nápis.

* * *

18. novembra sa v športovej hale Gymnázia M. Hattalu v Trstenej uskutočnilo tradičné stretnutie tamjších gymnazistov so študentami jablonského lýcea, ktoré so sebou už dlhé roky spolupracujú.

* * *

13. decembra uplynulo 10 rokov od slávnostného odovzdania do prevádzky novej budovy zdravotného strediska v Malej Lipnici,

čím obec získala moderné centrum lekárskej pomoci.

* * *

Milkuláš s vrecom plným darčekom, navštívil v tomto roku viaceré oravské a spišské školy. Pri tejto príležitosti sa v školách uskutočnili príležitostné slávnosti.

* * *

Silvester na Orave mal tentoraz pokojný priebeh a väčšinou sa oslavoval v rodinnom kruhu, buď na nevelkých súkromných zábavách. S príchodom Nového roka 2004 v mnohých obciach nebo osvetľovali pestrofarebné svetlice a ozývali sa hlasné výbuchy petárd.

* * *

Január na stredných školách obvykle prebieha v znamení slávnostného odovzdávania zelených maturitných stužiek. V jablonskom lýceu sa stužková slávnosť konala 11. januára t.r. Túto školu končí v tomto roku 87 štvrtákov (v 3. triedach). Siedmi - čo je zvlášť potešiteľné, chcú maturovať aj zo slovenského jazyka.

* * *

V tomto roku uplyva 390 rokov (1614), od vzniku jednej z najmladších obcí na Orave - Chyžného, ktoré v stredoveku spolu s okolitými obcami patrilo Oravskému hradu. Názov obce pochádza od Chyžného (vrtkého, bystrého) potoka.

**Text a foto:
PETER KOLLÁRIK**

Náša ftohádanka

Náša snímka predstavuje známou a obľúbenú poľskú divadelnú a filmovú herečku, ktorá vytvorila množstvo zaujímavých postáv vo vyše dvadsiatich filmoch a televíznych seriáloch. Iste ľahko uhádnete o koho ide, keď pripomenieme, že hrá úlohu zdravotnej sestry v populárnom televíznom seriáli „Na dobre i na zle“, ktorý už vyše dva roky vysiela 2. program Poľskej televízie. Napíšte nám ako sa volá a pošlite do redakcie Života. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 10/2003 sme uverejnili fotografiu populárneho poľského herca Pawła Wilczaka. Knihy vyžrebovali: Margita Molitorisová z Kacvína, Stanislava Santorová z Bielska Białej a Bartolomej Paluch z Nového Sącza.

Posledná rozlúčka nad hrobom

Smútočný sprievod

RÓBERT KULAVIAK NEŽIJE

Naše krajanské hnutie postihla nedávno veľká strata. Dňa 1. decembra 2003 zomrel po ťažkej chorobe v nemocnici v Novom Targu vo veku 33 rokov krajan Róbert Kulaviak.

Pohreb zosnulého, predsedu MS SSP v Dolnej Zubrici a bývalého podpredsedu Spolku a predsedu OV SSP na Orave, sa konal 3. decembra 2003 v Dolnej Zubrici. Po rozlúčke so zosnulým v jeho rodnom dome sa smútočný sprievod pobral do kostola Nepoškvrnenej Panny Márie, kde pohrebné obrady a smútočnú sv. omšu celebraval farár Tomasz Worek. Na poslednej ceste R. Kulaviaka - popri najbližšej rodine a príbuzných zo Slovenska - prišli odprevať mnohí zubrickí občania, priatelia a spolužiaci zo základnej školy a lýcea v Jablonke a ďalší. Na pohrebe sa zúčastnili aj viacerí hostia. Bol medzi nimi aj podpredseda Spolku František Harkabuz z Harkabuza, bývalá riaditeľka Oravského osvetového strediska v Dolnom Kubíne Oľga Žabenská, ako aj ďalší krajanovia z Dolnej a Hornej Zubrice, Podsrnia, Podvlka a Pekelníka. ÚV SSP a redakciu Života zastupoval redaktor Života Peter Kollárik.

Keď na cintoríne hrob pokryli vence a kvety, ešte raz sme si uvedomili stratu, ktorú utrpel náš Spolok a všetci krajanovia. Po smútočnom obrade sa rodina a najbližší ešte raz zišli v jeho rodinnom dome, aby si poslednou spomienkou uctili pamiatku zosnulého.

Odišiel od nás vzorný krajan, neúnavný a obetavý činiteľ nášho

Spolku, dobrý syn a brat. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého Róberta Kulaviaka vyjadrujeme hlbokú sústrasť.

**ÚV SSP,
OV SSP na Orave a Spiši
a redakcia Život**

* * *

Róbert KULAVIAK sa narodil sa 15. decembra 1970 v Dolnej Zubrici v slovenskej rodine Emila a Angely (Omyliakovej) Kulaviakovcov. Má dvoch starších bratov - Mariána, ktorý s manželkou Angelou žije v Hornej Zubrici a Zdzisława. Do základnej školy chodil v rokoch 1977-1984 a po jej ukončení pokračoval v štúdiu na Všeobecnevzdelávacom lýceu hrdinov Westerplatte v Jablonke. Potom pracoval v nemocnici v Novom Targu a po roku si otvoril v rodičovskom dome obchod s rozličným tovarom. Róbert, ktorého usmievavú tvár, výrazné čierne oči a srdečnosť poznali všetci Dolnozubricki a krajanovia na Orave a Spiši, bol od detstva vychovávaný v silnom slovenskom národnom duchu. Rodinu Kulaviakovcov, ako aktívnych krajanov, poznajú mnohí Oravci dodnes. Jeho mama, Angela Kulaviaková, dlhé roky vyučovala v ZŠ v Dolnej Zubrici slovenský jazyk a otec Emil pracoval na začiatku 60. rokov v ÚV SSP. Róbert si teda úprimný vzťah k slovenčine, Slovensku a krajanskej činnosti, vyniesol z rodného domu.

Keď ho 6. marca 1994 oravskí krajanovia zvolili za predsedu OV SSP na

Orave, ako mladý, sotva 21-ročný človek sa s chuťou pustil do krajanskej práce. Dlhé roky bol tiež podpredsedom a neskôr predsedom MS SSP v obci. Na IX. Zjazde Spolku v januára 1995 sa mu dostalo ďalšej pocty, keď ho delegáti zvolili za podpredsedu ÚV SSP. Spoluorganizoval výlety detí a mládeže na Slovensko, vlastivedné zájazdy po slovenskej Orave pre dospelých, pripravoval krajanské púte do slovenských pútnických miest - Šaštína, Levoče a Starých Hôr, zabezpečoval účasť krajanskej mládeže z Oravy na Svetových festivaloch slovenskej mládeže v Martine, stál pri zrode I. ročníka Dní slovenskej kultúry v Jablonke, úzko spolupracoval s vedením Oravského osvetového strediska v Dolnom Kubíne, dbal o obnovenie výučby slovenčiny v základných školách na Orave, bol delegátom na niekoľkých Zjazdoch nášho Spolku a pravidelne sa zúčastňoval porád Života, ktorého odberateľom a aktívnym propagátorom bol veľa rokov.

**Text a foto:
PETER KOLLÁRIK**

GYMNAZISTI Z JABLONKY U NÁS

4. decembra sídlo nášho Spolku navštívila skupina jablonských gymnazistov z tretieho ročníka, ktorí prišli do krakovského divadla Bagatela na predstavenie *Tajuplná záhrada*. Keďže mali trochu času, prišli si pozrieť výstavu, inštalovanú v našej galérii. Počas návštevy im pár slov o Spolku povedal generálny tajomník L. Molitoris. Každý žiak dostal na pamiatku knihu slovenskej poézie. Ďalšou atrakciou bola aj prehliadka tlačiarne, kde ich sprevádzal a oboznámil s výrobou nášho časopisu šéfredaktor Života Ján Špernoga. Dozvedeli sa tam, ako sa tlačia knihy, ktoré už držia v ruke. Videli stroje, na ktorých sa dá vyrobiť kvalitný časopis, letáky, brožúry a pod. Dostali tam aj malé kalendáriky na budúci rok. Odchádzali veľmi natešení. Hovorili, že sa im u nás páčilo. Dúfajme, že niektorí z nich sa v budúcnosti zapíšu na vyučovanie slovenčiny aj v lýceu. (ak)

FAŠIANGY – OSTATKY

Ludia už oddávna vedia, že Veľký pôst je obdobím, kedy sa treba postiť. Nielen preto, že Pán Ježiš veľmi trpí, ale aj preto, že sa nedá stále zabávať, tancovať a hrať. Treba si trochu aj oddychnúť, aby sa nám potom lepšie vodilo. A potom sa začne práca, na ktorú musíme mať silu.

Kedysi veľmi obľúbeným dňom bol pre všetkých, starších i mladších, posledný fašiangový utorok. Krčma bola plná. Pilo sa a hodovalo až do polnoci. Každý si doniesol nejaký peniažtek, aby mohol ním zaplatiť, keď ho dačím ponúknu. Keď odbila polnoc, stíchli trúbky a iné hudobné nástroje, prestalo sa spievať, podskakovať, lebo nadišla Popolcová streda, ktorá začína úplne iné obdobie.

V niektorých dedinách sa zachoval zvyk, že mládenci chodia s koňom. Začínajú zavčas rána v pondelok. Po sv. omši sa pred kostolom pomodlia spolu s pánom farárom, zaspievajú nejakú náboženskú pieseň a v dlhom sprievode idú hore dedinou. Zájdu do každého domu. Keď sa zastavia, „cigáni“ zo sprievodu začínajú naháňať dievčatá a pritom pošpinia všetko, čo im príde do cesty. Bola by to veľká hanba, keby niektorý gazda nemal v tento deň ruku pošpinenú sadzou. Každý

sa snaží, aby mu Boh v tomto roku žehnal doma, v maštali a na poli. Takto mládenci s koňom prejdú celú dedinu. Stane sa dokonca, že už nevládu, najmä keď je tuhá zima, sneží alebo prší, no a hreje pálenka, takže sa po ceste po jednom vytrácajú a idú domov. Obchôdzku končia na druhý deň, keďže aj ostatní na nich čakajú, lebo aj oni túžia po šťastí a Božom požehnaní v nastávajúcich dňoch.

Žiaľ, aj tieto tradície pomaly miznú z nášho kalendára. Nechce sa už ani mladým, ani starším. Takto je lepšie, veď nemusím nič robiť – myslia si podaktorí. Zavrú sa v izbe, posedia pred televízorom, občas sa stretnú na nejakom malom posezení v súkromí a to je asi všetko. Potom sa čudujeme, že náš život je taký pošmúrny, že v ňom nenachádzame nič pekné, že nám chýba životný elán. Prečo to takto berieme? Nemohli by sme si ten náš život aspoň trochu spestriť? Veď je taký krátky.

Známy poľský básnik kňaz Jan Twardowski hovorí: *Ponáhľajme sa milovať ľudí, tak rýchlo odchádzajú*. Nezabúdajme na to. (XY)

NOVÍ RICHTÁRI VO VEĽKOLIPNICKEJ GMINE

Občania gminy Veľká Lipnica volili koncom minulého roka nových richtárov a členov richtárskych rád po prvýkrát v priamych voľbách. V Privarovke štartovalo až päť kandidátov, v Murovanici a Kyčoroch dvaja, kým v Centre a Skočíkoch kandidovali doterajší richtári. Nového richtára zvolili iba v Murovanici, kde doterajšieho richtára Andrzej Jazowského vystriedal Franciszek Pindziak. V Centre zvolili za richtára Franciszka Janowiaka, v Skočíkoch Boženu Lichosytovú, v Privarovke Józefa Karkoszkua a v Kyčoroch Henryka Kowalczyka. (pk)

ROVNÁ DAŇ NA SLOVENSKU

Na Slovensku platí od januára 2004 jednotná daň z príjmu fyzických aj právnických osôb vo výške 19 percent. Rozhodli o tom poslanci NR SR, keď začiatkom decembra minulého roka schválili zákon o dani z príjmov. Prezident odporúčal poslancom neschváliť zákon ako celok. Podľa hlavy štátu je totiž zavedenie rovnej dane výhodné len pre

daňovníkov s príjmami nad 25 000 korún - to je približne 11 percent daňovníkov - a pre 13 percent občanov s najnižšími príjmami. Stredná príjmová vrstva, ktorá predstavuje tri štvrtiny zamestnancov, s príjmom od 9 do 25 tisíc korún, nebude mať podľa prezidenta z fiškálne neutrálnej daňovej reformy výhodu. (pk)

SLÁVIK 2003

Slovenské hudobné ceny Slávik 2003 sú už odovzdané. Tentokrát sa držiteľmi zlatého Slávika v kategórii najpopulárnejší spevák, speváčka a skupina stali Richard Müller, Misha a skupina Elán. V tejto istej kategórii na druhej priečke rebríčka popularity sa umiestnili Miroslav Žbirka, Jana Kirschnerová a skupina No name. Tretie miesto a bronzového Slávika 2003 získali Jožo Ráž, Jadranka a kapela Horkýže Slíže. Víťazom kategórii Skokan roku 2003 sa stal spevák Andy Ďurica. Objavom roka skupina Desmod a Rádioslávikom za najviac hrávanú pesničku skupina I.M.T. Smile s pesničkou *Kým stúpa dym*. Platinový Slávik tohto roku získala skupina Elán, na ktorú hlasovalo najviac fanúšikov. (ak)

EURÓPSKE VOZIDLO ROKA 2004

Automobilom roka 2004 sa stal nový Fiat Panda. Rozhodla o tom porota európskych automobilových žurnalistov. Fiat Panda získal v súťaži 281 bodov, druhú a tretiu priečku obsadili Mazda 3 a Volkswagen Golf VI s rovnakým počtom 241 bodov. Z 35 vybraných áut postúpilo do širšieho výberu sedem. Vozidlá musia byť komerčnými novinkami dostupnými pred 1. decembrom v najmenej piatich krajinách Európy. Okrem už spomenutých Fiat Panda, Mazda 3 a VW Golf VI to boli Toyota Avensis (219 bodov), Opel/Vauxhall Meriva (213 bodov), BMW série 5 (144 bodov) a Nissan Micra (111 bodov). Panda je už ôsmym vozidlom zo stajne Fiatu, ktoré sa stalo autom roka od založenia ceny v roku 1964. Naposledy to bol v roku 1996 Fiat Bravo/Brava. Cenu v roku 2003 získal francúzsky automobil Renault Mégane. Auto, ktoré ašpiruje na cenu, musí patriť k novinkám roka a mať perspektívu

dosiahnuť ročný predaj v Európe najmenej 5000 kusov. Exkluzívne, avšak málo predávané modely, ako Rolls-Royce alebo Bentley, sú zo súťaže vylúčené. Kompaktné vozidlo Fiat Panda s dĺžkou iba 354 cm je jedným zo série nových modelov, ktoré majú pomôcť Fiatu vymaniť sa z krízy. Fiat vyrába Pandu v Poľsku a tovareň vychrlí každý deň 1000 vozidiel. Pandu si objednalo už najmenej 30 tisíc ľudí. Najmenší motor má objem 1,1 l. S ním Panda dosiahne maximálnu rýchlosť 150 km/h a z 0 na 100 km/h zrýchli za 15 sekúnd. Spotreba mimo mesta je 4,8 l na 100 km, v meste 7,2 l. Jej cena sa v Poľsku začínala od 26 900 Zl., na Slovensku od 299 900 Sk. (pk)

SPOMIENKA NA FRANTIŠKA CHALUPKU

Život je cestou do neznáma, po ktorej kráčame nevediac, kam nás zavedie a ako dlho potrvá. Jedným dopraje dlhé roky v radosť a šťastie, iným oveľa menej. Žiaľ, nemáme na to vplyv. Každý však zanechá po sebe smútok a žiaľ, ale aj istý odkaz.

17. januára t. r. uplynulo päť rokov od smrti spoluzakladateľa a jedného z najaktívnejších členov nášho Spolku, krajana Františka Chalupku.

František sa narodil 20. mája 1920 ako najmladšie, štvrté dieťa v slovenskej rodine Tekly a Hieronyma Chalupkovicov. Boli to

veľmi pohnuté roky v histórii nášho územia, keď došlo k pričleneniu Spiša k Poľsku, nastala bieda a nezamestnanosť. To všetko prinútilo mnohých krajanov hľadať lepšie podmienky života v zámorí. Aj Františkov otec odišiel do USA a doma ostala matka so štyrmi deťmi a gazdovstvo, na ktorom

bolo treba tvrdo pracovať. František teda strávil detstvo na roli, kde musel od rána do večera pomáhať, aby prežili. Po vychodení školy ostal gazdovať doma, keďže bol najmladší. Na začiatku päťdesiatych rokov sa oženil s Máriou Rejčákovou, s ktorou vychoval štyri deti: Annu, Máriu, Žofiu a Jána.

Od mladosti prejavoval živý záujem o slovenské písané slovo, ku ktorému sa dostal prostredníctvom slovenských novín a kníh, ktoré im posielala rodina z Ameriky. Niečo mu doniesol aj otec, keď sa vrátil zo zámoria. Keď začiatkom roku 1948 vznikala MS SSP v Novej Belej, stal pri jej zrode. Ochotne sa angažoval do krajskej činnosti. Vždy si našiel na ňu čas. Podporoval každé úsilie smerujúce k rozvoju našej komunity. Za svoju obetavú prácu získal mnoho ocenení a medailu Za zásluhy pre KSSČaS. Befania si ho vážili a za jeho prácu v prospech miestnej skupiny mu udelili doživotný titul čestného predsedu MS v Novej Belej. Propagoval Život medzi krajanmi a zúčastňoval sa všetkých porád. Bol tiež dopisovateľom nášho časopisu. Z jeho iniciatívy vznikol v 50. rokoch folklórny súbor Spiš, ktorý prakticky existuje dodnes.

Popri krajskej činnosti vyvíjal širokú spoločenskú aktivitu: v urbárskom

spolku, požiarnickom zbore, ktorému predsedoval vyše dvadsaťpäť rokov, a napokon aj v družstve GS Krempachy, kde bol dlhší čas predsedom dozornej rady.

Bol propagátorom slovenskosti v každom prostredí, do ktorého prišiel. Vždy ho obklopovali ľudia, ktorí sa prišli s ním porozprávať a poradiť. Bol sčítaným a múdrom človekom s pomerne rozsiahlymi historickými znalosťami, aj keď nemal vzdelanie. Keby mal možnosť študovať, bola by to určite história. Každý večer po práci si rozširoval svoje vedomosti čítaním slovenských kníh a časopisov. Poznal veľmi dobre dejiny Slovenska, o ktorých rád rozprával svojim deťom a vnukom.

V mojich spomienkach navždy ostane ako človek plný humoru, životného elánu a optimizmu, ochotný slúžiť radou a životnou múdrosťou. Veľmi často nám opakoval, že si máme vážiť svoj pôvod a nikdy sa zaň nehanbiť. Veď je to tak, hovorieval, akoby sme sa harbili za to, že žijeme. On si po celý život zachoval pevné národné povedomie a ľudia si ho vážili. Snažil sa to vštepiť aj svojim najbližším, čo sa mu aj podarilo. Myslím si, že si zaslúži tichú spomienku od všetkých, čo ho poznali.

AGÁTA KLUKOŠOVSKÁ

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 19. novembra 2003 zomrela vo Fridmane vo veku 74 rokov krajan

JOZEFÍNA DVORNICKÁ
rod. Brinčková

Zosnulá bola dlhoročnou členkou nášho Spolku a čitateľkou Života. Opustila nás vzorná krajan, starostlivá manželka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

Dňa 30. novembra 2003 zomrel v Repiskách - Vojtičkovom Potoku vo veku 67 rokov krajan

VOJTECH JURGOVIAN

Zosnulý bol všeobecne aktívny človek dlhoročný čitateľ Života. Zaslúžil sa o rozvoj miestneho požiarného zboru, ako jeho dlhoročným predseda, ako aj výstavbu cesty z Jurgova do Grocholovho a Vojtičkovho Potoku.

Tešil sa všeobecnej úcte. Odišiel od nás vzorný a dobrý človek, starostlivý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrasť.

**MS SSP v Repiskách
Grocholovom Potoku**

Dňa 4. decembra 2003 zomrela vo Fridmane vo veku 77 rokov krajan

MÁRIA BRINČKOVÁ

Zosnulá bola manželkou nášho dopisovateľa Jána Brinčku a patrila k najstarším členkám nášho Spolku a horlivým čitateľkám Života. Odišla od nás vzorná krajan, manželka, matka, babička a prababička. Nech odpočíva v pokoji!

Rodinám zosnulých vyjadrujeme úprimnú sústrasť.

**MS SSP vo Fridmane
a redakcia Život**

Z KALENDÁRA NA JANUÁR

Záhradkári

Hoci príroda oddychuje pod snehom, tento mesiac sa považuje za obdobie príprav na jarú pestovateľskú sezónu. Už je načase porozmýšľať, čo chceme na jar pestovať, totiž moderní pestovatelia začali niektoré prípravy už na jeseň. Teraz ich len dopĺňujú napr. nákupom semien či hnojív a pod. Skúsení záhradkári, ktorí si sami pripravujú priesady, môžu koncom januára robiť prvé výsevy do vykurovaných skleníčkov. Možno si tiež, ak náhodou zmizne sneh, pripraviť parenisko. Na jeho vyhrievanie sa najlepšie hodí konský hnoj, resp. slama buď lístie (do 0,5 m). Ušľapanú vrstvu treba prikryť oknami a rohožami a keď sa zohreje, dať na ňu vrstvu zeminy (0,15-0,20 m). V bytoch za oknom možno v črepníkoch buď debničkách rýchliť zeler alebo petržlen na vňať, pažítku, žeruchu buď mladú cibulku, ktoré obohatia náš jedálny lístok o potrebné vitamíny. Ak to počasie dovolí, možno aj teraz rýľovať záhradku, no a najmä - musíme pravidelne kontrolovať uskladnenú zeleninu. Dbáme o vhodnú teplotu (2-4 st. C) a vlhkosť vzduchu (80-90 %).

Ovocinári

Veľké tepelné rozdiely medzi dňom a nocou majú nepriaznivý vplyv na ovocné stromy. Preto kto pred príchodom zimy nestriekal stromy vápenným mliekom,

mal by to urobiť teraz, aby zabránil praskaniu kôry a iným následkom. Strieka sa celé pne, najlepšie za bezmrazého počasia, aby mlieko lepšie priliplo na kôru. Okrem toho chránime stromy proti ohlodaniu zajacmi, napr. ovíjaním kmeňov slamou, papierom, drôtenou sieťkou buď inými chráničmi. Január je vhodným obdobím na rezanie vrúblov jadrového ovocia pre jaré štepenie. Viažeme ich do zväzkov a ukladáme v tmavej chladnej miestnosti buď v záhradnej jame na severnej strane domu. Zároveň v záhrade odstraňujeme choré, staré a málovýnosné stromy. Keď je zima snežná, odstraňujeme zo stromov sneh buď ľad, aby sa nepolámali konáre, no a pravidelne kontrolujeme uskladnené ovocie. Sklady treba vetrať a dbať o vhodnú teplotu a vlhkosť vzduchu.

Chovatelia

V januári sa husi začínajú páriť, preto im treba skvalitniť podávané krmivá o vitamíny a minerálne látky, aby sa nezmenšila oplodnenosť vajec a liahnivosť. Môžeme napr. pridávať do krmív postrúhanú mrkvu, krmny kel a pod. V prípade sliepok, u ktorých každý chovateľ chce udržať vysokú znášku, je dôležité nielen kŕmenie, ale aj umelé predlžovanie svetelného dňa do 14 hodín, udržiavanie v kurínoch vhodnej teploty (nad 10 st. C) atď. Vodné vtáctvo dobre

znáša aj nižšie teploty. Za snečného počasia a bezvetria treba hydinu aj za tuhých mrazov vyhnať aspoň nakrátko na výbeh. Počas veľkých mrazov treba však hydine občas pomastiť hrebene a bradové lalôčky, aby im neomrzli. V osobitných kŕmidlách by hydina mala mať k dispozícii vodu a hrubý riečny piesok – grit, do ktorého skúsení chovatelia miešajú aj rozdrvené kosti a vajcové škrupiny.

Včelári

V prírode všetko zdanlivo odpočíva, ale vo včelíne sa už koncom januára pomaly zobúdza život. Matka, intenzívne kŕmená včelami, začína klásť vajíčka. Počet buniek zakladených vajíčkami je však malý. Včelár do toho nemôže a ani nemá zasahovať. Nadalej platí zásada: nevyrušovať včelstvá v ich zimnom pokoji. Akékoľvek vyrušovanie má totiž za následok uvoľnenie zimného chumáča a zvýšené poberanie medu. V dôsledku toho sa vo výkalovom vaku včely hromadí viac nestráviteľných látok. Ak ich množstvo prekročí polovicu váhy tela včely, tá nemôže zadržať výkaly a začne kaliť v úli, čím pošpiní iné včely. Pud čistoty však núti včely očistiť prostredie. Preto pohlcujú výkaly, ktorými sú poškrikané iné včely, steny buniek a úlov, latky rámikov a pod. Keďže v dôsledku preplnenia výkalových vakov vždy viac a viac včiel začne v úli kalieť, ľahko môže dôjsť k nákaze a vzniku nap. obávanej červienky. Takéto včelstvá hučia, čo je pre včelára signál, že musí zakročiť. (jš)

ZBIERAME BYLINY

Dnes si pohovoríme o liečivých vlastnostiach KAPUCÍNKY VÄČŠEJ (lat. *Tropeolum majus* L., poľ. nasturecja większa). Je to známa okrasná rastlina s krásnymi karmínovočervenými alebo oranžovožltými ostrohovitými kvetmi. Listy má takmer okrúhle, svetlozelenej farby. Obyčajne jedna bylina sa tak mohutne rozkonári a plazí po zemi, že obsadí až 1-2 m².

Z liečebného hľadiska je významná celá rastlina. Vňať sa zbiera počas celého vegetačného obdobia. Semená nedozrievajú naraz, preto sa zbierajú postupne. Možno ich sušiť buďto na slnku alebo umelou teplotou do 40 st. C. Je to typické rastlinné antibiotikum, hádam účinnejšie než penicilín. Pravda, samoliečenie kapucínkou nemožno odporúčať, lebo sú tu aj iné činitele, takže dávkovanie a in-

dikáciu liekov by mal naordinovať lekár. Kapucínka (všetky jej časti – semená, plod a vňať) obsahuje o.i. silicu a takú sírnu zlúčeninu, ktorá pri rozklade uvoľňuje účinnú látku - benzylistiotiokyanát, ktorý má protibakteriálny účinok (zastavuje rast baktérií, najmä takých, ktoré zapríčínajú zápal obličiek). Lieči tiež zápaly pľúc a horných dýchacích ciest. Bylina sa využíva aj pri zahlienení priedušiek, pomáha pri zotavovaní chorých, pôsobí mierne prehánavo a zvonka sa používa proti vypadávaniu vlasov a na ich vzrast. Do 90% liehu sa na 15 dní naloží rovnakým dielom (napr. po 100 g) čerstvé listy a semená kapucínky, listy žihľavy a zimozeleňa a po precedení a pridaní trošky (pre arómu) gerániovej silice vzniká tinktúra, ktorou sa natiera vlasy.

Všeobecne sa z kapucínky používa šťava z čerstvej vňate, semená, liehový

výťažok z vňate a semien a pre horkú chuť sa pridáva aj ako prísada do bylinkových kúr na zlepšenie chuti do jedenia a trávenia. (jš)

Strašidlo

Tie maličké, nenápadné dverka v stene nedali Petrikovi spávať.

„Čo sa tam len môže skrývať?“ hútal deň čo deň. Pretože si o sebe namýšľal, že je veľmi múdry, nikoho sa na to nespýtal. Ešteže čo!

„Presvedčím sa o všetkom sám, až bude príležitosť. Iste tam je niečo zaujímavé. Alebo možno aj poklad!“ povedal si Petrik.

Príležitosť nedala na seba dlho čakať. Otecko vybehol do garáže a mamička šla do obchodu po mlieko. Múdry Peter a jeho malá sestrička Elenka ostali v byte celkom sami. Peter sa opatrne priblížil k dverkam, no a keď ich horko-ťažko otvoril, zazrel tmavé NIČ. A za ním ďalšie čierne NIČ. Odrazu však v diere za dverkami niečo zašramotilo a malá Elenka vykričala:

„Pomóóó! Strašidlóóó!“

Namiesto svojho bračeka uvidela čierneho panáka, akoby vymodelovaného zo sadzí. Od hlavy po päty bol čierny ako ten najčiernejší kominár.

A čo bolo ďalej?

Odvtedy sa deti začali hrať na čierneho Petra, lebo na Elenkin krik príbehla z dvora hľba ľudí, ba aj ujo kominár, čo práve čistil komín na ich dome. Elenka sa prestala báť, až keď mamička zvedavého Petrika dobre vymývala. Strašidlo zmizlo, lebo sa premenilo na

Elenkinho ružového bračeka.

Ale už nebol z neho

taký zvedavý Petrik

ako predtým. Veď

uznajte, deti, kto by

zabudol, že bol

tým najčiernejším

Petrom v meste, ba

možno i na celej zeme-

guli?!

PO NÁBREŽÍ KONÍK BEŽÍ

E. Vansa, [1867–73, Gemermalohontská]

Po ná-bre-ží ko-ník be-ží, (ko-ník vran-ný,
ska-de-že si, šu-ha-jič-ko ma-lo-va-ný?)

Skadial' som, stadiál' som, Slovenstva syn ver-ný som, du-ša mo - ja!

2. Pod lipkou, nad lipkou iskerečka,
skadeže si, moja milá frajerečka?
Skadial' som, stadiál' som,
Slovenka zrodená som,
duša moja!

Rúčku ti podávam,
tebe verná zostávam,
duša moja!

3. Z tej jedličky dve hrdličky na tú lúčku,
ja som Slováč, ty Slovenka, daj mi
rúčku!

4. Povedzže mi, duša moja, čia ty budeš?
Už som povedala,
že ja budem len tvoja,
duša moja!

MÚDRY DEDKO

„Vieš, mamička, čo je to?“

„Chod', dedko ti odpovie.“

Keď mamička povie áno

a otecko: nie,

dedko rozhodne.

Prečo dedko rozhodne?

Lebo dedko všetko vie.

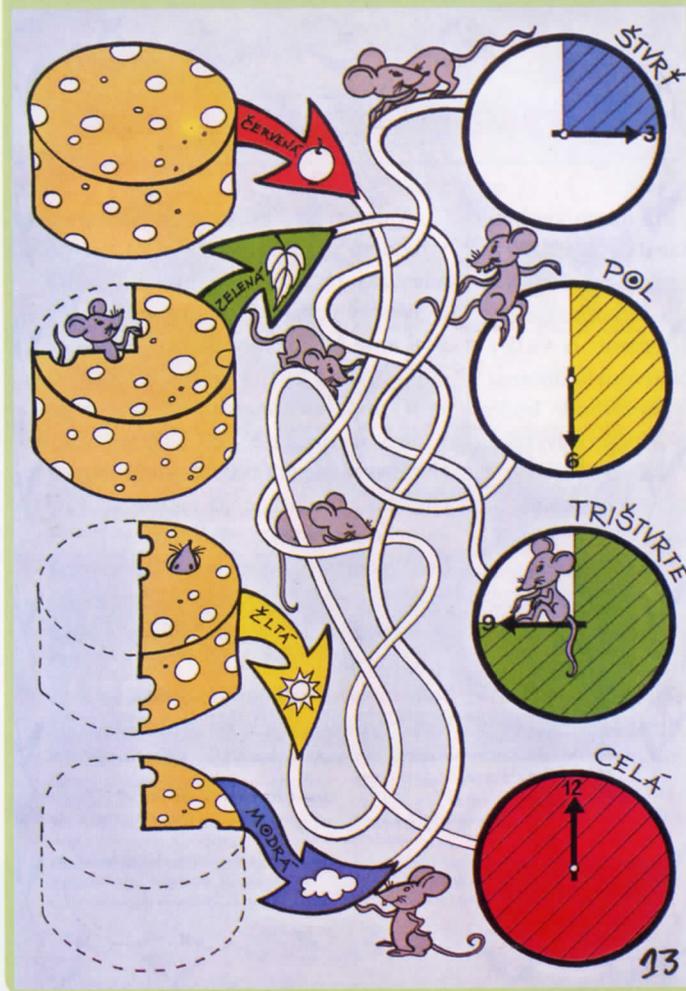
ZDENA VICIANOVÁ
KOMINÁR

Kominárik, prosím ťa,
Chod' sa umyť troška,
Nech uvidím, či naozaj
Obelie ti kožka.

Povedz, milý kominár,
Tiež ťa hreší mama,
Keď prídeš k obedu
Čierny ako vrana?

ÚLOHA PRE VÁS

Tik-tak! Vyznáte sa v hodinách, milé deti? Myška Aurelka hodiny nepozná, ale sa riadi kúskami syra a také sú jej hodinky. Vašou úlohou je priradiť kúskom syra správny čas, ktorý ukazujú hodiny. Napovedajú vám to aj farby šípiek pri syroch. Vaše odpovede nám pošlite do redakcie. Z posledných prác sme odmenili Mateja Marszalka z Jurgova a Martina Bendíka z Novej Belej.

JOZEF PAVLOVIČ

VŠETKO JE BIELE

Prišla zima, biela pani,
Taká istá ako vlni.
Biele sú kríky,
Biele sú pníky,
Biele sú briežky,
Biele sú striešky,
Biele sú cesty,
Biele sú bresty,
Biele sú hory,
Biele sú dvory.

Všetko je biele,
Iba vrany sú také isté ako vlni.

BOJAZLIVÝ BACIL

Bacil vo mne kúsky stvára,
Otec volá opravára.
Opravári daktorí,
Volajú sa daktorí.
Kde je bacil? Za horou.
Naľakal sa daktorov.

VLOČKY

Kto by nepoznal
Maliara Mráza, toho,
čo maľuje v zime na
okná kvety. Každý však
nevie, že maliar má aj
brata inžiniera Mráza.
Sedí v oblaku v bielom
obleku a rysuje podľa
presného inžinierskeho
oka šesťcípe vložky.
Hotové vložky vyfukuje
oblokom, čo je na tom oblaku.

SLAVOMÍR ONDICA

TRAJA KRÁLI

Po ceste tajomnej hviezdy
vykročiť nemeškali -
do ďalekej krajiny šli
východní traja králi

Všetci nevitajú Kráľa,
netešia sa mu svojí.
Zavraždiť ho chce Herodes
a už úklady strojí

Len pastieri nosia dary,
nič nečakajú za to.

Cudzí králi mu dávajú
myrhu, kadidlo, zlato

Chceli sa skloniť pred Pánom,
čo v ľudských dušiach tróni -
jemu v ústrety kráčali
ľudia, ich ťavy, slony

Čo učencov viedlo k nemu,
aká magická veda?
Jas, ktorý vidí len srdce,
hlas, čo sa počuť nedá

VESELO SO ŽIVOTOM

Sedliak kúpil koňa a oral s ním celý
deň. Po návrate domov si unavený kôň
ľahol na posteľ.

Sedliak sa začudoval: - No toto? Kôň
v posteli!

A čo? Myslel si si, že po celodennej
drine budem ešte pomáhať tvojjej žene v
kuchyni?

Zo slohu budem mať jednotku, -
chváli sa Tatianka matke.

Ako to tak dobre vieš?

Odpísala som ho od Veroniky, a tá
máva vždy jednotky.

A čo ste písali?

Životopis.

HERMINÁTOR

V decembri min. roka, deň pred svojimi 31. narodeninami, zvíťazil v zjazde v americkom Beaver Creek. Týždeň predtým vyhral superobrovský slalom v kanadskom Lake Louise a dostal sa do čela v celkovom hodnotení Svetového pohára v alpskom lyžovaní. Nie je ťažko uhádnuť, že ide o rakúskeho zjazdára Hermanna MAIERA, ktorý pred vyše dvomi rokmi mal veľmi ťažkú motocyklovú nehodu a tak dodrúzanú pravú nohu, že mu hrozila amputácia.

Herman Maier nás neprestáva prekvapovať. Už niekoľko mesiacov po nehode, ktorá mala završiť jeho športovú kariéru, sa začal pripravovať na Olympijské hry v Salt Lake City. Trénoval na svahoch pre začiatočníkov, ale vyhrával sa, že do začatia Hier bude hotový. Prehnal, nestihol. Zato stihol ukázať sa počas vlaňajšej sezóny na pretekoch o Svetový pohár. Mnohým sa zdalo, že sa ukáže, raz či dvakrát totálne prehrá, a navždy zmizne zo zjazdových trás. Ale nie on. V januári minulého roka vyštartoval v pohárových pretekoch a o dva týždne neskôr vyhral superobrovský slalom v Kitzbuehel. Vyštartoval tiež na majstrovstvách sveta v St. Moritz, kde dokonca vybojoval striebornú medailu v superobrovskom slalome. Opäť bol medzi najlepšími.

Tohoročná sezóna má byť jeho prvou – dalo by sa povedať – plnou sezónou od čias nešťastnej nehody pri Salzburgu. Začal ju v impozantnom štýle a po spomínaných úspešných štartoch v Beaver Creek a Lake Louise má už na svojom konte dokopy 44 víťazstva v súťaži o Svetový pohár. Teraz nikto nepochybuje, že prídu aj ďalšie a Herminátor po štvrtý raz vyhrá súperenie o veľký Krištáľový glóbus v celkovom hodnotení Svetového pohára. Že opäť bude „kráľovať“ v zjazde, v superobrovskom a obrovskom slalome.

Hermann Maier však nič nesľubuje. – *Nechcem siahť príliš ďaleko do budúcnosti, - hovorí. Tieto moje víťazstvá ešte vôbec neznamenajú, že budem všetko vyhrávať. Sústreďujem sa na to, čo je dnes, kým to, ako bude zajtra – nuž čože, uvidíme.* Avšak každý, kto ho pozná trochu lepšie, vie, že si nikdy nenechá ujsť príležitosť. Je tvrdohlavý a priam chorobne ambiciózný. Neznáša porážky, dokonca ani tie, keď prehráva o príslovenčný vlások.

V decembri 2002 sedel s priateľmi v bare v rodnom Flachau, popíjal pivo a sledoval televízny prenos z pohárových pretekov o Svetový pohár v Beaver Creek. – *Myslel som si vtedy, že je to nemožné, aby som aj ja ešte jazdil na takejto úrovni.* Nechcel tomu veriť ani po spomínanom víťazstve v zjazde v tomto mestečku. Vyzerá však na to, že pre Hermanna Maiera neexistuje nič nemožné. On však upozorňuje, že naďalej mu trošku meravie prava noha, spevnená 36-centimetrovým oceľovým prútom. Poznomenáva zároveň, že má aj problémy s kolenom.

Čokoľvek by však nepovedal, je odsúdený na vyhrávanie. Veď preto vyše roka bojoval o záchranu dotrhaného svalstva a polámaných kostí. Nešlo mu iba o prinavrátenie pre každého smrteľníka obvyčajnej zdatnosti. To musela byť zdatnosť športovca – víťaza. (jš)

Hviezdy svetovej estrády

DIANNE REEVESOVÁ

Je to vynikajúca americká džezová speváčka, ktorá už niekoľko rokov súperí o primát medzi najlepšími džezovými vokalistkami na svete. Aj keď zatiaľ nedostihnuteľná v tejto „súťaži“ sa zdá byť Cassandra Wilsonová, Dianne je podľa najnovších údajov prestížneho magazínu Down Beat v tesnom závесе, hneď za Dianou Krallovou a Dee Dee Bridgewaterovou. Kým štýl oboch jej súperiek má veľmi blízko k vokalistke všetkých čias Elle Fitzgeraldovej, Dianne nadväzuje na inú veľkú dámu džezu, Sarah Vaughanovú. Nečudo, že jej platne získavajú ceny, o.i. *Creative Chair for Jazz* a *Ella Fitzgerald Award*.

Pripomeňme, že Dianne Reevesová pochádza z hudobnej rodiny. Jej otec bol znamenitým spevákom, matka hrala na

trúbke, ujo bol basistom v symfonickom orchestri a bratranec George Duke vynikajúcim klaviristom, skladateľom a výrobcom platní. Práve on donedávna dozeral na Dianne a jej albumy, ktoré jej doteraz priniesli dve ceny Grammy, viacero nominácií a množstvo iných ocenení. Kým sa však začala venovať spevu, študovala hru na klavíri. Spočiatku ju veľmi zaujala soulóva hudba a priam zbožňovala Stevieho Wondera. Keď si však na začiatku sedemdesiatych rokov vypočula platňu spomínanej Sarah Vaughanovej so sprievodom orchestra Michela Legrand, rozhodla sa vyskúšať si svoje sily v džezových štandardoch. Jej talent objavil trubkár Clark Terry a hneď ju pozval do svojej skupiny All Stars. Prvý album nahrála v r. 1982 a slávu jej priniesla pesnička *Better Days*. Keď koncom 80. rokov začala spolupracovať s výrobňou platní Blue Note, jej kariéra sa rozbehla naplno. Doteraz nahrála vyše

desať albumov. K najlepším patrí najmä *The Calling*, za ktorú dostala cenu Grammy. Jej posledný album z minulého roka má názov *A Little Moonlight* a okamžite vzbudil obrovský záujem. Ako sme sa do počuli, D. Reevesová má v prvých týždňoch tohto roka vystúpiť aj v Poľsku. (jš)

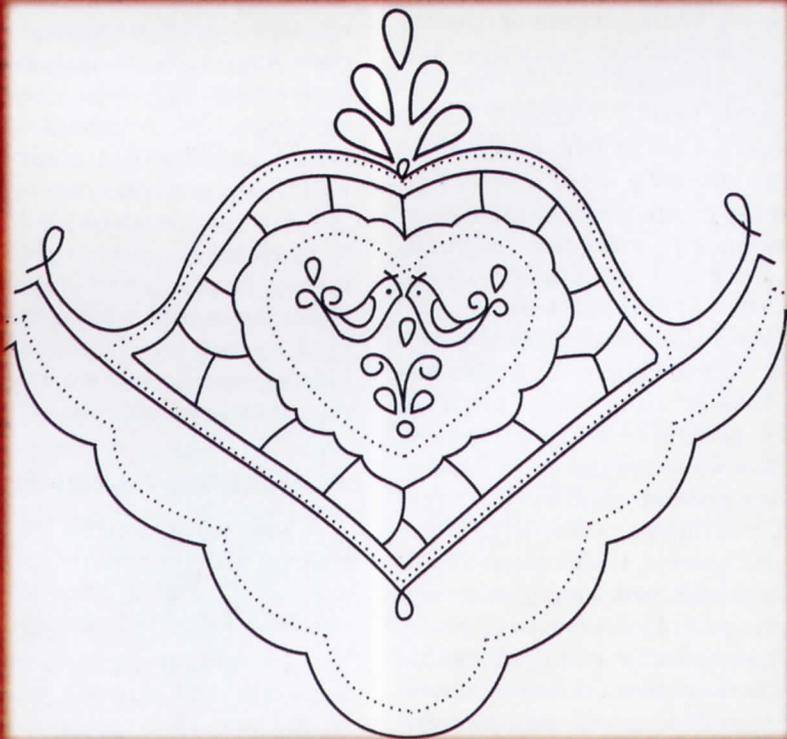
Obrúsok so srdiečkami

Veľkosť: 47 x 47 cm.

Materiál: biely tesilan alebo tenké ľanové plátno podľa rozmeru modelu, červená mulinka č. 337/29.

Techniky: predný steh, plný steh, krúžkovací steh, stĺpiky, stonkový steh.

Pracovný postup: Tesilan buď plátno vyperieme v horúcej vode, aby sa vyzrážali a po uschnutí vyžehlíme. Nanesieme vzor. Kontúry vzoru, ktorý budeme vyšívať krúžkovacím stehom a okraje obrúska predšijeme dvakrát predným stehom, potom vyšijeme krúžkovacím stehom. Tým istým krúžkovacím stehom vyšijeme aj okraje obrúska. Lístky a chrbáty na holubičkách vyšijeme plným stehom, holubičky a obrys výšiviek stonkovým stehom. Stĺpiky vyšívame súčasne s krúžkovacím stehom pretiahnutím vyšívacej nite tam, späť, tam (celkom 3 x) a naspäť takto natiahnutý stĺpik husto obtočíme. Potom pokračujeme vo vyšívaní okraja motívu krúžkovacím stehom. Hotový obrúsok vyperieme a naškrobíme. Po vyschnutí prežehlíme z rubovej strany cez vlhké plátno na mäkkej podložke. Nakoniec vzor opatrne vystrihneme z rubovej strany, pričom dávame pozor, aby sme neprestrihli vyšité stĺpiky. Potom výšivku ešte raz prežehlíme.

Upozornenie: Niektoré druhy mulinky púšťajú pri praní farbu. Aby ste tomu zabránili, pláčajte v studenej vode a do posledného pláčania pridajte trochu octu.

(Podľa Ručných prác č. 2/2003)

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

MÄSOVÉ JEŽE. 500 g bravčového pliecka, 300 g hovädzieho mäsa, 100 g slaniny, 120 g ryže, mleté čierne korenie, trocha citrónovej kôry, 1 klinček, polovica cibule, 60 g masti, 2 dl polievky, 2 dl bieleho vína, 2,5 dl kyslej smotany, soľ.

Mäso zľahka umyjeme, pokrájame na menšie kúsky a zomelieme na mäsovom mlynčeku. Pridáme slaninu pokrájanú na kocky, prebratú ryžu, ktorú neoplákneme vodou, len otrieme utierkou, postrúhanú citrónovú kôru, soľ, mleté čierne korenie, potlčený klinček, cibuľu posekanú nadrobno a všetko spolu dobre spracujeme. Potom zo zmesi sformujeme malé bochničky, vložíme ich do kastroľa na rozohriatu masť a dusíme asi 45 minút. Počas dusenia podlievame polievkou z kostí, bielym vínom a kyslou smotanou. Hotové urovnáme na misu, polejeme šťavou a podávame.

KOTLÍKOVÝ GULÁŠ. 700 g predného hovädzieho mäsa, 250 g zemiakov, 60 g masti alebo oleja, 2 veľké cibule, 1 lyžička mletej červenej papriky, mleté čierne korenie, trocha rasce, 1-2 zelené papriky, 2-4 strúčiky cesnaku, soľ.

Mäso slabo naklepeme a pokrájame na malé kúsky. Do kotlíka alebo kastroľa dáme masť, prípadne olej, pridáme cibuľu pokrájanú nadrobno a opražíme do ružova. Potom pridáme mletú červenú papriku, pokrájané mäso, soľ, mleté čierne korenie, trocha rasce a rozotretý cesnak, prilejeme trochu vody alebo polievky z mäsovej kocky a dusíme. Keď je mäso polomäkké, pridáme olúpané a pokrájané zemiaky, pokrájané zelené papriky a dodusíme do mäkká. Podávame s chlebom, prípadne aj s haluškami.

PRÍVARKY

DUSENÁ TEKVICA S JABLKAMI. 750 g očistenej tekvice, 100 g jablák,

100 g rajčiakov, 40 g masti, 20 g cibule, 10 g cukru, voda, soľ.

Očistenú, pokrájanú tekvicu dáme na cibuľu pokrájanú nadrobno a zapenenú na masť. Pridáme očistené a postrúhané jablká, umyté, pokrájané rajčiaky, posolíme, osladíme, trochu podlejeme vriacou vodou a dusíme.

MÚČNIKY

JUDÁŠE S MEDOM. 140 g masla, 60 g práškového cukru, 3 žltky, vanilínový cukor, citrónová kôra, 450 g hrubej múky, soľ, 30 g droždia, 50 g práškového cukru, 50 g hrubej múky a 1 dl vlažného mlieka na prípravu kvásku, 1,5 dl mlieka, 30 g masla na vymastenie plechu, žltok a med na potretie, vanilínový cukor na posypanie.

Maslo vymiešame do peny, pridáme práškový a vanilínový cukor, žltky, trocha soli a postrúhanú citrónovú kôru. Všetko spolu dobre vymiešame. Potom prilejeme kvások, pripravený z droždia, cukru, múky a mlieka, pridáme ostatnú múku a s mliekom vypracujeme mäkké, lesklé cesto, ktoré necháme na teplom mieste vykysnúť. Vykysnuté rozvalkáme na hrúbku 2 cm, okrúhlou formičkou povykrajujeme judáše, zúbkovaným kolieskom spravíme na povrchu mriežky, uložíme ich na plech vymastený maslom a znova necháme vykysnúť. Pred pečením ich potrieme rozšľahaným žltkom a v horúcej rúre upečieme do červena. Vychladnuté judáše potrieme medom a posypeme vanilínovým cukrom.

MLADÝM GAZDINÁM

- Keď zemiaky začnú klíčiť, nesmieme ich variť v šupke, ani vodu z očistených uvarených použiť, lebo obsahujú jedovatú látku solanín.

- Zemiaky pri varení v šupke nepopukajú, keď do vody prilejeme trochu octu.

- Vajíčka na tvrdo varíme tak, že do vody prilejeme trochu octu, aby pri varení nepukli a nevytiekli.

- Keď chceme, aby sa na mlieku neutvorila kožka, pri preváraní ho miešame a potom prikryjeme. (jš)

WETERYNARZ

ROPNIE I WRZODY

Powstają one wskutek rozwoju bakterii, które dostały się do tkanek przez uszkodzoną skórę (zakażona rana lub stłuczenie) lub z krwią. Poza tym wrzody mogą powstać w wyniku długotrwałego drażnienia lub odparzenia skóry przez źle dopasowaną uprzęż. Miejsce, w którym powstaje ropień, jest zaczerwienione, gorące, obrzęknięte, przy dotknięciu twarde i bolesne. Po kilku dniach zaznaczone granice obrzęku są już wyraźne a jego środek staje się miękki. Przy omacywaniu ropnia wyczuwa się rzadką ropę. Włosy w miejscu obrzęku wypadają. Czasem ropa przebija się na zewnątrz i wówczas ropień szybko znika. A wtedy zwierzę wraca do zdrowia.

W okresie tworzenia się ropnia lub wrzodu można robić gorące okłady z siemienia lnianego, które przyspieszają „dojrzewanie” ropnia i wydostanie się ropy na zewnątrz. Gdy ropień staje się miękki, należy w celu ewentualnego przecięcia go zaprowadzić zwierzę do lecznicy. Samemu nie należy przecinać go, ponieważ nie mając odpowiednich narzędzi i środków leczniczych zamiast pomóc można tylko zaszkodzić zwierzęciu. Jeżeli ropień sam pęknie i zacznie wyciekać z niego ropa, można przepłukać powstałą ranę roztworem riwanolu, nadmanganianu potasu (5-6 kryształków na szklankę wody) lub wodą utlenioną. Roztwór do płukania można wlać do butelki albo nabiera się go do gumowej gruszki. Na szyjkę butelki nakłada się gumową rurkę, której drugi koniec wkłada się w górną część ropnia lub wrzodu i powoli przepłukuje się go. Wszystkie przybory używane do tego zabiegu muszą być bezwzględnie czyste (wygotowane). Przy owrzodzeniach jamy ustnej trzeba zbadać stan zębów i ewentualnie spilować specjalnym tarnikiem zbyt ostre ich krawędzie. Jednocześnie zaleca się dawanie słodkiego, świeżego siana, marchwi, owsa lub siemienia lnianego. Zapobieganie ropniom i wrzodom

to przede wszystkim dobre pielęgowanie i prawidłowe użytkowanie zwierzęcia.

JAŁOWOŚĆ

Zwierzęta niezdolne do wydania na świat potomstwa nazywa się jałowymi lub nieplodnymi. Zwierząt takich nie udaje się zapłodnić ani za pomocą naturalnego krycia, ani przez sztuczne unasiennianie. Przyczyny jałowości są różne. Można je ująć w trzy zasadnicze grupy: jałowość spowodowana złym utrzymaniem i żywieniem, jałowość wrodzona oraz jałowość nabyta.

Jałowość z tej pierwszej grupy jest spotykana najczęściej. Długotrwała głodówka wywołuje takie zmiany w organizmie zwierzęcia, że samica nie jest zdolna wytworzyć zdrowego jaja, zaś samiec – wyprodukować zdrowych plemników. Nie tylko brak zasadniczych pasz, ale również niedostateczna ilość składników mineralnych i witamin może być także przyczyną jałowości. Z drugiej natomiast strony zbyt wielka obfitość pasz wpływa na zapasienie zwierzęcia i brak popędu płciowego a w następstwie – na niemożność zajścia w ciążę.

Do wad wrodzonych powodujących jałowość należy przede wszystkim niedorozwój narządów rozrodczych. Wrodzona jałowość jest wadą, której nie można wyleczyć. W takim przypadku zwierzęta takie przeznaczają się na opas i ubój.

Jałowość nabyta może być spowodowana zapaleniami pochwy lub macicy, do których dochodzi zazwyczaj po ciężkich porodach oraz po przebyciu niektórych chorób, jak gruźlica, otręć, zakaźne ronienie, pryszczycza i zaraza rżęstikowa. Bardzo często przyczyną tej jałowości jest nieumiejętne odejmowanie łożyska przy porodzie. Samica może też być jałowa wskutek pokrywania jej nieplodnym rozplodnikiem. Rozplodnik bowiem może cierpieć na różne choroby, jak zapalenie jąder, choroby zakaźne (otręć, pryszczycza, gruźlica).

Sumując za jałową uważa się każdą krowę, która mimo kilkakrotnego krycia buhajem, w dalszym ciągu latuje się. Brak popędu płciowego w 3 – 4 miesiącu po porodzie jest również objawem nieplodności. Jeżeli zaś buhaj kryje szereg krów, które nie zacielają się, należy go uznać także za nieplodnego. (jš)

PRAWNIK

CO Z FUNDUSZEM ALIMENTACYJNYM?

Nasza redakcja otrzymała ostatnio sporo telefonów i listów od czytelniczek, zaniepokojonych informacją o likwidacji z dniem 1 stycznia 2004 roku funduszu alimentacyjnego. Z Departamentu Świadczeń Rodzinnych w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej otrzymaliśmy następujące wyjaśnienia w tej ważnej sprawie.

Departament przewiduje, że likwidacja funduszu nastąpi dopiero 1 maja 2004 roku (a nie, jak sądzono dotychczas: 1.1.2004 r.), gdyż dopiero wówczas wejdą w życie nowe przepisy o świadczeniach rodzinnych. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego zostaną zastąpione dodatkiem do zasiłku rodzinnego. Taki zasiłek otrzymawaliby wszyscy rodzice, będący w trudnej sytuacji finansowej i mający prawo do zasiłku rodzinnego. Taki dodatek przysługiwałby także samotnie wychowującym dzieci w wieku do 18 roku życia (gdy dziecko uczy się, to do 21 roku życia). Proponuje się, by dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka wynosił 170 złotych miesięcznie na jedno dziecko. Młodzieży z orzeczonym umiarkowanym stopniem niepełnosprawności zasiłek rodzinny (powiększony z tego tytułu) będzie wypłacany do czasu, gdy osiągnie ona 24 rok życia. Jednakże jedna rodzina, z tytułu dodatków na kilkoro dzieci, nie mogłaby otrzymać wyższej kwoty niż 510 złotych na rodzinę miesięcznie. Dziecko niepełnosprawne, wychowywane przez jednego z rodziców, otrzymywałoby miesięcznie 250 złotych. Jednak jeśli w niepełnej rodzinie byłoby kilkoro niepełnosprawnych dzieci, to kwota wypłat z funduszu świadczeń nie mogłaby przekroczyć w miesiącu kwoty 750 złotych.

NAUKA CHOREGO DZIECKA

Jeżeli nasze dziecko jest poważnie chore i z tego powodu przez pe-

wien czas nie będzie mogło chodzić na lekcje do szkoły, to możemy zorganizować dla niego nauczanie indywidualne. W tym celu powinniśmy zwrócić się z prośbą o załatwienie tej sprawy do dyrektora szkoły, do której nasze dziecko dotychczas uczęszczało.

Naukę dziecka prowadziłby indywidualnie jeden lub kilku nauczycieli. Odbywałaby się ona w naszym domu. Tygodniowy wymiar godzin takiego nauczania jest oczywiście niższy od tego, jaki obowiązuje w szkole. Liczba godzin zależy od tego, w której klasie aktualnie uczy się chorujące dziecko. Jeżeli chore dziecko jest uczniem tzw. zerówki, to w tygodniu powinno przeznaczyć na naukę od 4 do 6 godzin. Jeżeli chodzi do klas I – III, to wymiar godzin wynosi od 6 do 8, gdy zaś do V – VI klasy, to od 8 do 10. Uczeń gimnazjum przeznacza na naukę 10 – 12 godzin w tygodniu, natomiast uczeń szkoły ponadgimnazjalnej uczy się indywidualnie 12 – 16.

Dodajmy na zakończenie, że dziecko w domu nie uczy się codziennie, tylko przez 2 lub 3 dni w tygodniu. Nauka w takim systemie – co jest szczególnie ważne – jest bezpłatna a szkoła ma obowiązek zapewnić właściwych nauczycieli.

WARTO WIEDZIEĆ:

- Gdy ktoś pijany jedzie na rowerze, co policjant potwierdzi w badaniu alkomatem, to sąd ma prawo odebrać mu prawo jazdy. Sąd bowiem może uznać, że osoba nietrzeźwa spowodowała zagrożenie w ruchu drogowym. I wówczas prawomocnym wyrokiem orzeknie zakaz prowadzenia przez nią wszelkich pojazdów.

- Jeżeli ktoś żyje w konkubinacie i wspólnie z partnerem dorabiają się, to między nimi nie powstaje majątkowa wspólność ustawowa, jak to bywa między małżonkami. Każdy z partnerów dorabia się na własny rachunek i powiększa swój majątek odrębny. W razie śmierci konkubenta drugi z partnerów nie dziedziczy po nim ustawowo. Może dziedziczyć tylko wtedy, gdy zmarły sporządził testament z zapisem na jego korzyść. (jš)

HVIEZDY O NÁS

VODNÁR
(21.1.-18.2.)

Dobré perspektívy – možnosť postupu, veľké výhry, odmeny alebo osobitné prémie. Aj v láske môžeš zahrať odvážne, všetko sa vyvinie podľa tvojej vôle. Koncom mesiaca ťa čaka niekoľko dobrých dní a nečakana dobrá zvesť od kohosi vzdialeného.

RYBY
(19.2.-20.3.)

Všetko závisí od teba. Rozvaž a dobre zvolená stratégia môžu urobiť zázraky. V polovici mesiaca úspešne vyriešiš istú dôležitú záležitosť na pracovisku. Dobre hospodár silami, neber na seba príliš veľa povinností a voľné chvíle tráviš aktívne, na vzduchu.

BARAN
(21.3.-20.4.)

Spočiatku trochu prekážok a komplikácií, najmä v práci a finančných záležitostiach. Nevzdávaj sa, pri troške sebadôvery vyriešiš aj najťažšie problémy. Buď pokojný a ovládaj sa, no a dbaj o svoje zdravie. Každý deň potrebuješ aspoň krátku prechádzku.

BÝK
(21.4.-20.5.)

Začiatok mesiaca príjemný, doma a v práci. Máš možnosť zbaviť sa istých záväzkov, ktoré ťa tlačia. Vydarí sa ti cesta do cudziny a zlepši sa aj tvoja finančná situácia. Dokonca aj zdravie ti slúži. Daj si však pozor pri sviatočnom stole, aby si neprehnal s jedením.

BLÍŽENCI
(21.5.-21.6.)

Nepozerať sa na iných a veriť svojim schopnostiam. Prekážky sú prekonateľné. Ostatne tvoji spoľahliví priatelia ti v rozhodujúcom momente pomôžu. Prospela by ti jóga alebo nejaký iný spôsob ukladajúcej relaxácie. Občas ti totiž zlyhávajú nervy.

RAK (22.6.-22.7.)

Konaj diplomaticky, ak sa chceš vyhnúť komplikáciám. Drž na uzde svoj temperament a nezabúdaj, že to, čo urobíš teraz, môže ovplyvniť tvoju situáciu na budúci rok. V rodinnom kruhu poznáš novú milú osobu, ktorej sa zapáčiš. Všetko závisí od teba.

LEV
(23.7.-23.8.)

Pred tebou perspektívy úspechov na každom poli, len konaj s takouto kultúrou. Lahšie je totiž získať nepriateľov ako priateľov, bez ktorých si neporadiš. Bráň sa pred stresmi a nevierou v seba. Čoskoro sa presvedčíš, že po ťažkých všedných dňoch prídu aj milé udalosti.

PANNA
(24.8.-23.9.)

Napriek prekážkam uskutočniš svoje plány. Snaž sa zabudnúť na ťažkosti a problémy, aby si si zbytočne neničil nervy. Budeš ich potrebovať. Zároveň sa snaž obmedziť fajčenie a alkohol. Ak vydržíš aspoň mesiac, máš šance stať sa nefajčiarom.

VÁHY
(24.9.-23.10.)

Bude to čas očakávania. Nesnaž sa nič urýchliť, ani v práci, ani v osobných záležitostiach. Vyhybaj sa radikálnym riešeniam a nesnaž sa dokazovať za každú cenu, že máš pravdu. Len trpezlivosť a istý odstup od vecí ti môže priniesť úspech.

ŠKORPIÓN
(24.10.-22.11.)

Nemal by si zbytočne preháňať v práci, je to bezdôvodné. Neber si všetko k srdcu, máš predsa v rukáve ešte niekoľko tromfov. Venuj sa radšej niekomu blízkemu, kto potrebuje tvoju pozornosť. Iste dobre by vám urobila aspoň krátka spoločná dovolenka.

STRELEC
(23.11.-21.12.)

Všetko závisí na tvojej silnej vôli a schopnosti rýchle a správne reagovať. Keď sa ti podarí včas uhnúť, ostanú len nepríjemné spomienky. Keď sa dostaneš do pasce, neostane ti nič iné, len sa s tým zmieriť. Je to ostatne taká životná skúsenosť, ktorá sa ti niekedy môže zísť.

KOZOROŽEC
(22.12.-20.1.)

Menej starostí a väčšia istota, že si sa správne rozhodol. Potvrdí sa to aj v práci. Zbavíš sa pocitu bezradnej, nastane obrát k lepšiemu a pred tebou svitnú nové perspektívy. Potrebuješ aspoň niekoľko dní odpočinku, čo by tvojmu zdraviu veľmi prospelo. Neobanuješ. (jš)

NÁŠ TEST

Máte sklon k povrchnosti?

1. Ste štedrejší v sľuboch ako v ich plnení?

a/ ak mi to pomôže – 8; b/ snažím sa, aby sľub bol splniteľný – 3; c/ sľubujem viac, ako dokážem splniť – 6; d/ čo sľubím, splním – 1.

2. Dávate prednosť starším?

a/ je to pre mňa samozrejmosť – 1; b/ nepovažujem to za stále pravidlo – 6; c/ len v mesiaci úcty k starším – 8; d/ áno – 4.

3. Vyhovuje vám zásada cól sem, cól tam?

a/ rád si niečo zľahčím – 6; b/ som presný vo všetkom – 1; c/ pravidlá treba dodržiavať – 3; d/ občas i viac ako cól – 8.

4. Dokážete rozlíšiť prísnosť od šikanovania?

a/ prísnosť je nevyhnutnosť – 1; b/ prísnosť môže byť aj skrytá forma šikanovania – 6; c/ prísnosť neznamena šikanovanie – 3; d/ zdrojom šikanovania je vždy veľká prísnosť – 8.

5. Sú aj také pravidlá, ktoré sa nemusia dodržiavať?

a/ mali by sa porušovať len výnimočne – 4; b/ obchádzať pravidlá treba vedieť – 7; c/ všetky beriem s rezervou – 8; d/ žiadne by sa nemali obchádzať – 1.

6. Dokázali by ste nechať priateľa v kaši?

a/ nie – 1; b/ aj mu do nej pomôžem – 8; c/ občas áno – 7; d/ priateľovi ochotne pomôžem – 2.

7. Ako hodnotíte striktné trvanie na dochvilnosti?

a/ ako príležitosť potrápiť podriadených – 7; b/ je to správna zásada – 1; c/ ak sa pritom sám môžem uliatať, tak dobre – 5; d/ považujem to za samozrejmosť – 2.

8. Meníte svoje rozhodnutie aj bez vážnejšej príčiny?

a/ nie – 3; b/ často – 8; c/ rozhodnutie prijímam laxne, a tak to aj dopadá – 6; d/ rozhodujem sa po zrejmej úvahe, preto nič nemusím meniť – 1.

HODNOTENIE

8-18 bodov: Povrchnosť v práci i v každodennom živote nie je pre vás charakteristická. Okolie vás hodnotí ako spoľahlivého človeka.

19-32 bodov: Dokážete sa správať primerane zodpovedne. Nemáte sklon k povrchnosti.

33-48 bodov: V prekonávaní sklonu k povrchnosti máte určité rezervy. Nie ste bez šance zlepšiť sa. Všetko je vo vašich rukách.

49-60 bodov: Iste ste sa už sám presvedčili o tom, že povrchnosť sa nevypláca. Ak chcete sklon k povrchnosti prekonať, začnite s pestovaním vytrvalosti. (jš)

MENO VEŠTÍ

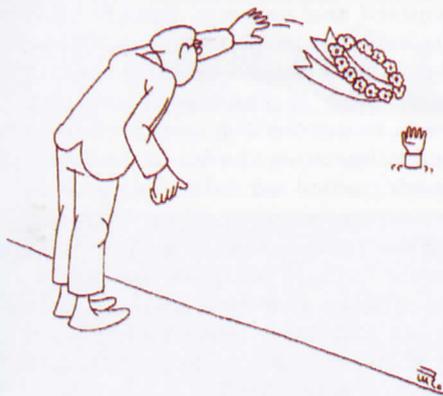
RASTISLAV – jasné, noblesné, statočné a vážne meno, vzbudzujúce dôveru, na Slovensku pomerne časté.

Typický Rastislav je najčastejšie tmavý blondín alebo tmavovlasý, zriedkavejšie brunet. Býva priemerne vysoký, silný, s peknou, súmernou postavou, tmavými alebo modrými očami a hustým obočím. Je odolný proti chorobám stredného veku.

Od detstva má rád poriadok, pokoj, harmóniu, stabilný spôsob života, hoci na druhej strane je pomerne živý, pohyblivý a niekedy roztržitý. Charakteristicky je preňho dobrácky, odzbrojujúci úsmev a milé chovanie, čím si získava všeobecnú sympatiu. Matka ho trochu, najmä v mladosti, rozmaznáva. V zábavách s rovesníkmi, je výborným spoločníkom, poradcom a rozhodcom. Neznáša hádky, spory, neporiadok. Vždy sa po-

staví na obranu slabších a chorých. Uspokojuje sa s tým, čo sa mu podarí v živote samostatne dosiahnuť. Medzi podobnými ľuďmi vynika najmä taktosťou, vrodenu kultúrou a veľkými schopnosťami, no a snahou dobre spolunažívať s inými ľuďmi. Snáď jediným jeho nedostatkom je občasná netrpezlivosť a snaha po rýchlym konaní, ktoré nebýva vždy dobre premyslené, čo mu niekedy spôsobuje menšie či väčšie problémy.

Rastislav býva vynikajúcim dôstojníkom buď poddôstojníkom, policajným funkcionárom, úradníkom, technikom, vedúcim odboru alebo aj obchodu. Má silne vyvinutý zmysel pre spravodlivosť. Pracuje veľmi solídne s pocitom plnej zodpovednosti za svoju prácu buď vôbec za svoje konanie. Predstavení a spolupracovníci si ho za to veľmi vážia. Žení sa pomerne neskoro s milou, múdrou a poctivou ženou. V manželstve je šťastný, máva dve deti, o ktoré sa vzorne stará. Aj keď dobre zarába, nikdy nezbohatne. Dožíva sa pomerne vysokého veku. (jš)

Do ordinácie vchádza chudý muž, doslova kostlivec. Lekár ho privítal slovami:

- Nezdá sa vám, že prichádzate trochu neskoro?

* * *

Lesník chodí po lese a odhaduje škody, ktoré spôsobila víchrica. Zrazu zbadá na strome muža zamotaného do povrazov a látky:

- Človeče, - kriči naňho, - ako ste mohli v takej víchrici zoskočiť padákom?

- To nie je padák, to je stan.

* * *

Hostia odchádzajú z návštevy. Jeden z nich sa pýta:

- Nemáte, prosím vás, lyžicu na topánky?

- Nie, u nás doma topánky nejdávame.

* * *

- Pane, vy ste chemik? - pýta sa hosť počas návštevy.

- Ale kdeže. To je toaletný stolík mojej ženy.

* * *

Babka s dedkom prišli večer z poľa domov. Sotva zaľahli, dedko sa začne k babke túliť. Ona hovorí:

- Fuj, dedko, že sa ti chce, toľko si sa narobil, celý Boží deň!

- To je fakt! Ja som sa narobil, ale on sa celý deň iba povaľoval!

* * *

Gazda umýva prasatá. Ide okolo suseda a spytuje sa ho:

- Gazda, prečo to robíte?

- Ale, nech sa konečne spotrebiteľ dočká čistej váhy!

* * *

- Vie niekto z vás, - pýta sa učiteľ žiakov, - odkiaľ je rosa?

- Zem sa točí tak rýchlo, - odpovedá Ďurko, - až sa spotí!

* * *

Muž na posteli zomiera. Vedľa neho stojí manželka. On jej hovorí:

- Pamätáš sa, keď som v škole prepadol? Už sme vtedy spolu chodili a ty si stála pri mne. A keď ma vyhodili z prvého zamestnania? Tiež si stála po mojom boku. Potom, keď mi skrachovala firma, tiež si bola pri mne. Aj keď náš syn začal fetovať... A aj teraz, keď umieram... Vieš, začínam mať pocit, že mi nosíš smolu.

* * *

- Aké živelné pohromy poznáš? - pýta sa učiteľ žiaka.

- Víchricu, požiar, matematiku...

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snivalo:

- Kadidlo – máš okolo seba falošných priateľov.
- Kaktusy – sklamanie v láske.
- Kalina – pozvanie na svadbu alebo na krstiny.
- Kladka – znepokojenie.
- Kliešte – dostaneš sa do rúk nepriateľov.
- Klobúk – rozlúčka s milou osobou.
- Korále – čaká ťa utrpenie.
- Kotva – pôjdeš na nepríjemnú cestu.
- Križovatka – váhavosť, pochybnosti.
- Krupobitie – smútok, trápenie, žiaľ.
- Kúdeľ – budeš mať do činenia s veľkým hlupákom.
- Kuchyňa – starosti v domácnosti.
- Kuchynské nádoby – pred tebou veľké výdavky.
- Kúpeľ – nemoc, trápenie.
- Kúpeľ, vo vani – zbavíš sa nemoci alebo starostí; v rieke – sila a vytrvalosť; v špinavej vode – starosti; v studenej vode – malé zdravotné problémy; v teplej vode – dobrý život a pôžitok; v oblečení – budeš dedič.
- Kupovanie domu – klebety, ohováranie.
- Kvitnúci orgován – pre nemocného uzdravenie, pre zdravého láska.
- Kvitnúci strom – veľa šťastia; suchý – neúspech; s ovocím – nájdeš dobrého priateľa; s opadaným ovocím – tvoje nádeje stroskotajú. (jš)

MYŠIAK MICKEY 75-ROČNÝ. Na prvý pohľad je filmová postavička symbolizujúca disneyovský koncern rovnaká ako pred 75 rokmi. A predsa sa v mnohom zmenila. Myšiak (na snímke) je príliš poriadny a sám dozerá na dodržiavanie dobrých mravov. - Je príliš zodpovedný, - hovoria jeho fanúšikovia. Pred 50 rokmi to tak nebolo. Myšiak pravidelne porušoval všetky zákazy. Predstavenie filmu *Steamboat Willie* v roku 1928 v New Yorku znamenalo znovuzrodenie stagnujúceho kresleného filmu. Pre Waltera Eliasa Disneyho znamenal tento prvý zvukový film s Myšiakom Mickeyom prerazenie do sveta a svetovú slávu. Neskôr často hovoril: - Milujem Mickeyho viac ako nejakú ženu. Po Myšiakovi prišli ďalšie zvieratká: psy Goofy a Pluto, tri malé prasiatka, kačky Donald a Dagobert a slon Dumbo. Film *Snehulienka* a sedem trpaslíkov z roku 1937 bol mílnikom nielen v Disneyho kariére, ale aj v histórii filmu. Bol to prvý celovečerný kreslený film, a navyše vo farbe. Úspech mu priniesol peniaze potrebné na perfektionalizáciu kresleného filmu. - Nerobím filmy, aby som zarábala peniaze, ale zarábam preto, aby som robila lepšie filmy, - povedal Disney. Po druhej svetovej vojne, ktorú strávil vo Francúzsku ako vodič sanitky, rozšíril tento priateľ zvierat paletu svojich produktov o filmy o prírode. Jeho kreslené filmy o zvieratkách mnohí často kritizovali pre grýčovitosť, pretože sa snažil zvieratám dať ľudské vlastnosti. V 50. rokoch sa dostali jeho filmy do televízie. Dnes má koncern Disney vlastný televízny kanál s 24-hodinovým programom. Keď Disney v roku 1966 zomrel na následky operácie pľúc, mal už vo svojej vitríne 32 Oscarov. Nakrútil viac ako 400 krátkych a 22 celovečerných kreslených filmov.

ČUDNÉ MENÁ. Najnovším hitom v USA je dávať deťom kuriózne mená, najlepšie podľa svetových značiek rôznych produktov. Ako informuje televízny kanál KETV, na rodných listoch najmladších Američanov figurujú mená obľúbených parfumov, líkéro, značkových odevov a dokonca áut. Americkým rodičom sa zdá zaujímavé, že ich ratolesť bude mať nezvyčajné meno, a tak sa priam predbiehajú v jeho originalite. Tí, ktorí sa neuspokoja s tradičným Johnom či romantickou Emily, sa nechávajú inšpirovať

MATKA 17 DETÍ. Na Slovensku sa z roka na rok rodí menej detí. Neplatí to však o rómskej komunite, kde sa nájdu matky s viac ako 13 deťmi. Verona Mileková (54-ročná) z Vrbnice (okres Michalovce) porodila 16 detí! - Jedno mi zomrelo, - hovorí. - Najstarší syn má 35 a najmladší 8 rokov, - ráta svoje deti Verona, ktorá takisto ako jej manžel nemá prácu a je odkázaná na peniaze vo formách dávok od štátu. Jej susedkou z osady je 41-ročná Oľga Kančiová, ktorá dala život až 17 deťom. O jedenásť sa ešte musí starať, ostatné už vraj majú rodinu. Najstarší syn splodil už tri dcéry, jej najmladšie dieťa malo len pred pár dňami dva roky. - Nebudem už rodiť, budem sa radšej starať o vnúčatá, - tvrdí Oľga, ktorej manžel je zamestnaný, kým ona je v domácnosti a stará sa o ratolesť. Aj keď sa Rómovia sťažujú na bytové problémy, nájdu si miesto i čas na „sexuálne hry“. Je tu totiž i jedna žena, ktorá porodila „iba“ šesť detí. Na tom by nebolo nič zvláštne, keby nebola slobodnou mamičkou. - Každé je od iného chlapa. Niektorí sú aj odtiaľto, niektorí nie. Jedno mám v ústave, o ostatné sa starám sama. Nepomáha mi nik, - tvrdí hrdá slobodná mamička, ktorá nepopiera, že otcami niektorých jej potomkov sú aj ženáci.

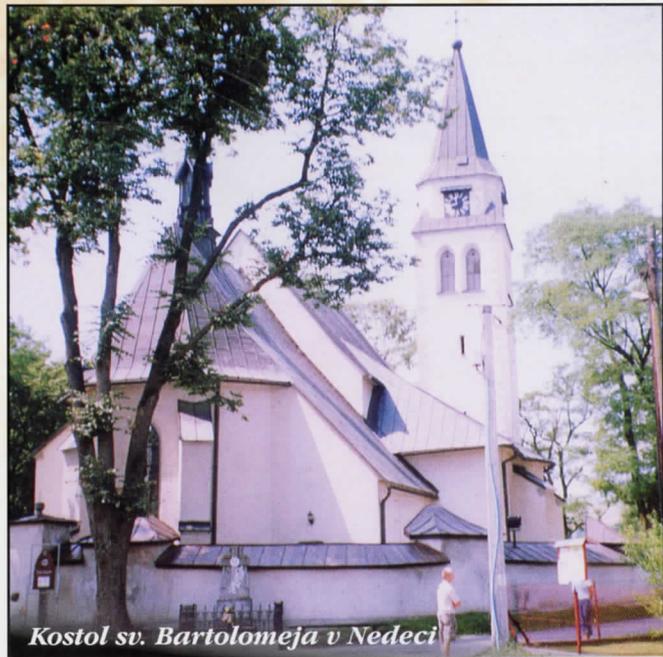
značkami z pultov predajní. Univerzitný profesor Cleveland Evans vypracoval zoznam najobľúbenejších značiek, ktoré budú vďaka nevšedným záľubám svojich rodičov nosiť deti dorastajúcej americkej generácie. Súčasní rodičia v USA najradšej pomenúvajú svoje deti Harley, zistil profesor Evans, a to rovnako chlapcov, ako aj dievčatá. V celej krajine nesie meno značkovej motorky vyše 520 chlapcov a viac než 740 dievčat. Predajca motocyklov Harley-Davidson sa cíti poctený a považuje to za „veľmi lichotivé“. Obľúbené sú aj modely áut, najmä značka Lexus. V USA sa toto meno skvie na rodných listoch viac než 350 dievčat, zatiaľ čo 55 chlapcov pomenovali ich otcovia Chevy. Nezaostávajú ani dámy, ktoré si pre meno svojho dieťaťa najradšej prepozičujú značky svojich obľúbených parfumov ako Eternity, Chanel či Chiara. Širokej obľube sa tešia aj módné značky v oblasti odievania. Najfrekvencovanejšou je Armani, ktorou sa nechalo inšpirovať vyše 500 amerických rodín. Od roku 2000 bolo po tomto módnom návrhárovi pomenovaných 273 chlapcov a 298 dievčat v USA. Občas sa objavia aj mená inšpirované nápojmi, ako napríklad v prípade dievčatka menom Pepsi. To však nie je nič v porovnaní s menom, ktoré dali minulý rok svojmu dieťaťu rodičia z Nebrasky: ich syn bude musieť celý život žiť s menom Lucifer.

ZOMREL NAJSTARŠÍ MUŽ NA SVETE. Najstarší muž na svete, Japonec Jukiči Čugandži, zomrel 28. septembra 2003 vo svojom dome na ostrove Kjúšú vo veku 114 rokov. Svoje 114. narodeniny oslávil 23. marca. Po skončení školy sa stal chovateľom priadky morušovej a bankovým úradníkom, neskôr pracoval ako sociálny pracovník vo svojej rodnej obci na prefektúre Fukuoka na ostrove Kjúšú. Štafetu najstaršieho muža prebral Čugandži od Taliana Antonia Toddeho, ktorý bol o tri mesiace starší, avšak v januári 2002 zomrel. Japonský matuzalem žil až do svojej smrti so svojou 72-ročnou dcérou v meste Ogori. V posledných rokoch však už bol pripútaný na lôžko. Primát najstaršej ženy na svete drží 116-ročná Japonka Kamato Hongová, ktorá taktiež žije na ostrove Kjúšú. Hongová má rada ryžové víno a zelený čaj. Na Kjúšú zomrel v roku 1986 vo veku 120 rokov vôbec najstarší človek na svete Šigečijo Izumi. Japonci sa v priemere dožívajú vyššieho veku než obyvatelia inej časti sveta. Priemerná dĺžka života tam dosahuje takmer 80 rokov. Počet osôb, ktoré majú 100 a viac rokov, stúpol v krajine vychádzajúceho slnka tento rok na 20 561, pričom ešte v roku 1963 ich bolo iba 153. Viac ako 80 percent týchto obyvateľov tvoria ženy.

AL-KÁJDA - BOMBY V PLYŠOVÝCH MEDVEDÍKoch. FBI varovala partnerské tajné služby v Európe, že teroristická sieť al-Kájda vyvíja nový ťažko odhaliteľný druh bomby. Bomba by mala pozostávať z nitrocelulózy ukrytej vo vankúšoch, výplniach alebo v plyšových hračkách a preto by ju bolo ťažké odhaliť na kontrolných miestach pred nástupom na lietadlo. Podozrenia sa zakladajú na dôkazoch, ktoré boli konfiškované zatknutým členom al-Kájd. Nitrocelulóza sa vyrába namočením bavlny do výbušného roztoku a je mimoriadne vznetlivá. (pk)

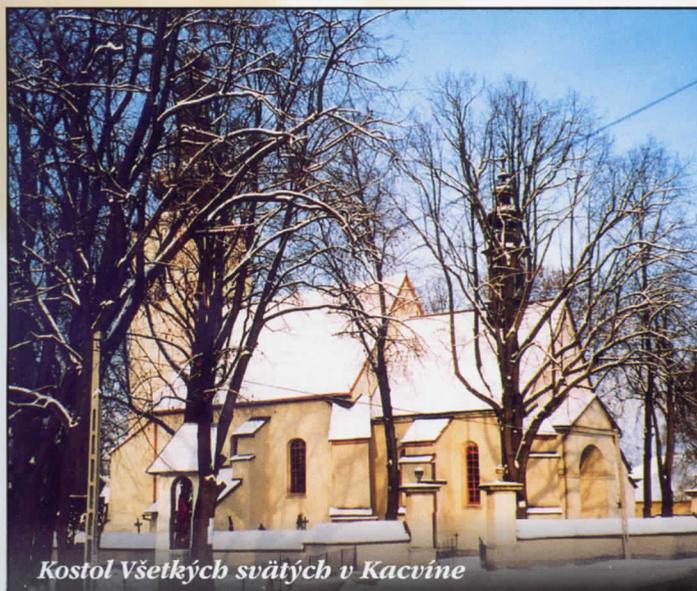
Kostol Karmelskej Panny Márie v Dolnej Zubrici

Kostol sv. Bartolomeja v Nedeci

SPIŠSKÉ A ORAVSKÉ KOSTOLY

Foto: P. Kollárik, A. Klukošovská a J. Špernoga

Kostol Všetkých svätých v Kacvíne

Kostol sv. brata Alberta v Jablonke-Boroch

Kostol Najsvätejšej Trojice v Čiernej Hore od Jurgova

Kostol sv. Štefana v Malej Lípnici

Jurgovčania ponúkajú návštevníkom výlety na saniach (kuligy). Foto: A. Klukošovská

DRUKARNIA
TOWARZYSTWA
SŁOWAKÓW
W POLSCE

ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel. (0-12) 632-66-04
tel./fax (0-12) 634-11-27
e-mail: zg@tsp.org.pl

WYDAWNICTWO

TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE
poleca do nabycia następujące publikacje:

- Almanach, *Słowacy w Polsce* cz.III, (rocznik), Kraków 1995 ... 10,00 zł
 Almanach, *Słowacy w Polsce* cz.VI, (rocznik), Kraków 1999 ... 10,00 zł
 Almanach, *Słowacy w Polsce* cz.VII, (rocznik), Kraków 2000 ... 10,00 zł
 Almanach, *Słowacy w Polsce* cz.VIII, (rocznik), Kraków 2002 ... 10,00 zł
 Almanach, *Słowacy w Polsce* cz.IX, (rocznik), Kraków 2002 ... 10,00 zł
 J. Ciągwa, J. Szpernoga,
Słowacy w Powstaniu Warszawskim, Kraków 1994 8,00 zł
 Zbigniew Tobjański, *Czesi w Polsce*, Kraków 1994 10,00 zł
 J. Ciągwa, *Dzieje i współczesność Jurgowa*, Kraków 1996 10,00 zł
 H. Homza, St. A. Sroka,
Štúdie z dejín stredovekého Spiša, Kraków 1998 11,00 zł
Miejsce w zdarzeniu antologia współczesnych
opowiadań słowackich, Kraków 1998 12,00 zł
 Vlastimil Kovalčík, *Klucz Światta wybór poezji*,
 Kraków 1998 13,00 zł
 Pavol Országh Hviezdoslav, *Deti Prometeusa*, Kraków 1999.... 20,00 zł
Miasta i Miejsca, Mestá a Miesta, Kraków 2001,
 II polsko-słowackie spotkania poetów 10,00 zł
Antologia współczesnej poezji słowackiej, Kraków 2002,
 w przekładach Bohdana Urbankowskiego 15,00 zł
 Julian Kwiek, *Z dziejów mniejszości słowackiej*
na Spiszu i Orawie w latach 1945–1957, Kraków 2002 10,00 zł

Biuro Zarządu Głównego TSP, ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
 tel.: 632-66-04 tel./fax: 634-11-27 NIP: 676-01-12-788
 e-mail: zg@tsp.org.pl

nr konta: Bank PKO S.A. III/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100